

Hallituksen esitys eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lukiolakia, ylioppilastutkinnosta annettua lakia sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia. Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjauksia lukiokoulutuksen oppimisen tuen, rahoituksen, ylioppilastutkinnon sekä lukiodiplomien kehittämistä.

Lukiolain ehdotettavilla muutoksilla vahvistettaisiin lukiolaisten oikeutta oppimisen tukeen. Lukiolakia muutettaisiin siten, että laissa säädettäisiin opiskelijoiden oikeudesta tukiopetukseen ja erityisopetukseen. Tiedonsiirtoa perusopetuksen ja lukiokoulutuksen välillä lisättäisiin sellaisten opiskelijoiden osalta, joilla on ollut perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lukion rahoitukseen kuuluva pienten lukiodien korotus uudistettaisiin tukemaan koulutuksen saatavuutta ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista.

Lukiolakiin ja ylioppilastutkintolakiin ehdotettavilla muutoksilla mahdollistettaisiin englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen tiukasti rajatuin kriteerein. Tämä edellyttää mahdollisuutta järjestää lukiokoulutusta englannin kielellä. Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa heikosti suomen tai ruotsin kieltä taitavien nuorten sivistyksellisiä oikeuksia. Lähtökohtana olisi edelleen ylioppilastutkinnon suorittaminen suomen tai ruotsin kielellä.

Lisäksi muutettaisiin ylioppilastutkinnosta annettua lakia. Kokelailla olisi jatkossa mahdollisuus suorittaa taito- ja taideaineen koe osana ylioppilastutkintoa. Kokelas voisi korvata taito- ja taideaineen kokeella yhden pakollisen ylioppilaskokeen, mutta kokelaiden tulisi jatkossakin suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden pakollinen koe. Taito- ja taideaineen koe olisi mahdollista suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvissä pakollisissa taito- ja taideaineissa: musiikissa, kuvataiteessa ja liikunnassa.

Tilauškoulutusta koskevaan lukiolain säännökseen esitetään muutoksia, joiden myötä selvennettäisiin voimassa olevaa sääntelyä. Täsmennyksillä pyritään puuttumaan tilauškoulutuksessa havaittuihin epäkohtiin muun muassa tilauškoulutussopimusten sisällössä ja opiskelijoiden tietoisuudessa omasta asemastaan.

Lait lukiolain, oppivelvollisuuslain ja ylioppilastutkintolain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
PERUSTELUT	4
1 Asian tausta ja valmistelu	4
1.1 Tausta.....	4
1.2 Valmistelu.....	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	6
2.1 Oppimisen tuki	6
2.2 Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmä.....	11
2.3 Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto	13
3 Tavoitteet	20
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	21
4.1 Keskeiset ehdotukset	21
4.1.1 Oppimisen tuki	21
4.1.2 Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmä.....	22
4.1.3 Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto	25
4.2 Pääasialliset vaikutukset	27
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	27
4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset	32
4.2.3 Vaikutukset viranomaisiin	36
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	38
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	38
5.1.1 Oppimisen tuen vaihtoehtoja	38
5.1.2 Lukiokoulutuksen rahoitusmallin muutosten vaihtoehtoja.....	39
5.1.3 Englanninkielisen ylioppilastutkinnon vaihtoehtoja.....	39
5.1.4 Taito ja taideaineiden koevaihtoehtoja	41
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot.....	42
6 Lausuntopalautte	46
7 Säännöskohtaiset perustelut	47
7.1 Lukiolaki.....	47
7.2 Laki opetus- ja kulttuuritoimen ja rahoituksesta.....	54
7.3 Laki ylioppilastutkinnosta	54
7.4 Oppivelvollisuuslaki	58
8 Lakia alemman asteinen sääntely.....	58
9 Voimaantulo.....	60
10 Toimeenpano ja seuranta	60
11 Suhde muihin esityksiin	61
Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	61
Suhde talousarvioesitykseen	61
12 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	61
LAKIEHDOTUKSET	64
1. Laki lukiolaista annetun lain muuttamisesta	64
2. Laki ylioppilastutkinnosta annetun lain muuttamisesta	68
3. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta	72
4. Laki oppivelvollisuuslaista annetun lain 23 §:n muuttamisesta.....	73

LIITTEET/RINNAKKAISTEKSTIT	75
1. Laki lukiolaista annetun lain muuttamisesta	75
2. Laki ylioppilastutkinnosta annetun lain muuttamisesta	81
3. Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta	87
4. Laki oppivelvollisuuslaista annetun lain 23 §:n muuttamisesta	89
ASETUSLUONNOKSET	90
1. Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n muuttamisesta.....	90
2. Valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta.....	91
ASETUSLUONNOS	93

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa lukiokoulutuksen keskeinen tavoite on varmistaa laaja-alainen yleissivistys sekä tuottaa opiskelijoille jatko-opintokelpoisuus. Lukiokoulutusta kehitetään omana koulutusmuotonaan, jolla on oma toimintaa ohjaava lainsäädäntö sekä rahoitusjärjestelmä. Tämä hallitusohjelmaan kirjattu periaate korostaa nykyisin voimassa olevan lainsäädännön lähtökohtia.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus muodostavat yhdessä toisen asteen koulutuksen, joka yhdessä tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA-koulutus) kanssa huolehtii koko ikäluokan oppivelvollisuuskoulutuksesta perusopetuksen jälkeen. Lukiokoulutuksella ja ammatillisella on omat toisiaan täydentävät tehtävät, mikä on keskeinen osa suomalaisen koulutusjärjestelmän ominaispiirteitä. Yhteistyö koulutusmuotojen välillä tai yhteiset järjestäjäjärakenteet eivät hallitusohjelman linjauksen mukaisesti tarkoita lukiokoulutuksen erityispiirteistä luopumista.

Hallitusohjelman mukaan lukiokoulutuksessa panostetaan opintojen ohjaukseen ja moniammatilliseen tukeen siten, että jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen siirtyäkseen koulupolulla eteenpäin. Tukea on kohdistettava erityisesti niille nuorille, jotka ovat vaarassa jäädä jälkeen opetuksessa. Hallitusohjelman mukaisesti säädetään opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen. Näin varmistetaan riittävä tuki lukio-opinnoissa etenemiseen jokaiselle opiskelijalle. Oppimisen tuen mahdollistamiseksi lukiokoulutuksen rahoitusta vahvistetaan hallitusohjelman mukaisesti 5 miljoonalla eurolla vuonna 2024 ja 10 miljoonalla eurolla vuodesta 2025 alkaen.

Hallitusohjelman mukaisesti lukiokoulutuksen järjestäminen turvataan alueilla, joilla lasten ja nuorten määrä vähentyy voimakkaasti. Tavoitteena on säilyttää kattava lukioverkko. Lisäksi hallitus huolehtii, että erityisen koulutustehtävän lukioita on maassamme riittävästi molemmat kansalliskielet huomioiden. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi hallitusohjelmassa on linjattu rahoitukseen kuuluvan ns. pienten lukioiden lisän uudistaminen tukemaan koulutuksen saavutettavuutta ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista. Tämän lisäksi hallitusohjelman mukaisesti rahoitusjärjestelmän uudistamisella tavoitellaan lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän parempaa vastaavuutta lukiokoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Samalla tavoitteena on edistää kuntien välisen rahoitusvastuun tasapuolista jakautumista kotikunnan mukaan. Rahoitusmallin muutokset toteutetaan riittävän pitkällä siirtymäajalla.

Hallitusohjelmassa on linjattu ylioppilastutkinnon kehittämisestä mahdollistamalla englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen ja mahdollistamalla ylioppilastutkinnon yhden pakollisen kokeen korvaaminen lukiodiplomilla.

Hallitusohjelman linjauksen mukaisesti mahdollistetaan englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen tiukasti rajatuin kriteerein. Uudistusta toteutettaessa varmistetaan, että englanninkielinen koulutustarjonta ei uhkaa kansalliskielistä koulusivistystä, vaan vahvistaa Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten toimijoiden ja paluumuuttajien joukossa.

Hallitusohjelman mukaan lukiodiplomeille luodaan valtakunnallinen kriteeristö ja mahdollistetaan yhden pakollisen ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla. Yhden viidestä ylioppilaskokeesta voisi jatkossa korvata lukiodiplomilla. Tämä toteutetaan lisäämällä ylioppilastutkintoon mahdollisuus suorittaa taito- ja taideaineen koe.

1.2 Valmistelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut työryhmän valmistelevaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti lukiokoulutuksen rahoitusta, ylioppilastutkinnon uudistamista, lukiodiplomien uudistamista sekä tukiovetusta koskevat esitykset ja muut hallitusohjelman mukaiset lukiokoulutusta koskevat toimenpiteet. Työryhmä on asetettu ajalle 1.10.2023 – 31.12.2024.

Työryhmän tehtävänä on laatia hallitusohjelman mukaisesti esitykset lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi, englanninkielisen ylioppilastutkinnon mahdollistamiseksi, yhden ylioppilaskokeen korvaamiseksi lukiodiplomilla ja sen edellyttämistä muutoksista säädöksiin, lukiolaisen oikeudesta tukiovetukseen ja muiksi toimenpiteiksi hallitusohjelman lukiokoulutusta koskevien tavoitteiden toteuttamiseksi. Toimikautensa aikana työryhmä ohjaa Opetus- ja kulttuuriministeriön työtä lukiodiplomien arviointikriteerien kehittämiseksi. Valmistelussa huomioidaan valtionhallinnon tuottavuusohjelman ja toimintamenojen sopeutustarve.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettamiskirjeen nojalla ylioppilastutkinnon ja lukiodiplomin kehittämisen jaoston tehtävänä on laatia toimenpidesuunnitelma ja toteuttaa hallitusohjelman kirjaukset koskien englanninkielisen ylioppilastutkinnon ja lukiodiplomien kehittämistä.

Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää koskevien muutosten valmistelua varten opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut rahoituksen kehittämisen jaoston. Jaoston tehtävänä on toteuttaa muutokset koskien lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän kehittämistä.

Oppimisen tuen yhtenäistämistä koskevaa valmistelua varten opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut lukion ja ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen kehittämiseksi työryhmän, jonka tehtävänä on valmistella pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman mukaiset esitykset. Työryhmä on asetettu ajalle 1.10.2023 – 31.12.2024.

Työryhmän tehtävänä on laatia hallitusohjelman mukaisesti esitykset oppimisen tuen yhdenmuukaistamisesta lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa huomioiden opiskelijoiden ohjauksen kehittämisestä. Lisäksi työryhmän tavoitteena on laatia esitys tuen tarpeiden varhaisesta havaitsemisesta ja tuen eri muotojen järjestämisestä toisella asteella, tarvittavan oppimisen tuen ja ohjauksen sekä moniammatillisen tuen turvaamisesta toisen asteen koulutuksen opiskelijoille sekä pedagogisten tukitoimien, ohjauksen ja opiskelijan hyvinvoinnin kokonaisvaltaisesta tukemisesta.

Ensin mainitun työryhmän tehtävänä on huomioida ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen oppimisen tuen vahvistamista koskevan valmistelutyön. Oppimisen tuen työryhmä huomioida ammatillista koulutusta ja lukiokoulutusta koskevan muun hallitusohjelman mukaisen valmistelutyön. Työryhmät työskentelevät riittävässä yhteistyössä Suomen Kuntaliiton kanssa.

Lukiokoulutusta koskevien hallitusohjelmakirjausten valmistelun tueksi opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut lukiokoulutuksen sidosryhmiä edustavan seurantaryhmän. Seurantaryhmä on asetettu ajalle 15.10.2023 – 31.12.2024. Seurantaryhmän tehtävänä on tukea hallitusohjelman mukaista valmistelua, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön erikseen asettaman työryhmän tehtävänä.

Asian valmistelun tukemiseksi opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti syyskuussa 2023 verkkoavoriihen lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen kehittämiseksi. Verkkoavoriihen

tuotti Fountain Park, ja esitetyt kysymykset perustuivat hallitusohjelman tavoitteisiin. Verkko-aivoriikkeen osallistui lukiokoulutuksen johtoa, henkilöstöä ja sidosryhmiä miettimään toisen asteen koulutuksen tulevaisuutta. Lukiokoulutusta koskevaan verkkoaivoriikessä oli 385 osallistumista, joista 64 prosenttia oli henkilöstön, 14 prosenttia johdon, 9 prosenttia yritysten, järjestöjen tutkimuslaitosten tai julkishallinnon organisaatioiden johdon sekä 13 prosenttia muiden tahojen edustajien osallistumisia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti opiskelijoiden kuulemisen oppimisen tuen kehittämiseen liittyen. Kuulemisen toteutti Fountain Park ja se järjestettiin ajanjaksolla 22.11.–13.12.2023. Vastauksia tuli yhteensä 6553, joista 4005 lukiokoulutuksen ja 2352 ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Opiskelijoilta kysyttiin, millaista oppimisen tukea he olivat saaneet opiskeluihinsa ja miten se oli vastannut heidän tarpeisiinsa sekä minkälaista tukea he olisivat toivoneet saaneensa opiskeluun.

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti ammatillisen koulutuksen järjestäjille 17.1.2024 seminaarin ammatillisen koulutuksen tulevaisuudesta. Tilaisuudessa esiteltiin suunniteltuja muutoksia ja kuultiin koulutuksen järjestäjien näkemyksiä.

Hallituksen esityksen luonnoksesta on pyydetty lausunnot laaja-alaisesti keskeisiltä sidosryhmiltä. Esitysluonnos on ollut lausunnolla xxx –xxx. 2024. Lausuntotiivistelmä ja lausunnot ovat luettavissa esityksen hankesivuilla [Hallituksen esitys lukiokoulutusta koskevista hallitusohjelmakirjauksista - OKM - Opetus- ja kulttuuriministeriö](#).

Hallituksen esitys on käsitelty kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa xxxxx. Esityksestä on käyty saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:n mukaiset neuvottelut (käynnissä).

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM059:00/2023>.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Oppimisen tuki

Lukiokoulutuksesta annetun lain 28 §:ssä on säädetty opiskelijan oppimisen tuesta. Opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Opiskelijan oikeudesta opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin säädetään erikseen. Nämä vammaisuuden perusteella myönnettävät palvelut opiskelijan tulee toisella asteella hakea sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön perusteella¹.

¹ OKM. 2023. Vammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat Vammaiset ja erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat ja oppivelvollisuuden laajentuminen: Raportti tukipalveluista toisen asteen koulutuksessa. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-749-9>.

Lukion opiskelijalla on oikeus saada tukea riippumatta siitä, mistä oppimisen vaikeudet johtuvat. Erityisopetus tukee aineenopetusta. Opiskelijaa opettavat opettajat suunnittelevat tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa. Yhteistyötä tehdään myös muiden mahdollisten asiantuntijoiden kanssa. Opettaja tukee ja ohjaa opiskelijan oppimista monipuolisilla opetus- ja arviointimenetelmillä. Aineenopettaja ohjaa opiskelijaa käyttämään omalle oppiaineelleen ominaisia opiskelustrategioita. Opiskelijan oppimista voidaan tukea myös tarjoamalla tukiopetusta tai muuta opiskelijan tarpeen mukaista tukea. Opiskelijan oppimista voidaan tukea myös tarjoamalla erilaisia hyvinvointia ja oppimista edistäviä opintoja, jotka antavat tukea esimerkiksi opiskelutaitoihin, elämänhallintaan tai eri oppiaineiden opiskeluun.

Osa koulutuksen järjestäjistä on järjestänyt opiskelijoilleen erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea jo useamman vuosikymmenen ajan, vaikka oppimisen tuesta ja opiskelijan oikeudesta erityisopetukseen säädettiin vasta vuoden 2018 lukiolaissa. Lukiossa erityisopetusta saavista ei ole saatavilla tilastotietoa, mutta ylioppilaskirjoituksiin erityisjärjestelyjä sai lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksien takia noin 4 prosenttia ja sairauden tai vamman takia noin 6–7 prosenttia kokelaista (Ylioppilastutkintolautakunta). Luku ei suoraan vastaa lukiokoulutuksen aikana erityistä tukea tarvitsevien määrää, sillä kaikki tukea koulutuksen aikana tarvitsevat eivät tarvitse erityisjärjestelyitä ja toisaalta kaikki erityisjärjestelyistä tarvitsevat eivät ole erityisopetuksen tarpeessa.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi)² on arvioinut oppimisen tuen toteutumista lukiokoulutuksessa. Keväällä 2024 julkaistujen arviointitulosten mukaan yleisimmät opiskelijoiden tuen tarpeet johtuivat lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksista, tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen vaikeuksista sekä mielenterveyteen liittyvistä haasteista. Moni tarvitsee tukea myös puutteellisen opetuskielen, oppimistekniikoiden ja motivaation ylläpitämisen kanssa. Karvin arvioinnin mukaan parhaiten toimii tukitoimien tarpeen arviointi sekä erityisjärjestelyjen hakeminen ylioppilaskirjoituksiin, mutta osa tukea tarvitsevista jää ilman tarvitsemaansa tukea lukiokoulutuksen aikana. Erityisopettajat arvioivat erityisopetukseen suunnatut resurssit yleensä ottaen kohtuullisen riittäviksi, mutta vaihtelu lukioden välillä oli suurta. Erityisopettajat arvioivat, että parhaiten aika riitti ylioppilastutkintoon liittyviin tehtäviin, yhteistyöhön opinto-ohjaajan, huoltajien ja opiskelijahuoltoryhmien kanssa, mutta kokivat opiskelijaryhmien ohjaukseen, tukeen ja opetukseen sekä opiskelijoiden yksilölliseen tukeen käytettävissä olevat aikaresurssit riittämättömiksi. Kehittämiskohteena lukion erityisopettajat kaipasivat henkilöstölle yhteisiä toimintatapoja lukiossa toteutettavan erityisopetuksen ja muun tuen toteutumiseksi sekä tarkempia kansallista tukitoimien määrittelyä.

Suomen lukioden erityisopettajien yhdistyksen (SLEO)³ jäsenkyselyn perusteella noin 30 prosenttia lukion erityisopettajista koki, että työaika riitti hyvin keskeisiin erityisopettajan tehtäviin, noin 46 prosenttia koki kaipaavansa vähän lisäresurssia ja 24 prosenttia kertoo, ettei työaika riitä perustehtävien tekemiseen. Lukion erityisopettajat kokivat selvityksen mukaan opiskelijoiden yhdenvertaisuuden sekä oman työn ja osaamisen kehittämisen vaarantuvan resurssipulan takia.

Lukion erityisopettajan työnkuva on painottunut lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksiin ja ylioppilaskokeiden erityisjärjestelyihin liittyviin tehtäviin, eikä lukioissa ole pystytty tarjoamaan

² Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa. 2024. Karvi. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/oppimisen-tuki-lukiokoulutuksessa>

³ Resurssikysely 2023. Suomen lukioden erityisopettajien yhdistys. <https://sleo.fi/resurssikysely-2023-tulokset/>

riittävästi tukea sitä opinnoissaan enemmän tarvitseville.⁴ Niemi⁵ esittääkin, että erityisopetuksen käytäntöjen tulisi olla osa oppilaitoksen tavallista arkea. Kun kynnyks saada tukea on matala, opiskelija uskaltaa helpommin pyytää apua ja ottaa sitä vastaan. On myös tärkeää, että tukea tarjotaan opiskelijalle aktiivisesti. Mikäli tuen saaminen on kiinni opiskelijan omasta aktiivisuudesta hakea tukea, osa opiskelijoista jää tuen ulkopuolelle ja nämä saattavat olla juuri niitä opiskelijoita, joilla on suurin tuen tarve. Samanlaisen huomion nostavat Saarelainen ja muut⁶, joiden tutkimuksen perusteella oppimisen tuki oli lukiolaisten kokemusten perusteella suhteellisen vaikea saavuttaa. Tuen saaminen lukiossa näyttää heidänkin haastattelujensa perusteella vaativan opiskelijoilta itseohjautuvuutta, jolloin eniten tukea tarvitsevat opiskelijat saattavat jäädä ilman tarvitsemaansa tukea. Tutkimusaineiston lukiolaiset esittivät toiveen, että lukio tarjoaisi tukea aktiivisesti sitä tarvitseville.

Maahanmuuttotaustaiset opiskelijat lukiossa

Lukiokoulutuksessa opiskelee kasvava määrä maahanmuuttotaustaisia opiskelijoita, joiden suomen tai ruotsin kielen taso vaihtelee. Tilastokeskuksen⁷ mukaan noin 8 prosenttia lukion opiskelijoista on maahanmuuttotaustaisia ja näiden opiskelijoiden määrä on kaksinkertaistunut vuosien 2012–2022 välillä.⁸ Tämä kasvu johtuu maahanmuuton lisääntymisestä Suomeen. 2020-luvulla osa koulutuksen järjestäjistä on myös aktiivisesti markkinoinut maan rajojen ulkopuolella mahdollisuutta hakeutua maksuttomaan suomalaiseen lukiokoulutukseen

Opiskelu vieraalla kielellä on haastavaa ja opiskelijat, joiden kielitaito vasta kehittyä, tarvitsevat tukea opiskelukielen kehittämiseen. Vieraskielisten opiskelijoiden koulutuspolkujen tukemisessa kielitietoinen pedagogiikka sekä monikielisyttä tukevat pedagogiset käytännöt ovat avainasemassa. Jahnukainen ja muut⁹ esittävät, että myös maahanmuuttajataustaiset nuoret voisivat hyötyä erityisopettajan tarjoamasta tuesta kielitaidon vahvistamisessa esimerkiksi niin, että erityisopettaja voisi toimia samanaikaisopettajana eri aineiden oppitunneilla auttaen niitä opiskelijoita, jotka tarvitsevat tukea suomen kielessä.

⁴ Jahnukainen, M., Kivirauma, J., Laaksonen, L. M., Niemi, A.-M. & Varjo, J. 2019. Opotunteja ja erityistä tukea. Ohjaus ja tuki koulutusjärjestelmässä. Teoksessa M. Jahnukainen, M. Kalalahti & J. Kivirauma (toim.), Oma paikka haussa. Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus (s. 29–48). Gaudeamus.

⁵ Niemi, A.-M. (2021). Erityisen tuen tarpeen merkitys nuorten aikuisten koulutuselämänsä kerronnassa. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti, Vol. 31, No. 4. https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2022/02/Bulletin_E_2022.pdf#page=50

⁶ Saarelainen, N J, Saarinen, M & Jahnukainen, M. 2022, Lukiolaisten hyvinvoinnin ulottuvuudet ja oppimisen tuki: nuorten näkökulma. julkaisussa P Kaitala & S Uusinoka (toim) Erityisen hyvä tuki ja ohjaus – oppijan oikeus, opettajan taito. HAMKin e-julkaisuja, Nro 2/2022, Hämeen ammattikorkeakoulu, 27–47.

⁷ Tilastokeskus 2022. Yhä useampi opiskelija oli ulkomaalaistaustainen vuonna 2022. <https://www.stat.fi/julkaisu/clr7pmvhj14t20cumlxlaf626>

⁸ Tilastokeskus, Tilastotietokannat. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/tilastotietokannat/index.html>

⁹ Jahnukainen, M., Laaksonen, L.M. & Niemi, A.-M. 2018. Maahanmuuttajataustaiset nuoret pärjäävät myös lukio-opinnoissa. Talous & yhteiskunta, 46(2), 24–29. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/256032/ty22018JahnukainenLaaksonenNiemi.pdf?sequence=1>

Holopainen ja muut¹⁰ tarkastelevat maahanmuuttotaustaisten opiskelijoiden siirtymää toiselle asteella. He toteavat, että maahanmuuttotaustaiset siirtyvät muita useammin heikoilla arvosanoilla toiselle asteelle ja keskeyttävät sitten toisen asteen koulutuksen. Kirjoittajat toteavat, että maahanmuuttotaustaisella opiskelijalla saattaa olla huonompi koulutusjärjestelmän tuntemus. Ohjauksellinen jatkumo perusasteelta toiselle asteelle olisi kirjoittajien mielestä tärkeää etenkin niiden kohdalla, jotka ovat muuttaneet maahan vasta perusopetuksen loppuvaiheessa. Tämä mahdollistaisi myös esimerkiksi erityisopetuksen tarvetta koskevan tiedon siirtymisen paremmin toisen asteen koulutukseen.

Nuorten kuuleminen oppimisen tuesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö järjesti opiskelijoiden kuulemisen oppimisen tuen kehittämiseen liittyen. Kuulemisen toteutti Fountain Park ja se järjestettiin ajanjaksolla 22.11.–13.12.2023. Kyselyyn vastasi 4005 lukiokoulutuksen opiskelijaa sekä 185 kahden tutkinnon suorittajaa (nk. kaksoistutkinto).

Opiskelijoilta kysyttiin, millaista tukea he olivat saaneet koulupolulla ja miten tuki oli vastannut heidän tarpeisiinsa. Vastaajat ovat saaneet yleisimmin oppimisen tukea jonkin tietyn aineen tukiopetuksen ja erityisopetuksen muodossa. Myös erilaiset henkilökohtaiset joustot ja järjestelyt ovat olleet yleisiä. Näitä ovat esimerkiksi helpotetut tehtävät, lisäaika kokeessa, kevennetty lukujärjestys, paperikirjat ja opintojen vaihtoehtoiset suoritustavat. Oppimista on tuettu pienemmissä ryhmissä, esimerkiksi erilaisissa pajoissa sekä he ovat saaneet käytännön apua ja tukea omalta opettajaltaan luokkatilassa. Saatu oppimisen tuki on pääosin vastannut opiskelijoiden tarpeisiin. Opettajan lisäksi opinto-ohjaaja, psykologi ja kuraattori ovat antaneet keskusteluapua ja tukea opintojen käytännön järjestelyissä.

Vastaajien mukaan suurin lisätuen tarve liittyi jonkin tietyn aineen tukiopetukseen sekä opiskelun henkilökohtaistamiseen eli erilaisiin yksilöllisiin joustoihin ja järjestelyihin. Omalta opettajalta saatu ensiapu ja tuki itse oppitunneilla tai välittömästi sen jälkeen olisi saattanut vähentää tuen jatkotarpeita. Vastaajat olisivat kaivanneet lisää tukea oppimisen lisäksi omaan jaksamiseen, opintojen suunnitteluun sekä oman työllistymisen ja tulevaisuuden pohdintaan. Vastaajat kaipasivat myös kannustusta ja motivointia. Osa vastaajista olisi tarvinnut lisää erityistä tukea / erityisopetusta sekä toimintaa pienemmissä ryhmissä. Mitä aikaisemmin aloitettuna sitä parempi. Vastaajat toivoivat, että heidän mielipiteensä kuultaisiin ja opintoja suoritustapoja voitaisiin räätälöidä opiskelijan vahvuuksien mukaisesti.

Vastaajat kokivat, että parhaiten oppimista ja hyvinvointia tukee se, että opiskelijoiden mielen-terveyttä ja jaksamista tuetaan. Opettajilta odotettiin hyvää yhteyttä opiskelijoihin, kannustavaa asennetta opiskelijoita kohtaan sekä riittävän rentoa ja rauhallista tahtia opintojen etenemisessä. Opettajilta toivottiin hyvää yhteyttä opiskelijaan ja kuulumisten kysymistä. Poissaoloihin tai arvosanamuutoksiin toivottiin nopeaa reagointia. Vastaajat kuvasivat, että tärkein tekijä motivaation nostamiseen on opiskelijan uskon ja luottamuksen ylläpitäminen tulevaisuuteen. Kaikki haluavat saada onnistumisen kokemuksia, mitä kautta itseluottamus kehittyy. Opiskeltavat asiat tulisi sitoa käytäntöön.

¹⁰ Holopainen, J., Kalalahti, M. & Varjo, J. (2017). ”Mun tehtävä on tukea ja esittää kysymyksiä ja kulkea rinnalla” – asiantuntijoiden näkemyksiä maahanmuuttajataustaisten nuorten siirtymisestä toiselle asteelle. *Kasvatus* 48(3), 203–216.

Lukiokoulutuksen verkkoavoriihen tulokset oppimisen tuesta

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteutti hallitusohjelmaan valmisteluun liittyvän lukiokoulutuksen kehittämiseen liittyvän lukiokoulutuksen järjestäjille ja niiden sidosryhmille. Kuulemiset toteutettiin Fountain Parkin avulla verkkoavoriihenä ajalla 28.9.–17.10.2023. Lukiokoulutuksen verkkoavoriihessä oli yhteensä 385 vastausta, joista 20 ruotsinkielistä.

Ohjaus ja tuki nousivat vastauksissa tärkeimmäksi kehittämiskohteeksi: yhteensä 73 prosenttia vastaajista nosti oppimisen tuen kehittämisen tärkeimpänä kehittämiskohteena. Sopivan ohjauksen ja tuen avulla jokainen lukiolainen voi oppia omista lähtökohdistaan ja saada riittävät eväät jatko-opintoihin, työhön ja elämänhallintaan niin, että löytää paikkansa ja polkunsuhteiskunnassa sekä osaa jaksaa toimia aktiivisena kansalaisena. Kun poissaoloihin ja koulumenestykseen puututaan, tulee tuki tarpeeksi ajoissa, mikä osaltaan ennaltaehkäisee koulutuksen keskeyttämistä.

Moni vastaaja nosti esille riittävän pienten ryhmäkokojen merkityksen. Kun ryhmäkoko on riittävän pieni, opettajalla on mahdollista kohdata opiskelijat, tuntea heidän mahdolliset tuen tarpeensa ja eriyttää opetusta erilaisille oppijoille. Kohtuukokoisessa ryhmässä opiskelija uskaltaa kysyä paremmin ja saa rauhan edetä omaan tahtiinsa. Opettajalla on mahdollisuus antaa tarvittavaa tukea sekä toteuttaa opiskelijalle mahdollisesti sovitut erityisjärjestelyt.

Matalan kynnyksen tukea pidettiin tärkeänä. Tukea kehitettäessä tulee muistaa, että erilaiset opiskelijat hyötyvät erilaisista tukitoimista ja tukea tulee kehittää moninaisuutta ymmärtäen. Vastaajien mukaan monessa lukiossa on jo nyt paljon tukitoimia tarjolla, mutta ne eivät tavoita kaikkia tarvitsijoita. Aineenopettajien antama tukiopeutus on vastaajien mielestä olennainen tuen muoto. Tämä tuki tulisi vastaajien mielestä määritellä siten, että sen avulla tuetaan opiskelijoita opintojen etenemisessä. Tukiopeutusta tulisi järjestää eri tavoin, esimerkiksi kerran viikossa avoimena tukituntina tai läksykerhona. Tuki voisi olla myös oppimisen taitojen opettelua, miten opin matematiikkaa tai kieliä. Muutama vastaaja ehdotti myös resurssiopettajien palkkaamista lukioon. Nämä resurssiopettajat voisivat toimia aineenopettajan tukena.

Opinto-ohjauksen tarpeesta ja muodoista vastaajat olivat eri mieltä. Osa oli sitä mieltä, että kaksi pakollista opinto-ohjauksen kurssia on liikaa, osa taas piti sitä äärimmäisen tarpeellisena opintojen etenemisen kannalta, ja opinto-ohjauksen tunteja ehdotettiin hajotettavaksi koko opintojen ajalla. Moni vastaajista painotti henkilökohtaisen ohjauksen merkitystä.

Moni vastaaja toivoi, että jokaisessa lukiossa toimisi erityisopettaja. Erityisopetus voi tapahtua samanaikaisopettajuutena, opiskelustrategioiden vahvistamisena. Vastaajat toivoivat, että lukion erityisopetus vakiintuu ja sen työmuotoja kehitetään. Työn pitää keskittyä opiskelijoiden tukemiseen, ja turhaa byrokratiaa pitää välttää. Vastaajat toivoivat, että lukioille määriteltäisiin ohjauksen ja erityisopetuksen resurssi, mutta myös vastustavia mielipiteitä esitettiin. Vastaajien mukaan erityistä huomiota olisi kiinnitettävä erityisopettajan ja aineenopettajan työnjakoon ja yhteistyöhön.

Lukio-opiskelijoiden jaksaminen ja mielen hyvinvointi nousi esille useissa vastauksissa. Opiskelijoiden arjen taitoja ja mielenterveystaitoja tulisi vahvistaa. Keskeistä on panostaa mielen hyvinvointia vahvistavan toimintakulttuurin rakentamiseen oppilaitoksissa sekä riittävän tuen ja palveluiden takaamiseen. Kiusaamiseen ja syrjintään pitää puuttua nopeasti ja tiukasti. Vastauksissa toivottiin myös matalan kynnyksen mielenterveyspalveluja oppilaitoksiin. Opiskelu-

huollon lakisääteiset resurssit olisi turvattava. Muutama vastaaja nosti esille myös yhteisöpedagogit tai nuorisotyöntekijät koulun arjessa, jotka voivat osaltaan tukea opiskelijoiden hyvinvointia.

Opettajien osaamisen kehittäminen erityispedagogiikassa sekä hyvinvoinnin vahvistamisessa nähtiin tärkeänä. Opettajilla tulisi olla osaamista kohdata ja tukea nuorta sekä vahvistaa myönteistä vuorovaikutusta, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta osana omaa työtään. Koulutuksen kautta olisi mahdollista kehittää totuttuja työnkuvia ja vahvistaa aineenopettajan, ryhmänohjaajan, opinto-ohjaajan ja erityisopettajan yhteistyötä.

2.2 Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmä

Lukiokoulutuksen järjestäjien rahoitus määräytyy opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009), jäljempänä rahoituslaki, ja valtioneuvoston asetuksen (1766/2009), jäljempänä rahoitusasetus, perusteella. Lukiokoulutuksen valtionosuus myönnetään laskennallisin perustein. Lukiossa rahoitus määräytyy opiskelijamäärän ja opiskelijaa kohti määrätyn yksikköhinnan tulon perusteella.

Koulutuksen järjestäjäkohtaiset yksikköhinnat lasketaan lukiokoulutuksen keskimääräisen yksikköhinnan pohjalta. Keskimääräinen yksikköhinta perustuu yksikköhinnan määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneen vuoden lukiokoulutuksen valtionosuuspohjan valtakunnallisiin kustannuksiin, joista on ensin vähennetty lukion erityisten koulutustehtävien lisärahoitukseen myönnettävä osuus (vuonna 2024 se on 1,55 prosenttia). Kustannusten perusteella lasketusta keskimääräisestä yksikköhinnasta vähennetään lisäksi rahoituslain 23 b §:n mukainen euro-määrä.

Kunnille ja kuntayhtymille määrättäviä yksikköhintoja porrastetaan saavutettavuuden turvaamiseksi rahoitusasetuksen 1 §:n 2 momentin nojalla vähäisen opiskelijamäärän mukaisen tunnusluvun perusteella, niin sanotulla pienen lukion korotuksella. Tunnuslukua korotetaan porrastetusti koulutuksen järjestäjille, joiden opiskelijamäärä alittaa 200, ja korotus on suurempi koulutuksen järjestäjille, joiden opiskelijamäärä alittaa 60. Kuitenkin tunnusluvun korottamiselle on asetettu yläraja 106, joka käytännössä vastaa sitä, ettei tunnusluku enää nouse opiskelijamäärän laskiessa alle 40. Lukiokoulutuksen yksikköhintaa määrättäessä tunnusluku lasketaan varainhoitovuotta edeltävän vuoden syyskuun 20 päivän opiskelijamäärätietojen mukaan.

Nykymuotoinen yksikköhinnan korotusperuste ei suoraan huomioi saavutettavuuteen liittyviä näkökulmia. Alueen lukioverkko voi paikoin olla maantieteellisesti suhteellisen tiheä ja muodostua monista pienistä ja lähekkäin toimivista koulutuksen järjestäjistä. Pienimpien koulutuksen järjestäjien rahoitus ei myöskään riittävästi vastaa lukiokoulutuksen kustannuksia muun muassa tunnusluvun korottamisen ylärajan vuoksi, ja ministeriö on vuosittain joutunut korottamaan harkinnanvaraisilla yksikköhinnan korotuksilla tällaisten koulutuksen järjestäjien yksikköhintoja.

Vuonna 2023 kunnallisista koulutuksen järjestäjistä 140:llä (63 prosenttia) opiskelijamäärä oli alle 200. Alle 60:llä opiskelijamäärä oli 45:llä (20 prosenttia). Lähes kaksi kolmasosaa kunnallisista lukiokoulutuksen järjestäjistä sai ns. pienten lukioiden lisää ja siihen kohdistui vuonna 2023 lukiokoulutuksen rahoituksesta 41 milj. €. Kaikista nuorten oppimäärän mukaisesti opiskelevista opiskelijoista 18 prosenttia (noin 18 000) oli sellaisilla koulutuksen järjestäjillä, jotka saivat pienten lukioiden korotusta. Korotuksen osuus lukiokoulutuksen määrärahasta oli

5,1 prosenttia. Niille koulutuksen järjestäjille, jotka lisää saivat, korotus yksikköhintaan oli keskimäärin 23 prosenttia.

Kunnassa ja kuntayhtymässä, joka järjestää lukiokoulutusta sekä suomen että ruotsin kielellä, tunnusluku lasketaan erikseen suomenkielistä ja erikseen ruotsinkielistä koulutusta varten, ja lopullinen tunnusluku on kieliryhmittäin laskettujen tunnuslukujen opiskelijamäärillä painotettu keskiarvo. Muille opetuskielille kuin suomi ja ruotsi ei lasketa tunnuslukua vaan opiskelijat huomioidaan suomenkielisen opiskelijamäärän joukossa.

Yksityiselle koulutuksen järjestäjälle tunnuslukua ei lähtökohtaisesti lasketa, vaan yksikköhinta on sama kuin sen kunnan yksikköhinta, jossa koulutus pääasiassa järjestetään. Jos kunta ei järjestä lukiokoulutusta, yksityisen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinta lasketaan samalla tavalla kuin kunnan yksikköhinta. Tämä rajaa tiheämmin asutuilla alueilla toimivat pienet yksityiset koulutuksen järjestäjät korotuksen ulkopuolelle. Vaikka rajaus on pääosin tarkoituksenmukainen, ministeriö on vuosittain joutunut ruotsinkielisen koulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi korottamaan harkinnanvaraisilla yksikköhinnan korotuksilla sellaisten yksityisten koulutuksen järjestäjien yksikköhintoja, jotka vastaavat ruotsinkielisen opetuksen järjestämisestä yksikielisessä suomenkielisessä kunnassa (ns. kielisaarekelukiot).

Jos yksikköhinnan laskennassa korotetun tunnusluvun piiriin kuulunut lukiokoulutus on vuosien 2008–2012 aikana siirtynyt kuntien yhdistymisellä syntyvälle kunnalle taikka koulutuksen järjestämisluvan muutoksella osaksi toisen kunnan tai kuntayhtymän lukiokoulutusta, tunnusluku lasketaan edelleen erikseen kullekin entiselle lukiokoulutuksen järjestäjälle rahoitusasetuksen 1 §:n 3 momentin nojalla. Yhdistyneen koulutuksen järjestäjän tunnusluku saadaan laskettujen tunnuslukujen opiskelijamäärien painotettuna keskiarvona. Yhdistyneen koulutuksen järjestäjän tunnusluvun laskenta edellä mainitulla tavalla edellyttää, että korotetun tunnusluvun piiriin kuulunut lukio ja sen tunnusluvun korottamisen edellytykset säilyvät. Tämä asettaa koulutuksen järjestäjät eriarvoiseen asemaan.

Koulutuksen järjestäjän lukiokoulutuksen rahoitus lasketaan erikseen nuorten oppimäärän mukaan lukiota suorittaville opiskelijoille, aikuisten oppimäärän mukaan lukiota suorittaville opiskelijoille ja sisäoppilaitosmuotoisessa lukiokoulutuksessa lukiota suorittaville opiskelijoille.

Rahoitus määräytyy opiskelijaa kohden määrätyn yksikköhinnan ja lukiokoulutuksen opiskelijamäärän tulosta. Yksikköhinta kerrotaan opiskelijamäärällä, joka on lukiokoulutuksen tilastointipäivien opiskelijamäärien painotettu keskiarvo. Tilastointipäivän 20.1. opiskelijamäärä painotetaan luvulla 7/12 ja tilastointipäivän 20.9. opiskelijamäärä luvulla 5/12. Opiskelijamäärään lasketaan lukion koko oppimäärää opiskelevat opiskelijat.

Lukiokoulutuksen rahoituksen piiriin sisältyy myös yksittäistä oppiainetta tai yksittäisiä oppiaineita suorittavien opiskelijoiden (aineopiskelija) opinnot ja kurssit sekä oppivelvollisten suorittamien erityisen tutkinnon kokeet. Aineopintojen rahoitus koskee vain aineopiskelijoiden suorittamia aikuisille tarkoitettua oppimäärän mukaisia lukion pakollisia ja valtakunnallisia valinnaisia opintoja sekä vanhan opetussuunnitelman mukaan aikuisten oppimäärän mukaan aineopiskelijoiden suorittamia lukion pakollisia kursseja ja syventävinä opintoina tarjottuja valtakunnallisia kursseja. Rahoituksen laskentaa ja määrätymistä varten aineopiskelijoiden suorittamat opinnot ja kurssit sekä erityisen tutkinnon kokeet muutetaan laskennalliseksi opiskelijamääräksi, joka lasketaan yhteen lukion koko oppimäärää suorittavien aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärän mukaan opiskelevien opiskelijoiden määrän kanssa ja saatu opiskelijamäärä kerrotaan yksikköhinnalla, joka on 61,5 prosenttia koulutuksen järjestäjälle lukion opiskelijaa kohden määrätystä yksikköhinnasta.

Lukion rahoitus myönnetään ja tarkistetaan mainittua toimenpidettä edeltävän tammikuun 20 päivän ja syyskuun 20 päivän opiskelijamäärien painotetun keskiarvon perusteella siten, että tammikuun 20 päivän opiskelijamäärät painotetaan luvulla 7/12 ja syyskuun 20 päivän opiskelijamäärät painotetaan luvulla 5/12. Opiskelijamäärään lasketaan lukion koko oppimäärää opiskelevat opiskelijat. Yksikköhintoja laskettaessa niiden opiskelijoiden lukumäärää, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa, painotetaan kertoimella 0,615 lukuun ottamatta sisäoppilaitoksessa koulutusta saavia opiskelijoita. Lisäksi yhtä tai useampaa oppiainetta aikuisten oppimäärän mukaisesti suorittamaan otettujen opintojen sekä oppivelvollisten suorittamien erityisen tutkinnon kokeet otetaan huomioon aikuisten lukiokoulutuksen mukaisesti opiskelevien opiskelijoiden määrässä pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen osalta. Aineopinnot muunnetaan opiskelijamääräksi jakamalla opintojen määrä opintopisteinä luvulla 30 ja erityisen tutkinnon kokeet muunnetaan vastaavasti opiskelijamääräksi jakamalla opintojen määrä opintopisteinä luvulla 60.

Lukiokoulutuksen järjestäjille, joille on järjestämisluvan mukaan myönnetty erityinen koulutustehtävä tai valtakunnallinen kehittämistehtävä, myönnetään lisärahoitusta. Tämän lisärahoituksen määrä vuonna 2024 on 1,55 prosenttia lukiokoulutuksen valtakunnallisista kokonaiskustannuksista. Koulutuksen järjestäjän erityisen koulutustehtävän rahoitus määräytyy sillä perusteella, mikä on koulutuksen järjestäjän luvan mukainen erityisen tehtävän painotetun opiskelijamäärän suhteellinen osuus kaikkien koulutuksen järjestäjien erityisten koulutustehtävien painotetuista opiskelijamääristä. Laskennassa käytettävä painokerroin määräytyy erityisen koulutustehtävän perusteella. Valtakunnallisen kehittämistehtävän rahoitus jaetaan opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti.

2.3 Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto

Lukiokoulutus ja opetuskieli

Lukiokoulutuksen oppimäärä sisältää äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten opintoja, matemaattisia sekä luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia ja uskonnon tai elämäntutkimustiedon opintoja ja taito- ja taideaineiden opintoja (oppiaineryhmät) sekä opinto-ohjausta. Taito- ja taideaineiden opinnot ovat kuitenkin vapaaehtoisia niille opiskelijoille, jotka suorittavat lukiokoulutuksen aikuisille tarkoitettua oppimäärän mukaan. Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavia erityistä osaamista ja harrastuneisuutta osoittavan näytön sisältäviä opintokokonaisuuksia (lukiodiplomi).

Valtioneuvoston asetuksella säädetään lukiokoulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista, oppiaineryhmiin kuuluvista oppiaineista, opintojen rakenteesta sekä näiden opintojen laajuuksista. Opetushallitus määrää valtioneuvoston asetuksessa säädettyjen opintojen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä temaattisia opintoja lukuun ottamatta (opetussuunnitelman perusteet). Opetussuunnitelman perusteet määrätään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja

lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Oppilaitoksen opetuskieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla lisäksi saame, romani tai viittomakieli taikka muu järjestämisluvassa määrätty kieli. Osa lukiokoulutuksen oppimäärän opetuksesta voidaan antaa myös muulla kuin luvassa momentissa tarkoitettulla opetuskielellä, jos se ei vaaranna opiskelijan mahdollisuutta seurata opetusta ja suorittaa oppimäärä ja ylioppilastutkinto. Ylioppilastutkinto suoritetaan joko suomeksi tai ruotsiksi lukion opetuskielen mukaisesti. Koko lukion oppimäärän opiskelu englannin kielellä ei nykyisen lainsäädännön puitteissa ole mahdollista, koska säännös mahdollistaa opetuksen antamisen englannin kielellä vain osin. Oikeus koko oppimäärän opiskeluun opetuskielenä englanti edellyttäisi sen määräämistä opetuskieleksi koulutuksen järjestämisluvassa. Sen myöntämiselle ei ole ollut perusteita, koska ylioppilastutkinto järjestetään suomeksi tai ruotsiksi, eikä muulla kielellä järjestettävä opetus saa vaarantaa tutkinnosta suoriutumista. Englannin kieli on määrätty suomen kielen rinnalla opetuskieleksi vain Englantilaisen koulun säätiö sr:n järjestämisluvassa. Kyseinen oikeus on myönnetty säätiölle jo edellisinä vuosikymmeninä. Englantilaisessa koulussakin päättötutkintona on suomalainen ylioppilastutkinto, joten opetus tulee järjestää siten, että se turvaa opiskelijan oikeuden suoriutua tutkinnosta. Lisäksi englannin kieli on määrätty järjestämisluvassa opetuskieleksi myös silloin, kun opetus koskee englanninkieliseen International Baccalaureate -tutkintoon (jäljempänä -IB -tutkinto) johtavaa opetusta.

Äidinkielenä opetetaan oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti suomea tai ruotsia tai opiskelijan äidinkielen mukaisesti saamen kieltä. Äidinkielenä voidaan opettaa myös romanikieltä, viittomakieltä tai muuta opiskelijan äidinkieltä. Äidinkielen opetuksesta on säädetty tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Lukiodiplomit osana lukion oppimäärää

Opetusministeriö ylioppilastutkinnon työryhmä (Komiteanmietintö 1993:25) esitti, että taito- ja taideaineiden suoritusarvioinnin olisi tarkoituksenmukaista hajauttaa pitkähkölle aikavälille lukio-opintoja, jolloin opiskelijan taiteellinen tai taidollinen näyttö ja sille teoreettisen kehyksen luova kirjallinen osuus voitaisiin sisällyttää mielekkäällä tavalla lukio-opintoihin.

Opetushallitus käynnisti lukiodiplomien kehittämisen ylioppilastutkinnon kehittämistyöryhmän työn pohjalta vuonna 1995. Lukiodiplomit määriteltiin taito- ja taideaineiden erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden näytöiksi. Kehittämistyön tuloksena kaikilla lukioilla on ollut mahdollisuus järjestää lukiodiplomeja 1999–2000 lähtien. Kehittämistä on tehty yhteistyössä korkeakoulujen, lukioiden ja muiden sidosryhmien kanssa. Lukiodiplomien tarjonnan ja järjestämisen lähtökohdat ovat olennaisilta osiltaan säilyneet pääosin muuttumattomina. Lukiodiplomijärjestelmää on kehitetty laajemmin lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteudistusten yhteydessä

Voimassa olevan lukiolain 11 §:ssä säädetään lukiodiplomeista osana lukiokoulutuksen oppimäärää. Säännöksen 1 momentin mukaan lukiokoulutuksen oppimäärä sisältää äidinkielen ja kirjallisuuden, toisen kotimaisen kielen ja vieraiden kielten opintoja, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia ja uskonnon tai elämäntutkimustiedon opintoja ja taito- ja taideaineiden opintoja (oppiaineryhmät) sekä opinto-ohjausta. Taito- ja taideaineiden opinnot ovat kuitenkin vapaaehtoisia niille opiskelijoille, jotka suorittavat lukiokoulutuksen aikuisille tarkoitettua oppimäärän mukaan. Lukiokoulutuksen oppimäärä voi 2 momentin mukai-

sesti sisältää laaja-alaista osaamista kehittäviä temaattisia opintoja. Lukiokoulutuksen oppimäärä voi sisältää myös eri oppiaineryhmissä tai oppiaineissa suoritettavia erityistä osaamista ja harrastuneisuutta osoittavan näytön sisältäviä opintokokonaisuuksia (lukiodiplomi). Lisäksi lukioasetus (810/2018) säätelee lukiodiplomien laajuudeksi kaksi opintopistettä (12 §:n 3 momentti).

Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteiden 2019 mukaisesti lukiodiplomeja on mahdollista suorittaa kotitaloudessa, kuvataiteessa, käsityössä, liikunnassa, mediassa, musiikissa, tanssissa ja teatterissa. Lukiodiplomin laajuus on kaksi opintopistettä. Lukiodiplomit tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden arvioida lukio-opintojen aikana karttunutta osaamistaan ja vahvuuksiaan jatko-opintojen näkökulmasta. Lukiodiplomit täydentävät lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen osoittamaa osaamista. Lukiodiplomeja on koulutuksen järjestäjän päätöksellä mahdollista suorittaa lukiossa yhdessä tai useammassa oppiaineryhmässä tai oppiaineessa. Lukiodiplomi voi sisältyä oppiaineen oppimäärän valinnaisiin opintoihin paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetyllä tavalla. Opetushallitus antaa erilliset ohjeet kunkin lukiodiplomin suorittamisesta. Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan koulutuksen järjestäjän tarjoamien lukiodiplomien osalta lukiodiplomien tehtävä, yleiset tavoitteet ja arviointi sekä tavoitteet ja keskeiset sisällöt lukiodiplomeittain kahden opintopisteen laajuisina opintojaksoina.

Lukiodiplomin arviointi perustuu opiskelijan tai opiskelijoiden ryhmänä itsenäisesti toteuttamaan lukioaikaisen erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden näyttöön. Opiskelijan toteuttama lukiodiplomi arvioidaan kokonaisuutena. Lukiodiplomin arvioinnissa annetaan palautetta lukiodiplomille asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lukiodiplomin arviointi on monipuolista ja luotettavaa, ja se vastaa opiskelijan oppiaineryhmässä tai oppiaineessa osoittamaa osaamisen tasoa. Lukiodiplomin suorittamiseen sisältyy opiskelijan itsearviointia. Lukiodiplomisuoritus arvioidaan numeroarvosanalla asteikolla 4–10. Suorituksen arvioi lukion opettaja ja hänen lisäksi arviointiin osallistuu toinen arvioija, jonka tulee olla kyseisen alan asiantuntija. Tällainen asiantuntija on pääsääntöisesti toisen oppilaitoksen opettaja. Lukiodiplomit ovat paikallisia valinnaisia opintoja, jolloin opiskelijan suorittamasta lukiodiplomin opintojaksosta voidaan antaa arvosanaksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarvosana tai suoritusmerkintä. Lukiodiplomin suorittanut opiskelija saa lukion päättötodistuksen liitteenä erillisen lukiodiplomitodistuksen, jossa on kyseisestä lukiodiplomista annettu numeroarvosana. Nykytilan mukainen lukiodiplomien järjestämisen vapaaehtoisuus asettaa opiskelijat eriarvoiseen asemaan. Lukiodiplomien saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää lainsäädännön muutoksia.

Opetushallitus laati opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta esityksen lukiodiplomien kehittämissuunnitelmaksi, joka luovutettiin ministeriölle marraskuussa 2022. Lukiodiplomin tehtävänä säilyisi jatkossakin opiskelijan osaamisen osoittaminen ensisijaisesti niissä oppiaineissa, joilla ei ole koetta ylioppilastutkinnossa. Uudistuksen myötä musiikin, kuvataiteen ja liikunnan lukiodiplomien suorittaminen olisi mahdollista kaikille opiskelijoille, jotka suorittavat nuorten tai aikuisten lukiokoulutuksen koko oppimäärän. Esityksen mukaan näiden oppiainien diplomien järjestäminen olisi tullut koulutuksen järjestäjiä velvoittaviksi.

Opetushallituksen esityksen mukaan lukiodiplomijärjestelmää kehitettäisiin kokonaisuutena, myös muiden kuin em. taito- ja taideaineiden lukiodiplomien osalta. Lukiodiplomiopintojakson toteuttamista ja lukiodiplomien arviointia kehitettäisiin rajatuissa lukiodiplomikohtaisissa kokeiluissa vuosina 2024–2025. Uudistetut lukiodiplomit otettaisiin käyttöön lukuvuonna 2026–2027. Esityksen sisältyi myös lukiodiplomien järjestämisen käytäntöjen yhdenmukaistaminen, jotta varmistettaisiin suorittamisen yhdenvertaisuus valtakunnallisesti. Kehittämistoimenpi-

teissä ehdotettiin mm. lukiodiplomien muodon, rakenteen ja arviointimenettelyn yhdenmukais-
tamista. Myös linjauksia opettajan ohjaukselle, neuvonnalle sekä suorituksen ja ajankäytön val-
vonnalle esitettiin täsmennettäväksi. Tavoitteena oli, että näin lukiodiplomeja voitaisiin parem-
min hyödyntää korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa.

Pääministerin Petteri Orpon hallituksen ohjelman kirjaukset lukiodiplomeista menevät Opetus-
hallituksen vuoden 2022 esitystä pidemmälle kytkemällä diplomit suoraan ylioppilastutkinnon
suorittamiseen. Tämän vuoksi hallituksen esityksen valmistelun lähtökohdaksi on otettu yliop-
pilastutkinnon uudistaminen esittämällä taito- ja taideaineiden koetta, jonka suorittamisen tapa
voisi poiketa muista kokeista esimerkiksi ennakkotehtävän muodossa.

Oppilaitokseen hakeutuminen ja opiskelijavalinta

Lukiokoulutukseen pyrkivällä on oikeus hakeutua haluamaansa oppilaitokseen. Lukion opiske-
lijavalinnassa voidaan käyttää valtakunnallisia hakumenettelyitä. Valtakunnallisista hakume-
nettelyistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Koulutuksen järjestäjä päättää jat-
kuvasta hausta ja siihen liittyvistä hakuajoista ja -menettelyistä täytettäessä sellaisia opiskelu-
paikkoja, joita ei täydetä valtakunnallisilla hakumenettelyillä.

Opiskelijaksi ottamisesta oppilaitokseen päättää koulutuksen järjestäjä. Opiskelija otetaan suo-
rittamaan:

1) nuorille tai aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää sekä ylioppilastutkintoa tai
lain 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vas-
taavaa kansainvälistä tutkintoa;

2) yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoja (aineopis-
kelija); tai

Poiketen siitä, mitä hallintolain (434/2003) 7 luvussa säädetään, valitsematta jättämisestä voi-
daan ilmoittaa hakijalle kirjallisesti, jos opiskelijaksi ottamisessa käytetään 19 §:n 2 momen-
tissa tarkoitettuja valtakunnallisia hakumenettelyitä. Koulutuksen järjestäjän tulee kuitenkin an-
taa opiskelijaksi ottamista koskeva hallintopäätös, jos hakija sitä kirjallisesti tai suullisesti pyy-
tää 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut tässä momentissa tarkoitettua ilmoituksen opis-
kelijavalinnan tuloksesta.

Lukio koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen op-
pimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen,
joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin. Opiske-
lijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muu-
toin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain
45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

Opiskelijaksi ottamisessa on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita.

Nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa opiskelijaksi ottamisen perusteena käytetään hakijoi-
den aiempaa opintomenestystä ja hakutoiveita. Koulutuksen järjestäjä päättää mahdollisesti jär-
jestettävistä valinta- tai soveltuvuuskokeista ja muista lisänäytöistä. Valintaperusteista ja niiden

painottamisesta opiskelijavalinnassa säädetään tarkemmin opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita suorittamaan 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa ja siihen valmistavia opintoja, ellei opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (opiskelijavalinnan perusteista lukiokoulutuksessa) toisin säädetä.

Koulutuksen järjestäjä päättää aikuisille tarkoitettuun lukiokoulutukseen sekä yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoihin opiskelijaksi ottamisen perusteista. Alle 18-vuotias hakija voidaan ottaa suorittamaan aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää ainoastaan hakijan terveydentilaan tai henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen liittyvästä perustellusta syystä. Perusteltu syy tulee yksilöidä opiskelijaksi ottamista koskevassa päätöksessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella on säädetty opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa (838/2021). Asetusta sovelletaan hakijan hakeutuessa lukiolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettussa valtakunnallisessa hakumenettelyssä sekä lain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettussa jatkuvassa haussa suorittamaan lukio-opetuksen nuorille tarkoitettua oppimäärää. Asetuksessa säädetään: hakukohtaista, opiskelijavalintakriteereistä ja niiden soveltamisen kohdentumisesta, alimman hyväksytyin keskiarvorajan asettamisesta, koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvasta valinnasta, pääsy- ja soveltuvuuskokeen järjestämisestä, lisänäyttöjen huomioon ottamisesta, pääsy- ja soveltuvuuskokeesta ja lisänäytöistä annettavista valintapisteistä sekä opiskelijaksi ottamisen perusteista International Baccalaureate -tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Asetuksessa on harkinnanvaraisen opiskelijavalinnan osalta säädetty myös edellytyksestä opetuksessa tarvittavaan kielitaitoon.

Perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen valtakunnallisesta hakumenettelystä on säädetty valtioneuvoston asetuksella (834/2021). Asetuksen 1 §:ssä on säädetty yhteishaun soveltamisalasta ja 2 §:ssä soveltamisalan rajoituksesta. Yhteishakua ei sovelleta otettaessa opiskelijoita Helsingin Saksalaisen kouluun, International School of Helsinki -nimiseen kouluun ja Helsingin eurooppalaiseen kouluun.

Ylioppilastutkinnon suorittaminen suomeksi tai ruotsiksi

Laissa ylioppilastutkinnoksi säädetään, että lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Lain 1 §:n mukaisesti ylioppilastutkinnolla on kaksi päätehtävää. Ensiksi tutkinnon avulla selvitetään, ovatko opiskelijat omaksuneet lukion opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttaneet lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyysen. Toiseksi tutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluopintoihin siten kuin korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä säädetään. Voimassa olevassa laissa säädetään, että ylioppilastutkinnon voi suorittaa joko suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 2 §:ssä on säädetty Ylioppilastutkintolautakunnasta. Ylioppilastutkinnon johtamisesta, järjestämisestä ja toimeenpanosta vastaa riippumattomana asiantuntijaelimenä Ylioppilastutkintolautakunta, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Ylioppilastutkintolautakunta kehittää ylioppilastutkintoa yhteistyössä Opetushallituksen kanssa. Ylioppilastutkintolautakunta myös laatii esityksen nelivuotiseksi ylioppilastutkinnon kehittämis- ja toimeenpanosuunnitelmaksi, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö hyväksyy.

Ylioppilastutkintoon kuuluu vähintään viisi koetta, joihin sisältyy äidinkiessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Kokelas voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen viiden pakollisen kokeen lisäksi. Tutkintoon on sisällyttävä vähintään yksi 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu vaativampi koe taikka 11 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta suoritettu äidinkielen ja kirjallisuuden koe.

Lain 11 §:ssä on äidinkielen ja kirjallisuuden ja kielten kokeiden suorittamista koskevat erityissäännökset. Kokelas voi suorittaa äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärään perustuvana kokeena, jos hänen äidinkieltään ei ole suomi, ruotsi tai saame ja hän on opiskellut mainitun oppimäärän mukaiset opinnot, jotka 7 §:n mukaan ovat kokeeseen osallistumisen edellytyksenä lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavalle, tai jos hän on viittomakieltä äidinkielenään tai ensikielenään käyttävä. Ylioppilastutkintolautakunta voi hakemuksesta painavan syyn vuoksi myöntää oikeuden tässä momentissa tarkoitettun kokeen suorittamiseen muulle kuin edellä tarkoitettulle kokelaalle. Kokelas voi suorittaa toisen kotimaisen kielen kokeen sijasta äidinkieltään ruotsin- tai suomenkielisille kokeilaille tarkoitettun äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen kyseisessä kielessä. Kokelas voi suorittaa vieraan kielen kokeen sijasta äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen saamen kielessä.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain 25 §:ssä säädetään ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavista tutkinnoista. Säännöksen mukaan Lukiolaissa tarkoitettun koulutuksen päätteeksi suoritettu International Baccalaureate-, Reifeprüfung- tai Deutsche Internationale Abitur -tutkinto sekä Eurooppa-koulujen eurooppalainen ylioppilastutkinto tuottavat samat oikeudet kuin laissa tarkoitettun ylioppilastutkinnon suorittaminen. Näissä tutkinnoissa opetuskieli voi olla muu kuin suomi tai ruotsi. Esimerkiksi International Baccalaureate (IB) -tutkintoon johtavassa koulutuksessa opetusta järjestetään kaksivuotisella IB-linjalla, jota edeltää yhden vuoden kestävä valmistava luokka. IB-opetus on jo valmistavalla luokalla osittain tai kokonaan englanninkielistä. Toisena ja kolmantena vuotena opetuskieli on äidinkieltä ja vieraita kieliä lukuun ottamatta englanti.

Englanninkielinen International Baccalaureate on kansainvälinen tutkinto, jota voi suorittaa yli 150 maassa. International Baccalaureate Organization (IBO), jonka hallinnollinen keskus on Genevessä, vastaa sertifikaateista, tutkinnon opetussisällöistä ja sen kansainvälisestä järjestämisestä. Koulutus on luotu vastaamaan kansainvälisen liikkuvuuden synnyttämiin koulutustarpeisiin. Suomessa IB -tutkintoon johtavaa opetusta järjestää yhteensä 16 koulutuksen järjestäjää. IB –lukioverkosto on varsin kattava Rovaniemeltä Helsinkiin ja Joensuusta Vaasaan. Tutkinnon järjestämisestä päättää opetus- ja kulttuuriministeriö lukiokoulutuksen järjestämislupaan sisällytettävällä erityisellä koulutustehävällä. Koulutuksen järjestäminen edellyttää myös IBO:n myöntämää lukiokohtaista sertifikaattia.

IB –tutkintoon johtaviin opintoihin hakeneet ja valitut opiskelijat keväällä 2023. Lähde: Opinpolku

Kaikki hakijat	- joista perusopetuksen päättötodistuksella hakeneet	1 sijaiset hakijat	- joista perusopetuksen päättötodistuksella hakeneet	Valitut	- joista perusopetuksen päättötodistuksella valitut
----------------	--	--------------------	--	---------	---

2265	1854	1080	726	630	522
------	------	------	-----	-----	-----

IB –tutkintoon johtavaan koulutukseen oli keväällä 2023 kaikkiaan 2 265 hakijaa, joista selkeä enemmistö oli perusopetuksen päättötodistuksella hakeneita. Heistä oli ensisijaisia hakijoita 1 080, joista perusopetuksen päättötodistuksella hakeneita oli 726. Koulutukseen valittiin 726 opiskelijaa. Valituista 522 eli 82,9 prosenttia valituksi tulleista omasi suomalaisen perusopetuksen päättötodistuksen. Vaikka IB –tutkinto on luonteeltaan tarkoitettu työperäisen liikkuvuuden tarpeisiin vastaamiseen, se kohdentuu Suomessa perusopetuksen päättäneille suomen ja ruotsinkielisille opiskelijoille, jotka kokevat sen kilpailueduksi jatko-opintoihin hakeutumisessa. Siten IB –opiskelijoiden joukko on ollut varsin valikoitunutta. IB –opintojen aloituspaikat määräytyvät pitkälti perusopetuksen hyvän opintomenestyksen perusteella. Opiskelijavalintaa ei ohjaa ensisijaisesti opiskelijan koulutustarve vaan aiempi opintomenestys. Toisaalta IB –tutkintoa on pidetty joiltain osin liian vaativana tai muutoin soveltumattomana osalle opiskelijoista. IB-koulutuksen otettavaa opiskelijamäärää ei ole rajattu vaan siitä päättää koulutuksen järjestäjä. Näin koulutuksen järjestäjät voisivat lisätä vapaasti aloituspaikkoja. Koulutuksen järjestäjä saa kaikista IB-opiskelijoista yksikköhintansa mukaisen rahoituksen. Lisäksi koulutuksen järjestäjä saa lisärahoituksen järjestämisluvassa ilmenevästä korotuksesta oikeuttavasta opiskelijamäärästä. IB –tutkinnosta aiheutuvia, kansallisia lukio-opintoja kalliimpia järjestämiskustannuksia koulutuksen järjestäjille onkin kritisoitu.

Englanninkieliselle lukiokoulutukselle ja ylioppilastutkinnolle on esitetty olevan tarvetta suomalaisessa koulujärjestelmässä. Opetuksen täysimääräinen järjestäminen englannin kielellä tai jollain muulla vieraalla kielellä edellyttää sen määräämistä opetuskieleksi järjestämisluvassa. Tätä ei ole pidetty perusteltuna, koska opintojen päätteeksi suoritettava ylioppilastutkinto on suoritettava nykyisen lainsäädännön mukaisesti suomeksi tai ruotsiksi.

Oppivelvollisuus pidennettiin 18 ikävuoteen asti vuonna 2021. Oppivelvollisen on perusopetuksen oppimäärän suoritettuaan suoritettava lukiokoulutuksen oppimäärää, ammatillista perustutkintoa tai ammattitutkintoa. Oppivelvollinen voi suorittaa myös ylioppilastutkinnosta annettussa laissa tarkoitettua ylioppilastutkintoa. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa, työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa, kansanopistossa, aikuisten perusopetuksessa tai saamen kielen ja kulttuurin vähintään lukukauden pituisessa koulutuksessa, jos oppivelvollinen on saamelainen. Oppivelvollisuus koskee Suomessa vakinaisesti asuvia alle 18-vuotiaita kansalaisuudesta riippumatta. Oppivelvollisuudesta ja sen suorittamisesta on säädetty oppivelvollisuuslaissa (1214/2020).

Suomeen kohdistuu maahanmuuttoa ja Suomi kilpailee työperäisestä maahanmuutosta. Lasten ja nuorten toimivat koulutus- ja opiskelumahdollisuudet tukevat perheiden työperäistä maahanmuuttoa sekä Suomen kansalaisten paluumuuttoa. Perheiden mukana Suomeen muuttavat tai palaavat lapset ovat eri-ikäisiä, ja he ovat usein suorittaneet aiemmat opintonsa äidinkielellään, englannin kielellä tai jollain muulla kielellä kuin suomen tai ruotsin kielellä. Näiden lasten ja nuorten mahdollisuudet suoriutua suomen- tai ruotsinkielisistä lukio-opinnoista ja ylioppilastutkinnosta ovat kielitaidon puutteista johtuen rajoitetut.

Englanninkielisen perusopetuksen järjestäminen on 2000-luvun kuluessa laajentunut merkittävästi. Osittain englanninkielinen lukio-opetus muissa kuin IB-lukioissa on toistaiseksi kuitenkin ollut pienimuotoista, minkä voidaan arvioida johtuvan muun muassa siitä, että ylioppilastutkintoa ei voi suorittaa englanniksi. Englanninkielisen perusopetuksen oppilasmäärien kasvu on luonut painetta lisätä englanninkielisen lukio-opetuksen tarjontaa. Englanninkieliseen perusopetukseen osallistuu vieraskielisten lisäksi suomen- ja ruotsinkielisiä oppilaita. Englanninkielisen

lukio-opetuksen tarvetta on arvioitu olevan erityisesti suurimmissa kaupungeissa, joissa on määrällisesti eniten vieraskielistä väestöä. Perusopetuksen oppimäärän tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti tuottaa oppilaille kelpoisuuden ja edellytykset jatkaa suomen- tai ruotsinkielisiin lukio-opintoihin riippumatta siitä, missä määrin oppimäärää on opiskeltu muulla kielellä. Siten perusopetuksen englanninkielinen järjestäminen ei riitä perusteluksi englanninkielisen ylioppilastutkinnon säätämistarvetta.

Suomalaisen lukion oppimäärä englannin kielellä opiskeltuna ja päätteeksi suoritettava englanninkielinen ylioppilastutkinto lisäisivät niiden lukioikäisten mahdollisuutta suoriutua lukio-opinnoista, joilla on kielitaitoon liittyviä vaikeuksia suoriutua lukio-opinnoista suomen tai ruotsin kielellä. Mahdollisuus englanninkieliseen lukiokoulutukseen ja ylioppilastutkintoon vahvistaisi näiden ihmisten sivistyksellisiä oikeuksia ja tukisi oppivelvollisuuden suorittamista.

IB –tutkinnoissa ei edellytetä kansallisen opetussuunnitelman mukaisia opintoja, jonka vuoksi se ei tue suomalaisen yhteiskuntaa integroitumista, mikä tulee ottaa huomioon säädettäessä englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta. Vaikka IB –tutkinto sinällään on tarkoitettu palvelemaan kansainvälistä liikkuvuutta ja työperäistä muuttoa, se ei ole Suomessa kohdentunut ensisijaisesti tähän kohderyhmään vaan toiminut enemmän suomen ja ruotsinkielisten, perusopetuksessa hyvin menestyneiden oppilaiden jatko-opintovalmiuksien vahvistajana ja kilpailutekijänä. Englanninkielinen ylioppilastutkinto kohdistuisi, IB –tutkinnosta poiketen, turvaamaan sellaisten hakijoiden mahdollisuutta lukio-opintoihin, jotka muutoin eivät ohjautuisi lukiokoulutukseen puuteellisen suomen/ruotsin kielen vuoksi.

Verkkoavoriivihessa hallitusohjelman kirjaus englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta jakoi mielipiteitä. Se koettiin yhtäältä myönteisenä asiana, joka olisi keino lisätä Suomen veto- ja pitovoimaa. Toisaalta osa vastaajista kaipasi lisää näkemystä siitä, miksi englanninkielinen IB-lukiokoulutus ei vastaisi tähän tarpeeseen. Uhkana nähtiin myös suomen kielen aseman rapautuminen ja eliittilinjojen syntyminen lukiokoulutukseen. Myös resurssikysymykset nousivat esiin niin oppimateriaalien ja ylioppilaskirjoitusten kustannusten kuin opettajien kielitaidon osalta.

3 Tavoitteet

Hallituksen esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman 5.2 Toiselta asteelta tiedot ja taidot eteenpäin –luvun kirjauksia.

Esityksen tavoitteena on panostaa lukiokoulutuksessa oppimisen tukeen ja erityisopetukseen siten, että jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen siirtyäkseen koulupolulla eteenpäin. Esityksellä pyritään lisäämään lukiolaisten hyvinvointia ja vähentämään opiskelijoiden kokemaa uupumusta ja negatiivisia tuntemuksia lukio-opiskelua kohtaan. Esityksellä toteutettaisiin hallitusohjelmaan sisältyviä kirjauksia lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen oppimisen tuen määrittelyiden yhdenmukaistamisesta.

Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää koskevien muutosten tavoitteena on edistää kuntien välisen rahoitusvastuun tasapuolisempaa jakautumista koulutuksen järjestämisen alueelliset olosuhteet huomioiden. Pienten lukioiden korotuksen korvaamisella saavutettavuuslisällä tuetaan koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja lasten sivistyksellisten oikeuksien toteutumista, erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Tavoitteena on myös turvata vähemmistökielillä järjestettävä opetus sekä pienentää rahoituksellisia esteitä koulutuksen järjestäjien tarkoitukseenmukaisilta yhdistymiselle silloin, kun samalla alueella toimii useampi pieni koulutuksen järjestäjä.

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen kansainvälisille toimijoille ja paluumuuttajille vahvistaen Suomen houkuttelevuutta. Koulutus olisi tarkoitettu opiskelijoille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ei ole riittävä lukio-opintoihin, mutta joiden kielitaito mahdollistaisi opiskelun englannin kielellä. Se olisi siten koulutusväylä ja opiskelumahdollisuus lukiotasoihin opintoihin henkilöille, joilla ei muutoin olisi mahdollisuuksia lukio-opintoihin tai joilla olisi merkittäviä kielitaidollisia vaikeuksia selviytyä lukio-opinnoista ja ylioppilastutkinnosta suomen tai ruotsin kielellä. Tältä osin tavoitteena olisi ennen kaikkea turvata näiden henkilöiden sivistykselliset oikeudet.

Esityksen tavoitteena on laajentaa opiskelijoiden mahdollisuuksia osaamisensa osoittamiseen ylioppilastutkinnossa. Ylioppilastutkintoon sisällytettäisiin taito- ja taideaineiden koe, jonka suoritustapaa kehitettäisiin nykyisten lukiodiplomien pohjalta.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

4.1.1 Oppimisen tuki

Oppimisen tukea koskevaa lukiolain 28 §:ää muutettaisiin säätämällä lukio-opiskelijoiden oikeudesta tukiopetukseen. Lisäksi muutettaisiin erityisopetusta koskevia säännöksiä. Esitetyt oppimisen tuen ja erityisopetuksen määrittelyt vastaisivat pääosin ammatillisen koulutuksen oppimisen tueksi esitettäviä säännöksiä.

Pääpaino oppimisen tuen ja ohjauksen kokonaisuudessa olisi ennaltaehkäisevässä oppimisen tuessa. Oppimisen tuki toteutettaisiin matalan kynnyksen tukiopetuksena sekä erityisopettajan ja muun henkilöstön antamana tukena ja ohjauksena. Oppimisen tukea tulisi olla opiskelijoille saatavissa riittävästi, oikea-aikaisesti ja laadultaan sellaisena, että se edistäisi opiskelijoiden oppimista, osaamisen osoittamista, valmistumista ja jatko-opintoihin siirtymistä sekä hyvinvointia.

Opiskelijalla olisi oikeus erityisopetukseen, jos hän todennettujen oppimisvaikeuksien vuoksi tarvitsisi erityisopetusta oppimäärän osaamistavoitteiden saavuttamiseksi eikä tukiopetus tai muu oppimisen tuki olisi riittävää opiskelijan tuen tarpeiden kannalta. Erityisopetuksella tarkoitettaisiin erityisopettajan antamaa opetusta ja ohjausta sekä erityisopettajan konsultaatioon perustuvaa muuta opetusta ja ohjausta, jota antaisi muu opetushenkilöstö. Koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskelijalle annettavasta erityisopetuksesta tekemällä muutoksenhakukelpoisen hallintopäätöksen opiskelijalle annettavasta erityisopetuksesta. Päätös tehtäisiin erityisopetuksen tarpeen ilmetessä ja opiskelijan hakiessa erityisopetusta. Lisäksi lukiolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset perusopetuksessa tehtävän erityisen tuen päätöksen tietojen siirrosta ja siitä, että koulutuksen järjestäjän tulisi arvioida opiskelijan erityisopetuksen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä.

4.1.2 Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmä

Lukiokoulutuksen yksikköhinnan määräytymistä ehdotetaan muutettavaksi siten, että laskenta-perusteet tukisivat nykyistä paremmin koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja lasten siviis-tyksellisten oikeuksien toteutumista harvaan asutuilla alueilla. Yksikköhinnan määräytymiseen vaikuttaisivat vähäisen opiskelijamäärän lisäksi koulutuksen järjestäjän syrjäisyys ja se, onko koulutuksen järjestäjän kansalliskieliin kuuluva opetuskieli vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään. Koulutuksen järjestäjän syrjäisyyden määräytymisperusteista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella sen kunnan paikallisen ja seudullisen väestötiheyden perusteella, jossa koulutusta pääasiallisesti järjestetään.

Kunnan tai kuntayhtymän, jonka lukiokoulutuksen opiskelijamäärä on alle 200, yksikköhintaa korotettaisiin nykyistä vastaavalla tavalla, jos se katsottaisiin syrjäiseksi tai jos sen kansalliskieliin kuuluva opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään. Nykyisestä poiketen tällaisten koulutuksen järjestäjien tunnusluvun korottamiselle ei kuitenkaan olisi ylärajaa, mikä tarkoittaisi, että myös alle 40:tä pienemmät opiskelijamäärä korot-taisivat yksikköhintaa.

Jos kunnan tai kuntayhtymän lukiokoulutuksen opiskelijamäärä on alle 200, mutta sitä ei kat-sottaisi syrjäiseksi eikä sen kansalliskieliin kuuluva opetuskieli ole vähemmistökieli siinä kun-nassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, sen yksikköhintaa korotettaisiin puolella siihen näh-den, paljonko yksikköhintaa nykyisin korotetaan.

Yksityisen koulutuksen järjestäjän yksikköhinnan määräytymistä ehdotetaan muutettavaksi si-ten, että jos koulutuksen järjestäjän kansalliskieliin kuuluva opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, sen yksikköhinta laskettaisiin samalla tavalla kuin kuntien yksikköhinnat lasketaan, vaikka kyseessä oleva kunta järjestäisi lukiokoulutusta.

Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi säännös, jonka nojalla muista samankokoisista koulutuksen järjestäjistä poiketen vuosina 2008–2012 yhdistyneille kunnille lasketaan yksikköhinnan mää-rävä tunnusluku painotettuna keskiarvona entisille lukiokoulutuksen järjestäjille lasketuista tunnusluvuista.

Ehdotetut rahoituksen määräytymisperusteita koskevat säännökset tulisivat voimaan 1.1.2026 siten, että niitä sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuoden 2026 yksikköhinnoista päättäessä. Määräytymisperusteet tulisivat voimaan portaittain siten, että vuosina 2026–2027 yksikköhin-nat laskettaisiin nykyisten säännösten ja ehdotettujen säännösten painotettuna keskiarvona. Eh-dotettuja määräytymisperusteita sovellettaisiin täysimääräisesti ensimmäisen kerran 2028 yk-sikköhinnoista päätettäessä.

Lukiokoulutuksen järjestäjäverkko

Lukiolain mukaisesti lukiokoulutuksen järjestäminen edellyttää opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää koulutuksen järjestämislupaa. Järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä on, että koulutus on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnallinen tai alueellinen koulutustarve ja kou-lutustarjonta ja että hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmu-kaiseen järjestämiseen. Koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Luvassa määrätään kunnat, joissa koulutusta järjestetään, opetuskielet, mahdollinen erityinen koulutustehtävä, koulutuksen järjestäjän oikeus järjestää sisäoppilaitosmuotoista koulutusta

sekä muut tarpeelliset koulutuksen järjestämiseen liittyvät ehdot. Koulutuksen järjestäjä päättää lukioista, joissa koulutusta järjestetään, jollei järjestämisluvassa toisin määrätä. Järjestämisluvassa ei lähtökohtaisesti säännellä opiskelijamääriä vaan niistä päättää koulutuksen järjestäjä.

Voimassa oleva säännös antaa kuitenkin järjestämisluvasta päättävälle opetus- ja kulttuuriministeriölle toimivallan määrätä luvan muista ehdoista. Sen mukaisesti ministeriöllä on toimivalta määrätä opetuskieliksi esimerkiksi englanti sekä englanninkielistä opetusta koskevasta enimmäisopiskelijamäärästä ja tarvittaessa myös oppilaitoksesta, jossa kyseistä opetusta järjestetään. Päätös tehdään hakemuksesta. Hakijalla tulee olla laissa säädetty koulutustarve hakeensa koulutukseen sekä sen järjestämisen ammatilliset ja taloudelliset edellytykset. Koulutustarvetta arvioitaessa huomioidaan hakijan osoittama ja kuvaama koulutustarve. Hakijan ammatillisia edellytyksiä ilmentää mm. opetushenkilöstön säädetyn mukainen kelpoisuuden täyttyminen ja valmius antaa opetusta opetuskielillä sekä muut järjestämisen edellyttämät ominaisvaatteet, kuten opetuksen edellyttämä opetussuunnitelma, opetukseen soveltuvat oppimateriaalit ja tilat. Taloudellisia edellytyksiä kuvaa koulutuksen järjestäjän kyky ja halu resursoida hakeensa koulutusta.

Lukiokoulutuksen järjestäjäverkko on maantieteellisesti koko maan kattava. Valtaosa koulutuksen järjestäjiä on kuntia, joten kuntarakenteen takia järjestäjäverkko on eräissä maakunnissa varsin tiivis. Lukiokoulutuksen järjestäjiä on 268, joista 36 yksityisiä, yliopistojen harjoittelukouluja on seitsemän ja valtio toimii kahden oppilaitoksen ylläpitäjänä. Yliopistojen harjoittelukoulujen rahoitus määräytyy osana yliopistojen rahoitusta ja siten erillään yleisestä valtionosuusjärjestelmästä. Koulutuksen järjestämisen ominaispiirteinä ovat vahva kuntakorostuneisuus ja pienten, alle 200 opiskelijaa sisältävien kunnallisten järjestäjien suuri määrä.

Koulutuksen järjestäjä päättää oppilaitoksista, joissa se järjestää koulutusta, jollei järjestämisluvassa toisin määrätä. Valtaosa koulutuksen järjestäjistä on kuntia, joilla on yksi lukio. 2000-luvulla lukioiden (oppilaitos) määrä on vähentynyt kuntaliitosten yhteydessä. Tämän lisäksi suuremmissa kaupungeissa on yhdistetty lukioita opiskelijamäärältään suuremmiksi oppilaitoksiksi.

Lukiokoulutuksen nykyinen järjestämislupamenettely mahdollistaa järjestäjä- ja toimipiste-verkon kehittämisen. Mikäli alueen koulutuksen järjestäjät haluavat organisoida lukiokoulutuksensa yhdessä on niillä eri mahdollisuuksia. Koulutuksen järjestäjät voivat yhdessä käyttää voimavarojaan opetuksen järjestämisessä esimerkiksi siten, että yhteistyössä toimivat koulutuksen järjestäjät erikoistuvat esim. tiettyjen aineiden opettamiseen kaikkien yhteistyöhön osallistuvien koulutuksen järjestäjien lukioissa. Opetusta on mahdollista järjestää lähi-, etä- tai verkko-opetuksena koulutuksen järjestäjien päättämällä tavalla. Lukiolaissa on säädetty koulutuksen järjestäjille yhteistyövelvollisuus muiden alueella toimivien koulutuksen järjestäjien kanssa.

Toinen vaihtoehto on, että nykyiset koulutuksen järjestäjät voivat yhdistää toimintaansa, jolloin opetus- ja kulttuuriministeriö hakemuksesta myöntäisi järjestämisluvansa useamman kunnan muodostamalle toiminta-alueelle. Lukiokoulutuksen järjestämistarvetta tulisi tuolloin lupamenettelyssä arvioida alueellisen koulutustarpeen kannalta. Uuden järjestämisluvansa myötä yhdistyvien koulutuksen järjestäjien luvat lakkaisivat olemasta voimassa. Tällainen yhdistyminen voi tapahtua esim. kuntien välisen yhteistyön kautta, jolloin yksi kunnista järjestää lukiokoulutuksen koko toiminta-alueensa tarpeisiin. Toinen vaihtoehto voi olla esimerkiksi järjestämisluvansa siirtäminen peruskunnilta kuntayhtymälle.

Väestökehityksestä huolimatta järjestäjärakenteessa on tapahtunut vain vähän muutoksia. Kuntien lukiokoulutus on tähän saakka yhdistynyt ennen kaikkea kuntarakenteen muutosten seurauksena. Kuntarakenteen uudistamista koskeneen Paras-hankkeen (2007–2012) yhteydessä

säädettiin hanketta tukemaan säädös ns. pienen lukion rahoituksen säilymisestä kuntien tai niiden lukiokoulutuksen yhdistyessä. Säädös koski vuosina 2008–2012 tapahtuneita yhdistymisiä. Paras-hankkeen päättymisen jälkeen on järjestämislupamuutoksin yhdistetty vain yksittäisten kuntien lukiokoulutusta muihin kuntiin tai koulutuskuntayhtymiin. Osa kunnista on lupiensa puitteissa verkostoitunut opetuksen järjestämisessä ja sen tarjonnassa digitaalisuutta hyödyntämällä. Näin alueella on voitu tarjota esimerkiksi laajaa kielitarjontaa, ja joka ei olisi mahdollistunut muutoin.

Väestöennusteiden mukaan 16–20-vuotiaiden ikäluokka pienenee 2020-luvun lopulta alkaen valtakunnan tasolla. Muutos tapahtuu eri tahtiin eri maakunnissa, seutukunnissa ja kunnissa. 80 prosenttia nykyisistä lukiokoulutuksen järjestäjistä sijaitsee kunnassa, jossa nuorisoikäluokka pienenee ja joka viides järjestäjä sijaitsee kunnassa, jossa nuorisoikäluokan vähentymä on yli 30 prosenttia. Väestökehitys tarkoittaa, että valtaosa nykyisistä koulutuksen järjestäjistä ajautuu tulevana vuosina tilanteeseen, jossa niiden opiskelijamäärät vähenevät.

Väestöennusteiden mukaisesti opiskelijamäärältään pienten lukiokoulutuksen järjestäjien määrä tulee kasvamaan. Vuoteen 2035 mennessä alle 25 opiskelijan järjestäjien määrä kolminkertaistuisi, mikäli koulutuksen järjestäjien opiskelijamäärät muuttuisivat väestöennusteiden mukaisesti ja koulutuksen järjestäjien määrä pysyisi nykyisen mukaisena. Pienimpien koulutuksen järjestäjien määrä kasvaisi eniten maaseutumaisissa kunnissa, joissa opiskelijamäärät ovat pieniä. Alle 100 opiskelijan lukiokoulutuksen järjestäjien määrä nousisi 20 prosentilla. Kasvu jakautuu tasaisesti maaseutumaisiin ja taajaan asuttuihin kuntiin. Lukiokoulutuksen järjestäjien opiskelijamäärät tulevat muuttumaan tavalla mikä vaikuttaa koulutuksen järjestämisen edellytyksiin. Pienten järjestäjien lukumäärä on jo viime vuosina kasvanut samalla, kun opiskelijamäärältään suurten järjestäjien osuus opiskelijoista on kasvanut. Sisällöltään monipuolisen lukiokoulutuksen saavutettavuuden turvaaminen maan eri osissa edellyttää, että koulutuksen järjestämisen on riittävät voimavarat ja että koulutuksen järjestäjät ovat opettajille kiinnostavia työnantajia.

Nykyinen pienen kunnallisen lukiokoulutuksen järjestäjän saama yksikköhinnan korotus on suurin este järjestäjäverkon kehittymiselle vastaamaan väestökehityksen aiheuttamaan koulutustarpeen määrälliseen vähentymiseen. Korotuksen vuoksi koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärän kasvaessa sen opiskelijakohtainen valtionosuusrahoitus pienenee. Lukiokoulutuksen keskittäminen jollekin suuremmalle toimijalle alueella aiheuttaisi tällä hetkellä merkittäviä valtionosuuden menetyksiä siihen verrattuna, että alueella toimii useita itsenäisiä pieniä kunnallisia lukiokoulutuksen järjestäjiä.

Verkkoavoriihen osallistajat ottivat kantaa hallitusohjelman rahoitusta koskeviin kirjauksiin. Osallistajat pitivät loogisena, että rahoituksella halutaan ohjata lukiokoulutuksen palveluverkon kehittymistä ja myös koulutuksen laadun kehittämistä. Vastaajat pitivät hyvänä tavoitteena, että koulutuksen saavutettavuudesta pidetään kiinni koko maassa. Tavoittelemisen arvoisena pidettiin, että myös pienemmillä paikkakunnilla on laadukasta lukio-opetusta. Tämän koetaan lisäävän alueiden elinvoimaa. Vastaajien mukaan, että rahoituksen avulla tulee tukea kattavan lukioverkon ylläpitoa koko maassa rahoituksen avulla.

Verkkoavoriihessä nykymuotoista pienten lukioiden lisää pidettiin hyvänä menettelynä, mutta saavutettavuusperusteisuuttakaan ei vastauksissa vastustettu. Esiin nousi myös mahdollisuus säilyttää kattavaa lukioverkkoa erilaistamalla lukiokoulutuksen järjestäjien tehtäviä. Samalla vastauksissa todettiin, että verkko-opetuksen lisääminen sekä yhteistyön lisääminen peruskoulun, lukion ja ammatillisen koulutuksen välillä edesauttaa saavutettavuuden ylläpitoa.

Verkkoaivoriihen vastauksissa kiinnitettiin huomiota myös lukiokoulutuksen rahoituksen tasoon. Toiveena oli perusrahoituksen tason nosto. Oppivelvollisuuden laajentaminen vuonna 2021 nosti vastaajien mukaan koulutuksen järjestämisen kustannuksia. Vastauksissa tuotiin esiin, että rahoituksen pitää pohjautua todellisiin kuluihin. Tämä ei nykyisin toteudu, koska vuodesta 2015 alkaen lukiokoulutuksen yksikköhintarahoitukseen on kohdistunut opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslailla säädetty leikkaus. Vastauksissa ehdotettiin myös rahoitusmekanismin ohjausvaikutuksen suuntaamista ryhmäkokojen hallintaan.

4.1.3 Lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto

Englanninkielinen lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta. Lisäksi säädetään englanninkieliseen ylioppilastutkintoon valmistavasta englanninkielisestä lukiokoulutuksesta ja opiskelijavalinnasta.

Englanninkielinen ylioppilastutkinto olisi kolmas kieliversio kansallisesta ylioppilaskokeesta suomen- ja ruotsinkielisen kokeen rinnalla. Ylioppilastutkinto suoritettaisiin nykyistä vastaavasti suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. Lisäksi ylioppilastutkinto olisi jatkossa mahdollista suorittaa myös englanniksi, mistä säädettäisiin ylioppilastutkintolaissa. Englanninkieliseen ylioppilastutkintoon kuuluisi viisi pakollista koetta. Lukio-opinnot edellyttävät suomalaisen kulttuurin, historian ja toimintatapojen omaksumista ja niiden osaamista mitataan ylioppilastutkinnossa. Englanninkielisessä ylioppilastutkinnossa edellytettäisiin pakollisena äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suorittamista, jonka tutkinnon suorittaja käytännössä suorittaisi S2/R2-kokeena. Jotta englanninkielinen lukiokoulutus ei uhkaisi kansalliskielistä koulusivistystä, säädettäisiin englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestämislupamennettelyä ja koulutukseen johtavasta oppilasvalinnasta.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon saisi suorittaa opiskelija, joka on suorittanut lukiokoulutuksen oppimäärän englannin kielellä. Tämän lisäksi mahdollisuus englanninkieliseen ylioppilastutkintoon olisi henkilöillä, jotka ovat suorittaneet ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon englannin kielellä tai jotka ovat suorittaneet englanninkieliseen International Baccalaureate tai European Baccalaureate -tutkintoon tähtäävät opinnot, mutta eivät ole suorittaneet tutkintoa. Ammatillisen perustutkinnon sekä IB- tai EB-tutkintoon tähtäävät opinnot englannin kielellä suorittaneiden osalta oikeutta englanninkieliseen ylioppilastutkintoon rajattaisiin niihin opiskelijoihin, jotka kielitaidon puutteiden vuoksi eivät selviytyisi kokeesta suomen tai ruotsin kielellä. Hallitusohjelmaan kirjatut rajatut kriteerit ja kansalliskielten aseman turvaaminen tarkoittavat, että englanninkielinen lukiokoulutus ja ylioppilastutkinto olisi tarkoitettu henkilöille, joiden kielitaito ei riitä lukiokoulutuksen suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Opiskelijavalinta edellyttäisi, että opiskelijaksi valittava kykenee suorittamaan lukio-opinnot englanniksi. Suomen- ja ruotsinkieliset hakeutuisivat jatkossakin suorittamaan lukiokoulutuksen jommallakummalla kansalliskielellä. Heillä olisi jatkossakin mahdollisuus hakeutua myös englanninkieliseen International Baccalaureate -tutkintoon tähtäävään koulutukseen. Ehdotetuilla säännöksillä varmistettaisiin, että englanninkielinen koulutustarjonta ei uhkaisi kansalliskielistä koulusivistystä, vaan vahvistaa Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten toimijoiden ja paluumuuttajien joukossa. Mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi turvaisi sellaisten kokelaiden asemaa, joilla on heikot edellytykset menestyä suomen- tai ruotsinkielisessä tutkinnossa. Tämä edistäisi toisen asteen koulutuksen läpäisyä ja sujuvoittaisi siirtymistä korkea-asteen opintoihin.

Suomalaisen ylioppilastutkinnon järjestäminen englannin kielellä palvelisi erityisesti englanninkielisessä tai kaksikielisessä perusopetuksessa opiskelleita, kuten suomalaisia paluumuuttajia, joiden vahvin akateeminen kieli on englanti. Järjestelmä palvelisi myös niitä vanhempien työn vuoksi Suomeen muuttaneita nuoria, joilla englanti on ollut koulukieli. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen voisi sujuvoittaa heikosti suomea tai ruotsia taitavien opiskelijoiden siirtymistä korkea-asteen opintoihin.

Oikeus järjestää englanninkielistä lukiokoulutusta määrätään lukiokoulutuksen järjestämisluvassa, jossa määrätään opetuskielestä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi lisätä englannin kielen järjestämislupaan opetuskieleksi koulutuksen järjestäjän hakemuksesta. Luvan myöntämisen keskeinen myöntämisperuste olisi kyseisen koulutuksen tarve. Se tarkoitettu niille, joilla ei ole edellytyksiä selviytyä lukio-opinnoistaan kansalliskielillä, mutta jotka voisivat selviytyä opinnoistaan englannin kielellä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi nykyisen toimivaltansa puitteissa päättää, että englanninkielinen koulutus on järjestettävä tietyssä oppilaitoksessa (lukiossa), mikäli koulutuksen järjestäjällä on useita oppilaitoksia. Opetuskieliä ei ole mainittu laissa, joten järjestämisluvan myöntämistä koskevaa lukiolain pykälää (4 §) ei tarvitse muuttaa.

Englanninkielinen lukiokoulutus perustuisi lukion oppimäärään kuten suomen- tai ruotsinkielinen koulutus. Voimassa olevan lain mukaan Opetushallitus määrää lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet. Englanninkielinen lukion opetussuunnitelman perusteet vastaisi sisältöltään suomen- ja ruotsinkielisiä opetussuunnitelmia ollen tarkka käännös. Koulutuksen järjestäjä hyväksyisi opetussuunnitelman myös englanninkielistä opetusta varten erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuun oppimäärään, mikäli koulutuksen järjestäjä niitä järjestämislupansa puitteissa järjestää.

Opetuskieli olisi englanti, mutta opetusta voidaan antaa muullakin kielellä, jos se ei vaaranna opiskelijan mahdollisuutta seurata opetusta ja suorittaa oppimäärä ja ylioppilastutkinto. Lainsäädäntö mahdollistaa, että koulutuksen järjestäjä tarjoaa englanninkielisen opetussuunnitelman mukaan opiskeleville osan opetuksesta esimerkiksi suomen tai ruotsin kielellä, mikä tukisi heidän kotoutumistansa ja integroitumistansa suomalaiseen yhteiskuntaan. Jos lukiolain ja ylioppilastutkintolain muutokset englanninkielistä lukiokoulutusta ja ylioppilastutkintoa koskien tulevat voimaan vuoden 2025 alusta, luvat opetuksen järjestämiseen olisivat haettavissa keväällä 2025. Tällä avulla järjestämisluvat voitaisiin myöntää syksyllä 2025 ja koulutus voisi käynnistyä 1.8.2026. Ensimmäiset englanninkieliset ylioppilaskokeet voitaisiin järjestää syksyllä 2028 ja koko tutkintoa suorittavien pääjoukko osallistuisi kokeisiin keväällä 2029.

Englanninkielistä lukiokoulutusta ei olisi tarkoitettu koulutusvientiin tai sen kaltaiseen toimintaan, jossa suomalaista lukiokoulutusta markkinoiden maan rajojen ulkopuolella. Tämän vuoksi englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevalta hakijalta edellytetään, että henkilö oleskelee Suomessa muun kuin opiskelun perusteella. Näin laajennetaan opiskelumahdollisuuksia Suomeen esim. työn vuoksi muuttavien perheiden lapsille.

Tutkinnon täydentämisen rajaaminen englanninkielisten ylioppilastutkinnon kokeiden osalta ei olisi tarpeen, koska aiemmin suoritettua ylioppilastutkintoa täydentävät henkilöt ovat jo suorittaneet suomeksi tai ruotsiksi ylioppilastutkinnon eikä tutkinnon täydentäminen vaaranna kansalliskielistä koulusivistystä. Myöskään erillisten kokeiden suorittamista ei ole välttämätöntä rajata, koska aineopiskelijoiden on haettava englanninkieliseen lukiokoulutukseen ja täytettävä opiskelijaksi ottamisen kriteerit, jos he haluavat saada erilliset kokeet sisällytettyä englanninkieliseen ylioppilastutkintoon.

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoe

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi taito- ja taideaineiden kokeesta osana ylioppilastutkintoa. Lukiodiplomeille luotaisiin valtakunnallinen kriteeristö. Yhden viidestä pakollisesta ylioppilaskokeesta voisi jatkossa suorittaa taito- ja taideaineiden kokeella, jonka suorittamisen tavan kehittämisen lähtökohtana olisivat nykyuotoiset lukiodiplomit. Tämä koe olisi mahdollista suorittaa nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvissä pakollisissa taito- ja taideaineissa; musiikissa, kuvataiteessa ja liikunnassa. Taito- ja taideaineiden kokeen lisääminen ylioppilastutkintoon laajentaisi kokelaiden mahdollisuuksia osoittaa lukion oppimäärään liittyvää osaamistaan.

Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joista äidinkielen ja kirjallisuuden koe on pakollinen. Tämän lisäksi kokelaan on suoritettava neljä muuta koetta. Pakollisten kokeiden määrään tai eri kokeiden pakollisuuteen ei esitetä muutosta. Kokelas voisi suorittaa yhden taito- ja taideaineiden kokeen, jolla hän voi korvata joko matematiikan, toisen kotimaisen kielen, vieraan kielen tai reaaliaineiden kokeen.

Ylioppilastutkintolautakunta määrää kokeiden järjestämisen aikataulusta ja järjestelyistä. Ylioppilastutkintolautakunnan määräysten mukaisesti kokeissa voi olla suullisia tehtäviä ja jatkossa myös valmistavia näyttöjä. Valmistavat näytöt liittyisivät taito- ja taideaineiden kokeisiin ja ne suoritettaisiin ennen varsinaista koetta osana lukion oppimäärän mukaista opetusta. Jos kokelas uusii kokeen, tulee hänen uusii myös valmistava näyttö. Taito- ja taideaineiden koe olisi mahdollista suorittaa myös osana englanninkielistä ylioppilastutkintoa.

Taito- ja taideaineiden koetta koskeva muutos ylioppilastutkintolakiin esitetään tulevaksi voimaan vuoden 2025 alusta. Lukio-opintonsa aloittavien opiskelijoiden tulee tietää opinnot aloittaessaan, millaisen tutkinnon he tulevat suorittamaan. Ensimmäiset lukiodiplomikokeet olisi mahdollista järjestää aikaisintaan syksyllä 2029, jolloin se koskisi lukio-opintonsa 1.8.2027 aloittavia opiskelijoita. Näin muuttuneen tutkinnon valmisteluun ja toimeenpanoon jää riittävästi aikaa.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Valtiontalous ja julkisyhteisöt

Esityksen vaikutukset valtion talouteen ovat vähäiset. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa on sovittu lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen korottamisesta 10 miljoonalla eurolla vuodesta 2025 alkaen. Korotuksen perusteena ovat rahoitusjärjestelmän muutokset ja oppimisen tuen uudistaminen.

Rahoitusjärjestelmään ehdotetuilla muutoksilla ei olisi suoria vaikutuksia valtiontalouteen. Lukiokoulutuksen määräraha perustuu sen toteutuneisiin käyttökustannuksiin ja arvioon kustannustason muutoksesta sekä opiskelijamäärän muutokseen. Lukiokoulutuksen julkisesta rahoituksesta vastaavat kunnat ja valtio yhdessä siten, että kunnan omarahoitusosuus lukiokoulutuksen käyttökustannuksista on 52,21 prosenttia. Tätä periaatetta ei esitetä muutettavaksi. Ehdotetuilla muutoksilla voi olla välillisiä vaikutuksia valtiontalouteen, mikäli ne nostavat tai vähentävät lukiokoulutuksen käyttökustannuksia.

Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää koskevilla muutoksilla ei olisi suoria vaikutuksia lukio-koulutuksen käyttökustannuksiin, eikä näin ollen myöskään valtiontalouteen.

Ylioppilastutkinnon muuttamista koskevat esitykset aiheuttavat Ylioppilastutkintolautakunnalle kertaluonteisia ja jatkuvia lisäkustannuksia. Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia on arvioinut näitä kustannuksia tutkinnon digitalisoinnista saatujen kokemusten ja aikaisemmasta kehittämistyöstä aiheutuneiden kustannusten pohjalta.

Ylioppilastutkintolautakunta on parhaillaan uudistamassa kokeiden järjestämisen digitaalista koejärjestelmää. Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut loppuvuodesta 2023 Ylioppilastutkintolautakunnan käyttöön Abitti2025 -kehittämistyön käynnistämiseen kohdennetun 200 000 euron sekä digitaalisen ylioppilastutkinnon koejärjestelyiden uudistamiseen ja puhumisen osakokeen kehitystyöhön kohdennetun 2 miljoonan suuruisen määrärahan valmistelun ensimmäiseen vaiheeseen.

Valmistelun tässä vaiheessa on mahdollista ottaa huomioon myös englanninkielisen ylioppilastutkinnon sekä taito- ja taideaineiden kokeiden järjestämisen edellyttämät tarpeet. Koejärjestelmän lisäksi taito- ja taideaineiden kokeet ja englanninkielinen tutkinto edellyttävät muutoksia muun muassa ilmoittautumiseen, ylioppilastutkinnon rekisteritietoihin, arvosteluprosessin toteuttamiseen ja todistusten tuottamiseen. Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia on arvioinut näiden kustannusten olevan suuruudeltaan 1,3 miljoonaa euroa, josta englanninkielisen tutkinnon käynnistämiseen ml. järjestelmien tietomallien uudistaminen kohdistuu 530 000 euroa. Taito- ja taideaineiden kokeiden käynnistämisen kertaluonteisten kulujen arvioidaan olevan 767 000 euroksi, josta 737 000 euroa kohdistuu valmistavan näytön mahdollistamiseen ja muihin tietojärjestelmän muutoksiin. Ministeriö on varautunut kattamaan koejärjestelmän uudistamisesta syntyvät kustannukset olemassa olevan kehyksen puitteissa vuosina 2025–2026.

Pysyviä vuosittain toistuvia lisäkustannuksia aiheutuisi Ylioppilastutkintolautakunnalle englanninkielisen ylioppilastutkinnon sekä taito- ja taideaineiden kokeiden valmistelusta, toimeenpanosta ja arvostelusta. Lautakunta joutuisi mm. perustamaan taito- ja taideaineiden jaoksia ja lisäämään kansliahenkilöstöä. Ylioppilastutkintolautakunnan kanslia on arvioinut englanninkieliseen tutkintoon liittyvien vuosittaisten kulujen olevan noin 402 000 euroa vuodessa. Taito- ja taideaineiden kokeisiin liittyvät kustannukset arvioidaan 289 000 euroksi. Laskelmassa on ennakoitu tulevan taito- ja taideaineiden kokelasmäärän hieman lisääntyvän nykyisestä diplomien suorittajamäärästä. Samalla on otettu huomioon 2030-luvulla tapahtuva kokonaiskokelasmäärien lasku sekä vaikutusta muiden ylioppilastutkintolain 10 §:n koeaineiden kokelasmäärien mahdollinen aleneminen. Laskelmissa on otettu myös huomioon, että muut kuin oppivelvollisuuslainsäädännön piirissä olevat koesuorituskustannukset katettaisiin kokelasmaksuilla. Kokeiden valmistelun kulut eivät kuitenkaan riipu kokeisiin osallistuvien kokelaiden määrästä.

Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot katetaan valtion talousarviossa tähän osoitetuilla määrärahoilla (momentti 29.01.03) sekä kokelailta perittäviltä maksuilla. Oppivelvollisuuden ja sen jälkeisen maksuttomuuden piirissä oleva kokelas voi suorittaa viisi ensimmäistä ylioppilaskoettaan maksuttomasti. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2024–2027 ei ole varauduttu ylioppilastutkinnon uudistamisesta aiheutuviin lisäkustannuksiin. Esityksestä aiheutuvat kertaluonteiset kustannukset on tarkoitus kattaa kokonaisuudessaan opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan sisäisillä määrärahasiirroilla. Jatkuvien kustannusten osalta edellytetään lisäkustannusten huomioon ottamista julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2025–2028.

Taloudelliset vaikutukset kunnille ja koulutuksen järjestäjille

Oppimisen tuen ja ohjauksen kokonaisuuden taloudelliset vaikutukset ovat koulutuksen järjestäjille vähäiset. Uuden lain edellyttämän oppimisen tuen ja erityisopetuksen vahvistamista ja osaamisen kehittämistä tuetaan vuosien 2024–2025 aikana lukiokoulutuksessa 10 miljoonan euron hankerahoituksella. Vuodesta 2025 alkaen lukiokoulutuksen rahoitukseen kohdistuva 10 miljoonaa euroa on hallitusohjelmassa sidottu rahoitusjärjestelmän uudistamiseen ja oppimisen tukeen. Rahoituksen pysyvä lisä vastaa noin 150 henkilötyövuoden palkkakustannuksia.

Karvin¹¹ arvion mukaan lukioissa toimii tällä hetkellä noin 220 erityisopettajaa ja Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistyksen (SLEO)¹² jäsenkyselyn perusteella arvioima lukion erityisopettajien henkilötyövuosien määrä on 144 Suomen lukioiden erityisopettajien yhdistyksen (SLEO)¹³ kyselyyn vastanneista 180 erityisopettajasta noin 20 prosenttia on rahoitettu kokonaan tai osittain hankerahoituksella.

Jos erityisopetuksen vahvistamiseen kohdistuisi puolet oppimisen tuen rahoituksesta, tarkoittaisi se 75 henkilötyövuotta. Rahoituksen kohdentamiseen vaikuttaisi koulutuksen järjestäjän nykytila ja kehittämistarpeet. Monella lukiokoulutuksen järjestäjällä, opiskelijoiden tuen ja ohjauksen toimintakulttuuri, jossa on toimivia käytänteitä vastata opiskelijoiden erilaisiin tuen tarpeisiin.

Esityksen mukainen lukiolain 29 §:ään ehdotettu erityisopetuksen tarpeen arviointi on uusi tehtävä koulutuksen järjestäjille. Se koskee niitä opiskelijoita, joilla on perusopetuksessa tehty perusopetuslain mukainen erityisen tuen päätös. Näitä opiskelijoita siirtyi vuonna 2022 lukiokoulutukseen noin 7,5 prosenttia (Tilastokeskus), mikä tarkoittaa noin 500 opiskelijaa vuosittain. Erityisopetuksen tarpeen arviointi kuuluu erityisopettajan työhön. Jo nykyisessä lukiolaissa on säännös siitä, että tuen tarve tulee arvioida koulutuksen alussa ja tarpeen ilmetessä.

Rahoitusjärjestelmää koskevilla muutoksilla olisi vaikutuksia kuntien asemaan koulutuksen järjestäjinä. Muita suorina vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla ei olisi kuntatalouteen.

Rahoitusjärjestelmää koskevilla muutoksilla ei olisi taloudellisia vaikutuksia valtaosalle koulutuksen järjestäjistä. Yhteensä 256:sta valtionosuusrahoitusta saavasta lukiokoulutuksen järjestäjästä 185:n koulutuksen järjestäjän yksikköhinta ei muuttuisi määräytymisperusteiden muutosten vuoksi. Tällaisia koulutuksen järjestäjiä olisivat:

- kaikki koulutuksen järjestäjät, jotka ovat kooltaan yli 200 opiskelijaa, eivätkä saa nykyinsinkään yksikköhinnan korotusta,

¹¹ Oppimisen tuki lukiokoulutuksessa. 2024. Karvi. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/oppimisen-tuki-lukiokoulutuksessa>

¹² Lukioiden erityisopettajien resurssikysely 2023 - lisälaskelma 14.3.2024.

https://docs.google.com/presentation/d/11gPfDqCnS4hJ-UuxgRUzAjyz8IKHVUqI5FM6TxKsJV0/edit#slide=id.g28f086ac087_0_35

¹³ SLEO ry - LISÄJULKAISU (1.2.2024): Lukioiden erityisopettajien resurssikysely 2.

https://docs.google.com/presentation/d/1HKx9l6Fgi2f3yX_hBg70m4UrdQQyBv5G-KAaR90DhsE/edit#slide=id.g29e1caf6719_0_69

- kunnat ja kuntayhtymät, jotka sijaitsevat harvaan asutuilla alueilla tai järjestävät opetusta kunnan vähemmistökielellä ja ovat kooltaan alle 200 mutta yli 40 opiskelijaa, ja saisivat jatkossakin yksikköhinnan korotuksen nykyisen suuruisena sekä
- yksityiset koulutuksen järjestäjät, jotka ovat kooltaan alle 200 opiskelijaa eivätkä järjestä opetusta kunnan vähemmistökielellä.

Jälkimmäisistä valtaosa sijaitsee kunnassa, joka järjestää lukiokoulutusta, eikä näiden koulutuksen järjestäjien yksikköhinta muuttuisi siksi, että kyseisten kuntien yksikköhinnat eivät muutu. Lisäksi kaksi sijaitsee kunnassa, joka ei järjestä lukiokoulutusta, mutta näiden koulutuksen järjestäjien yksikköhinta ei muuttuisi siksi, että ne sijaitsevat harvaan asutuilla alueilla tai järjestävät opetusta kunnan vähemmistökielellä ja ovat kooltaan alle 200 mutta yli 40 opiskelijaa.

Rahoitusjärjestelmää koskevilla muutokset korottaisivat 27 koulutuksen järjestäjän yksikköhintaa nykyiseen nähden. Tällaisia koulutuksen järjestäjiä olisivat:

- kunnat ja kuntayhtymät, jotka sijaitsevat harvaan asutuilla alueilla ja ovat kooltaan alle 40 opiskelijaa,
- yksityiset koulutuksen järjestäjät, jotka järjestävät opetusta kunnan vähemmistökielellä ja ovat kooltaan alle 200 opiskelijaa sekä
- kunnat ja kuntayhtymät, jotka järjestävät lukiokoulutusta sekä suomen että ruotsin kielellä ja vähemmistökielen osalta ovat kooltaan alle 40 opiskelijaa (vain vähäisiä vaikutuksia).

Yksikköhinnan kasvu olisi prosentuaalisesti suurinta neljällä yksityisellä koulutuksen järjestäjällä, jotka järjestävät lukiokoulutusta ruotsiksi suomenkielisissä kunnissa. Näillä kasvu olisi 40 prosentista 54 prosenttiin. Muista koulutuksen järjestäjistä yhdellätoista yksikköhinta kasvaisi yli kymmenen prosenttia ja loppuilla kasvu olisi korkeintaan kymmenen prosenttia.

Edellä laskenta on tehty sillä oletuksella, että koulutuksen järjestäjän saama yksikköhinnan harkinnanvarainen korotus pysyisi samansuuruisena kuin vuonna 2024. Jos sellaisen koulutuksen järjestäjän, jonka yksikköhintaa ministeriö on aiemmin joutunut vuosittain korottamaan harkinnanvaraisilla korotuksilla, yksikköhinta nousisi laskentaperusteiden muutosten vuoksi, ministeriöllä olisi jatkossa mahdollisuus olla myöntämättä harkinnanvaraista korotusta tai myöntää sitä nykyistä vähemmän, mikäli se ei vaarantaisi koulutuksen saavutettavuutta. Näin ollen yksikköhinnat eivät välttämättä nousisi edellä kuvatulla tavalla, kun huomioidaan myös yksikköhinnan harkinnanvarainen korotus. Kuitenkin näidenkin koulutuksen järjestäjien kannalta muutos olisi edullinen, koska yksikköhinnan korotuksen suuruus olisi nykyistä ennakoitavampi, eikä sen saaminen riippuisi siitä, muistaako koulutuksen järjestäjä vuosittain hakea harkinnanvaraista korotusta ja päättääkö ministeriö sen aina myöntää.

Rahoitusjärjestelmää koskevilla muutokset pienentäisivät 44 koulutuksen järjestäjän yksikköhintaa nykyiseen nähden. Tällaisia koulutuksen järjestäjiä olisivat:

- koulutuksen järjestäjät, jotka eivät sijaitse harvaan asutuilla alueilla tai järjestä opetusta kunnan vähemmistökielellä ja ovat kooltaan alle 200 opiskelijaa ja
- koulutuksen järjestäjät, joiden lukiokoulutus on yhdistynyt vuosina 2008–2012 (Paras-hanke, 8 koulutuksen järjestäjää).

Jälkimmäiset koulutuksen järjestäjät saisivat jatkossa yksikköhinnan korotusta samansuuruisena kuin muut samankokoiset koulutuksen järjestäjät.

Yksikköhinnan pieneminen olisi suurimmillaan 24 prosenttia. Pieneminen olisi suuruudeltaan yli 15 prosenttia seitsemällä koulutuksen järjestäjällä, yli kymmenen mutta korkeintaan 15 prosenttia kahdellatoista koulutuksen järjestäjällä ja korkeintaan kymmenen prosenttia loppuilla koulutuksen järjestäjistä.

Pienten lukioden lisän uudistaminen pienentäisi koulutuksen järjestäjien saamaa valtionosuusrahoitus noin 3,8 miljoonalla eurolla, kun ei huomioida ennen vuotta 2012 yhdistyneiden koulutuksen järjestäjien poikkeussäännöksen poistamisen vaikutusta. Lisäksi ennen vuotta 2012 yhdistyneiden koulutuksen järjestäjien poikkeussäännöksen poistaminen pienentäisi koulutuksen järjestäjien saamaa valtionosuusrahoitus noin 2,7 miljoonalla eurolla.

Vastaavasti pienten lukioden lisän uudistaminen kasvattaisi koulutuksen järjestäjien saamaa valtionosuusrahoitus noin 3,6 miljoonalla eurolla. Mikäli euromäärä, jolla koulutuksen järjestäjien valtionosuusrahoitukset yhteensä pienenevät, olisi sitä määrää suurempi, jolla rahoitukset yhteensä kasvavat, näiden määrien välinen erotus jakautuisi kaikille koulutuksen järjestäjille. Tästä aiheutuva yksikköhinnan korotus olisi arviolta 0,4 prosenttia.

Englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestäminen olisi koulutuksen järjestäjälle järjestämisluppaan perustuva vapaaehtoinen tehtävä. Lukiokoulutuksen rahoitus perustuu koulutuksen järjestämisestä aiheutuneisiin valtakunnallisiin kokonaiskustannuksiin, joiden perusteella lukion yksikköhinnat lasketaan. Englanninkielisen lukio-opetuksen järjestämisen kustannukset eivät merkittävästi poikkeisi suomenkielisen ja ruotsinkielisen opetuksen kustannuksista. Englanninkielisen opetuksen hintaan vaikuttaisi kuitenkin opettajalle mahdollisesti maksettava kieli-lisä. Sen kokonaisvaikutusta valtionosuuden kustannusperusteisiin ei ole pidettävä merkittävänä. Vastuu englanninkielisen oppimateriaalista ja hankinnasta on koulutuksen järjestäjällä, mikä aiheutuisi myös mahdollisia lisäkustannuksia. Tältä osin tulee harkittavaksi mahdollisuus tukea materiaalin tuottamista valtion talosarvioissa päätettävästä vähälevikkisen oppimateriaalin tuesta.

Englanninkielisestä lukio-opetuksesta ja taito- ja taideaineiden koejärjestelyistä syntyvät kustannukset korvautuisivat koulutuksenjärjestäjille viiveellä valtionosuuksina, johtuen valtionosuuden laskentaperusteista. Lisäkustannuksilla olisi hyvin lievä vaikutus laskennalliseen kuntasuuteen. Ottaen huomioon lukiokoulutuksen kokonaisrahoituksen volyymin, uudistuksista syntyvät lisäkustannuksia ei ole pidettävä merkittävänä.

Ehdotettu taito- ja taideaineiden kokeen uudistus toteutettaisiin voimassa olevan asetuksen (810/2018) opintopistemäärän puitteissa, eikä se lisäisi uusia opetusvelvoitteita koulutuksen järjestäjälle. Nykyinen diplomijärjestelmä perustuu kahden opintopisteen laajuisiin koulutuksen järjestäjän tarjoamiin valinnaisiin opintoihin. Ylioppilastutkinnon taito- ja taideaineiden kokeissa tätä opetusta ei edellytetä. Lisäkustannuksia aiheutuisi kahdesti vuodessa toteutettavasta tutkintopäivästä sekä koepäivää edeltävästä valmistavasta näytöstä mm. tila- ja välineistökustannuksina. Lähtökohtaisesti yhden koepäivän lisäämisen kustannusvaikutus keväälle ja syksyille olisi kokonaisuudessaan koulutuksen järjestäjälle vähäinen.

Kunta- ja hyvinvointityönantajat KT on arvioinut yhdestä lisäkoepäivästä aiheutuvan noin 54 euron suuruisen, kokeen arvostelusta johtuvan, lisäkustannuksen. Mikäli suoritusmäärät eivät merkittävästi kasvaisi nyt toteutuvista diplomisuoritteista (runsaat 1500) olisi kokonaiskustannus vuositasolla runsaat 80 000 euroa. Mikäli suoritusmäärät esimerkiksi kaksikertaistuisivat ennakkoidusta, olisi vuosittainen kustannusvaikutus runsaat 160 000 euroa.

Vastuu opetushenkilöstön täydennyskoulutuksesta on koulutuksen järjestäjällä. Näitä kustannuksia syntyy, mikä koulutuksen järjestäjä ja henkilöstönsä kokevat esitettyjen muutosten aiheuttavan erityisiä osaamisen kehittämisen tarpeita.

4.2.2 Ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset perusoikeuksiin

Ehdotettu muutos englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta ja siihen johtavasta lukiokoulutuksesta parantaisi niiden henkilöiden asemaa ja sivistyksellisiä oikeuksia, joilla ei olisi riittävää suomen tai ruotsin kielen taitoa eikä täten valmiuksia suorittaa ylioppilastutkintoa kansalliskielellä. Esitetty muutos tukisi siten myös kyseisen opiskelijaryhmän oppivelvollisuuden suoriutumista ja parantaisi heidän mahdollisuuksiensa hakeutua jatko-opintoihin toisen asteen koulutuksen suorittamisen jälkeen.

Oppimisen tuen kehittäminen parantaisi niiden opiskelijoiden sivistyksellisiä oikeuksia, joilla on erilaisia oppimista vaikeuttavia tekijöitä, kuten oppimisvaikeus, sairaus tai vamma. Lukiossa tarjottava riittävä oppimisen tuki ja erityisopetus mahdollistaisi sen, että jokainen voi hakeutua omia tavoitteita ja valmiuksia vastaavaan koulutukseen.

Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutukset

Vaikutukset eri sukupuolten osallistumiseen lukiokoulutukseen ja ylioppilastutkintoon arvioidaan vähäisiksi. 2020-luvulla miesten ja naisten osuus ylioppilastutkinnon suorittaneissa ja lukiokoulutuksen opiskelijoissa on ollut vakaa. Opiskelijoista ja tutkinnon suorittaneista naisia on ollut noin 58 prosenttia ja miehiä 42 prosenttia.

Vaikutukset oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden asemaan (lapsivaikutukset)

Oppimisen tuen kehittämisen tavoitteena on yhtenäistää tuen ketju varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle ja varmistaa, että jokainen saa tarvitsemansa tuen koulupolullaan. Yhtenäinen tuen ketju mahdollistaisi opiskelijalle ja tämän huoltajalle tuen rakenteiden ymmärtämisen sekä mahdollisuuden ymmärtää omia oikeuksia tuen saamiseksi, kun tuki jatkuisi periaatteiltaan yhtäläisenä perusopetuksesta toiselle asteelle.

Keskeinen uudistuksen lähtökohta on varmistaa erilaista tukea ja ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimien toteutuminen koulutusprosessin eri vaiheissa ja erilaisissa oppimisympäristöissä. Oppimisen tuki ja ohjaus auttaa opiskelijaa osaamisen hankkimisessa ja osoittamisessa. Pedagogisten tukitoimien kautta vaikutetaan opiskelijan kokemaan hyvinvointiin. Opintojen sujuminen edistää myös opiskelijoiden jatko-opintoihin siirtymistä. Oppimisen tuen ja ohjauksen avulla opiskelija saa myös jatkuvan oppimisen valmiuksia, jotka edistävät elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia. Opiskelija, jolla on oppimisvaikeuksia, oppii tunnistamaan omia vaikeuksiaan ja kompensoimaan siitä erilaisten oppimisstrategioiden avulla. Myös aikuisopiskelijoilla tämä voi olla merkittävä tuki ja motivaatiota lisäävä tekijä jatkuvan oppimisen näkökulmasta.

Lukiokoulutuksessa järjestettävää oppimisen tukea koskevat muutokset vahvistaisivat lukio-opiskelijoiden oikeutta riittävään tukeen. Tuki vahvistaisi etenkin niiden opiskelijoiden asemaa, jotka olisivat vaarassa jäädä jälkeen opinnoissaan tai joiden opinnot eivät muusta syystä edistyisi. Opiskelijan oikeus tukiopetukseen vahvistaisi matalan kynnyksen tukimuotojen tarjoamista, jolloin opiskelija voisi hakea tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Lukion erityisopetuksen vahvistaminen mahdollistaisi myös niiden opiskelijoiden hakeutumisen lukiokoulutukseen, joilla on vahvempia tuen tarpeita. Näillä opiskelijoilla voi olla esimerkiksi erilaisia neuropsykiatrisia häiriöitä tai vamma tai sairaus, joka vaikuttaa oppimiseen ja opiskeluun. Lukiokoulutuksessa erityisopettaja huolehtisi näiden opiskelijoiden tukitoimista: suunnittelisi tukitoimet, seuraisi niiden toteutumista ja arvioisi tukitoimien vaikuttavuutta.

Lainsäädännön muutoksilla tuettaisiin myös tiedon siirtymistä lukiokoulutukseen niiden opiskelijoiden osalta, joille on perusopetuksessa tehty perusopetuslain mukainen erityisen tuen päätös. Tällä vahvistettaisiin lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen siirtyvien opiskelijoiden yhdenvertaisuutta, ja tukitoimet päästäisiin aloittamaan heti toisen asteen koulutuksen alussa. Tuen yhtenäistäminen toisella asteella vahvistaisi opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa mahdollisuuksia ymmärtää, millaista tukea toisen asteen koulutuksessa on mahdollista saada.

Oikea-aikainen ja riittävä tuki vahvistaisi opiskelijoiden luottamusta itseensä opiskelijoina, minäpystyvyyttä ja loisi toiveikkuutta tulevaisuuden suhteen. Oikea-aikaisen ja riittävän tuen tarjoaminen ehkäisisi lukiokoulutuksen keskeyttämisää.

Taito- ja taideaineen ylioppilaskokeet laajentaisivat opiskelijoiden mahdollisuuksia osaamisen osoittamiseen taito- ja taideaineissa. Yliopistot ja korkeakoulut voisivat ottaa taito- ja taideaineiden kokeet huomioon opiskelijavalinnassaan, mikä voisi helpottaa taito- ja taidealoille suuntautuvien opiskelijoiden mahdollisuutta osaamisensa osoittamiseen. Etenkin hyvin arvosanoin suoritettusta taito- ja taideaineen kokeesta voisi siten olla hyötyä yliopistoon ja korkeakouluun hakemisessa.

Rahoitusjärjestelmää koskevilla muutoksilla olisi välillisiä vaikutuksia niiden koulutuksen järjestäjien opiskelijoille, joiden yksikköhinta muuttuisi. Valtionosuusrahoitus on koulutuksen järjestäjälle yleiskatteellinen tuloerä, jota ei ole korvamerkitty lukiokoulutuksen järjestämiseen. Koulutuksen järjestäjä päättää itse valtionosuuksiensa käytöstä ja keskimäärin lukiokoulutuksen järjestämisen kustannukset ovat valtionosuuksia korkeammat, eli koulutuksen järjestäjät käyttävät kustannusten kattamiseen myös muuta rahoitusta, kuten kunnan verotuloja. Näin ollen yksikköhintaan tehtävät muutokset eivät välttämättä muuta samassa suhteessa koulutukseen käytettyjen varojen määrää. Valtionosuusrahoitus luo kuitenkin muiden tuloerien joukossa reunaehdot koulutuksen kustannuksille. Koulutuksen järjestäjän täytyy siis sopeuttaa koulutuksen kustannuksia yksikköhintojen muutoksia vastaavasti, ellei sen muissa tuloissa tai menoissa tahdu muutoksia.

Esitetyt muutokset vahvistaisivat koulutuksen järjestämisen edellytyksiä harvaan asutuilla alueilla erityisesti pienimmillä koulutuksen järjestäjillä ja kunnan vähemmistökielellä järjestettävän opetuksen osalta. Muutokset siis turvaisivat niiden oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden koulutuksen saavutettavuutta, jotka asuvat näillä alueilla tai opiskelevat alueellisella vähemmistökielellä.

Esitetyt muutokset heikentäisivät koulutuksen järjestämisen edellytyksiä niillä koulutuksen järjestäjillä, jotka ovat kooltaan pieniä mutta eivät sijaitse syrjäisellä alueella. Näiden koulutuksen järjestäjien rahoitukselliset esteet yhdistymiselle myös pienenisivät. Mikäli kyseessä olevilla alueilla koulutuksen järjestäjät yhdistyisivät, oppivelvollisten ja muiden opiskelijoiden etäisyys

lähimpään oppilaitokseen saattaisi kasvaa. Koska kyseiset alueet eivät olisi syrjäisiä, etäisyys ei kasvaisi kohtuuttomasti. Joissain tilanteissa voi myös olla opiskelijan edun mukaista, mikäli koulutus järjestettäisiin suuremmissa yksiköissä, jossa saattaa olla paremmat edellytykset laajemman opintotarjonnan järjestämiseen.

Vaikutukset saamelaisiin

Osittain saamenkielistä lukiokoulutusta on tarjolla saamelaisalueen lukiossa. Viime vuosina saamenkielisiä opiskelijoita on ollut vuosittain alle 20 (vipunen.fi).

Oppimisen tuen saaminen saamen kielellä lukiokoulutuksessa lienee haastavaa pätevien erityisopettajien puuttumisen vuoksi. Kuitenkin saamenkieliset opiskelijat voivat saada oppimisen tukea suomen tai ruotsin kielellä, jolla osa opinnoista toteutuu.

Rahoitusjärjestelmää koskevat muutokset vahvistaisivat koulutuksen järjestämisen edellytyksiä harvaan asutuilla alueilla erityisesti pienimmillä koulutuksen järjestäjillä. Alueet, joilla saamenkielistä lukiokoulutusta järjestetään, ovat tällaisia. Esitetyt muutokset siis vahvistaisivat saamenkielisen koulutuksen saavutettavuutta.

Vaikutukset vammaisten henkilöiden asemaan

YK:n vammaisyleissopimus, joka tuli Suomessa voimaan 2016, velvoittaa Suomea edistämään vammaisten ihmisten oikeuksien toteutumista. Sopimuksen mukaan Suomi on sitoutunut siihen, että vammaiset henkilöt saavat yleisessä koulutusjärjestelmässä tuen, jota tarvitaan helpottamaan heidän tehokasta koulutustaan.

Koulutusta koskevassa yleissopimuksen 24 artiklassa todetaan, että vammaisilla henkilöillä on oikeus koulutukseen yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaisia henkilöitä ei saa sulkea yleisen koulujärjestelmän ulkopuolelle vammaisuutensa perusteella. Vammaisten henkilöiden tulee päästä osallistuvaan, hyvälaatuiseen ja maksuttomaan ensimmäisen ja toisen asteen koulutukseen omilla lähiyhteisöissään. Vammaisia henkilöitä varten tulee tehdä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset. Heidän tulee saada yleisessä koulutusjärjestelmässä tarvitsemansa tuki.

Oppimisen tuen kehittämisessä vahvistettaisiin opiskelijan oikeutta saada erityisopettajan ohjausta ja tukea sekä erityisopetusta. Tämä mahdollistaisi vammaisten opiskelijoiden entistä paremman mahdollisuuden osallistua toisen asteen koulutukseen heidän valmiuksiinsa ja kiinnostuksiinsa vastaavassa koulutuksessa.

Erityisopetuksen vahvistamisella lukiokoulutuksessa pyrittäisiin mahdollistamaan niiden vammaisten opiskelijoiden, joilla on tarvittavat akateemiset taidot, osallistumisen lukiokoulutukseen. Näin mahdollistettaisiin, että opiskelija voisi rakentaa haluamaansa uraa joko ammatillisen tai lukiokoulutuksen kautta jatko-opintoihin.

Vaikutukset kansalliskielten asemaan

Rahoitusjärjestelmää koskevat muutokset vahvistaisivat kansalliskieliin kuuluvalla kunnan vähemmistökielellä järjestettävän koulutuksen järjestämisen edellytyksiä.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon valmistelun lähtökohtana on ollut kansalliskielten aseman turvaaminen, vaikka kansallinen ylioppilastutkinto olisi jatkossa mahdollista suorittaa suomen ja ruotsin kielen lisäksi englannin kielellä. Lähtökohtana olisi, että suomen- ja ruotsinkieliset suorittaisivat jatkossakin lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon kansalliskielillä. Tutkinto ja siihen valmistava koulutus olisi tarkoitettu henkilöille, joiden kielitaito ei riittäisi lukiokoulutuksen ja ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä.

Englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestämislupasääteily olisi osa tiukasti rajattua kriteeristöä, jolla turvataan kansalliskielten asemaa lukiokoulutuksessa. Lupasääteily mahdollistaa sen, että englanninkielistä lukiokoulutusta järjestetään alueilla, joihin kohdistuu merkittävässä määrin maahanmuuttoa. Tämä rajaisi koulutustarjontaa alueellisesti ja määrällisesti, joten esityksellä ei olisi vaikutusta enemmistöön lukiokoulutuksen järjestäjistä. Suomen- tai ruotsinkielisten lukiolaisten ensisijainen opiskelukieli ja ylioppilastutkinnon suorittamiskieli olisi jatkossakin suomi tai ruotsi. Suomen- tai ruotsinkieliset henkilöt, jotka ovat käyneet perusopetuksensa Suomessa, opiskelisivat lukiokoulutuksessa englannin kielellä ainoastaan hakeutuessaan opiskelemaan IB-lukioon.

Kansalliskielten asemaa turvaisi myös se, että englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittajan olisi ehdotuksen mukaan suoritettava suomi tai ruotsi toisena kielenä –kokeen. Tämä vahvistaisi näiden henkilöiden integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja parantaisi heidän mahdollisuuksiansa käyttää suomen tai ruotsin kieltä arjessa.

Vaikka englanninkielisen lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon opiskelijaksi ottamista koskevat säännökset ovat ehdotuksessa määritelty tiukoiksi, olisi uudistuksella vaikutusta kansalliskielten asemaan. Ehdotus mahdollistaisi sen, että heikosti suomen tai ruotsin kieltä taitavat henkilöt voisivat hakeutua suorittamaan tutkinnon englannin kielellä. Nykytilaan verrattuna näiden henkilöiden suomen tai ruotsin kielen taito voisi jäädä heikommaksi, kun englanninkielisen lukion oppimäärän pääasiallisena opetuskielenä olisi englanti.

Ylioppilastutkinnon yhden kokeen korvaaminen taito- ja taideaineen kokeella vähentäisi jossain määrin toisen kotimaisen kielen, matematiikan ja mahdollisesti reaaliaineen kokeiden suorittamista tutkinnossa. Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeeseen taito- ja taideaineen kokeella muutoksella ei olisi vaikutusta. Jatkossakin kokelaalta vaadittaisiin äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen suorittaminen sekä lain 10 §:ssä säädetty vaativampi koe (pitkän oppimäärän koe) yhdessä lain 3 §:n mukaisessa aineessa taikka toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta suoritettu äidinkielen ja kirjallisuuden koe.

Lukiokoulutuksen järjestäjien raportointien tietojen mukaan lukiodiplomeja suoritti lukuvuonna 2018–2019 yhteensä 1891 opiskelijaa ja lukuvuonna 2019–2020 yhteensä 1834 opiskelijaa. Kuvataiteen lukiodiplomisuoritusten osuus kyseisinä lukuvuosina oli selkeästi suurin, noin puolet kaikista suoritetuista lukiodiplomeista. Toiseksi eniten suorituksia tehtiin liikunnassa ja kolmanneksi eniten musiikissa. Näistä raportoiduista suorituksista musiikin, kuvataiteen ja liikunnan lukiodiplomeja oli tarkastelujakson molempina lukuvuosina 83 prosenttia, hieman yli 1 500 kappaletta. Näiden kolmen oppiaineen lukiodiplomien suorituspäämien perusteella ei voi suoraan arvioida kuinka laajaa joukkoa opiskelijoita taito- ja taideaineiden koe koskisi ja missä laajuudessa kokeita suoritettaisiin. Suoritustavaltaan valmistava näyttö huomioiden siitä ei tulisi helpompi tapa suorittaa ylioppilastutkintoon sisältyvä koe kuin perinteiset kokeet ovat. Kokei-

den arvostelussa sovellettaisiin tutkinnon arvosteluperiaatteiden mukaisesti suhteellista arvosajakaumaa. Korkeiden arvosanojen määrä olisi jokaisella koekerralla rajallinen ja osoittaisi aineen syvällistä osaamista. Korkeakoulut päättävät opiskelijavalinnan kriteereistä. Nyt sovellettavat valintakriteerit ottavat huomioon hyvän arvosanamenytyksen ohella oppiaineen valtakunnallisten opintojen laajuuden. Taito- ja taideaineissa valtakunnallisten opintojen määrä on selkeästi pienempi kuin esimerkiksi matematiikassa, äidinkielessä ja kirjallisuudessa, A- ja B – kielessä tai monissa reaaliaineissa. Ylioppilastutkintoon tai korkeakoulujen opiskelijavalintajärjestelmään ei tällä hetkellä sisälly sellaisia tekijöitä, jotka taktisista tai vastaavista muista syistä houkuttelisivat erityisesti taito- ja taideaineiden kokeiden suorittamiseen.

Taide- ja taitoaineen kokeelle tulisi uudistuksen seurauksena selkeä asema osana ylioppilastutkintoa sekä valtakunnallisesti yhteismitallinen arviointi. Tämän johdosta korkeakoulut voivat jatkossa nykyistä paremmin ottaa huomioon taito- ja taideaineiden osaamisen opiskelijavalinnoissa nykyistä paremmin. Taito- ja taideaineiden koeuudistuksen vaikutuksia tulee seurata.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisiin

Ehdotuksilla taito- ja taideaineiden kokeesta ja englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta olisi merkittäviä vaikutuksia Ylioppilastutkintolautakunnan toimintaan. Ylioppilastutkintolautakunnan tulisi ryhtyä valmistelemaan taito- ja taideaineiden ja englanninkielisen ylioppilastutkinnon toimeenpanoa. Esitys edellyttäisi muutoksia lautakunnan menettelyihin ja tietojärjestelmiin. Tarvittavia toimenpiteitä on kuvattu edellä esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä.

Opetushallitus päättää lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteista. Uudistukset aiheuttaisivat taito- ja taideaineiden osalta jossain määrin muutostarpeita lukion opetussuunnitelman perusteisiin. Tehtävät muutokset olisivat luonteeltaan rajattuja, eivätkä ne edellyttäisi laajempia muutoksia lukion opetussuunnitelmaan.

4.2.4 Vaikutukset kuntiin ja koulutuksen järjestäjiin

Koulutuksen järjestäjät, jotka katsovat heillä olevan koulutustarvetta englanninkielisen lukio-opetuksen järjestämiseen, tulisi hakea opetus- ja kulttuuriministeriöltä opetuskieltä koskevaa järjestämisluvan muutosta. Lupahakemuksen käsittelyn yhteydessä tutkittaisiin luvan myöntämisedellytykset: haetun koulutuksen tarve sekä ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi.

Englanninkielisen lukio-opetuksen järjestämisen tarve, etenkin alkuvaiheessa, painottuisi suurimpiin kaupunkeihin, joihin kohdentuu eniten maahanmuuttoa ja kansalaisten paluumuuttoa. Koulutuksen järjestäminen edellyttää koulutuksen järjestäjältä riittävää, opettajan kelpoisuuden omaavaa henkilöstöä. Englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskeneessa selvityksessä (OKM-julkaisu 15/2018) arvioitiin, että englanninkieliset opettajan pedagogiset opinnot suorittaneen maisteritason työvoiman tarjonta on kasvanut esimerkiksi Helsingin yliopiston STEP-ohjelman eli englanninkielisen aineenopettajakoulutuksen ansiosta. Samoin Suomi on kohtuullisen vetovoimainen maa myös kansainvälisillä opettajamarkkinoilla, sillä työhakemuksia ainakin suurten kaupunkien IB-kouluihin tulee lähes viikoittain. Suurissa kaupungeissa pätevän henkilökunnan rekrytoiminen ei todennäköisesti ole ongelma, sen sijaan pienemmillä paikkakunnilla tilanne voisi olla haasteellisempi. Englanninkielisen opetuksen laaje-

neminen merkitsisi joka tapauksessa sitä, että asia tulee resursoida ja ottaa huomioon opettajien koulutuksessa ja täydennyskoulutuksessa. Englanninkielisen lukio-opetuksen osalta on ensiarvoisen tärkeää, että opetusta antavat tehtävään kelpoiset opettajat. Suurten kaupunkien edustajien talvella 2024 ministeriölle antama palaute henkilöstötilanteesta oli selvitysraportin kanssa samansuuntaista. Lupaedellytyksiä arvioitaessa asia tulisi hakijakohtaisesti tutkittavaksi.

Samoin arvioitavaksi tulisivat muut luvan myöntämisedellytykset kuten käytettävän oppimateriaalin soveltuvuus opetukseen. Englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskeneessa selvityksen mukaan opetussuunnitelmien tavoitteita tukevien englanninkielisten oppimateriaalien löytäminen ja tuottaminen olisivat opetukselle haaste. Kaupallisilla kustantajilla ei ole halukkuutta tuottaa oppimateriaaleja laajassa mitassa oppiaineisiin, joissa menekki on vähäistä. Englanninkielisiä opetusmateriaaleja koskeva ongelma on osaltaan ratkaistu kansallisen opetussuunnitelman mukaan järjestetyssä Pre -IB -opetuksessa. Digitaaliset oppimisympäristöt luovat oppimateriaalien löytämiselle aiempaa kokeilua huomattavasti paremmat lähtökohdat. Englanninkielisessä lukiokoulutuksessa opettajat joutuisivat näkemään suomenkielistä opetusta enemmän vaivaa opetukseensa soveltuvien opetusmateriaalien etsimisessä ja laatimisessa.

Suurten kaupunkien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta, englanninkielisen koulutuksen tarve, Helsinkiä lukuun ottamatta, olisi arvioitava olevan noin yhden – kahden aloittavan opetusryhmän suuruinen/kaupunki. Englanninkielisen oppimäärän aloittavien määrä olisi näin ennakoitava olevan valtakunnallisesti noin 300–400 opiskelijaa, jolloin koko opiskelijamäärä olisi noin 1 300–1 500 opiskelijaa vuositasolla. Käytävissä ei ole kuitenkaan luotettavia laskelmia siitä kuinka suurta joukkoa koulutus lopulta koskisi. Etenkään koulutuksen käynnistymisvaiheessa olisi mahdollista, että opetusryhmät eivät välttämättä täytyisi koulutuksen järjestäjien arvioimassa laajuudessa.

Englanninkielisen lukion oppimäärän ja ylioppilastutkinnon tuominen osaksi lukiokoulutusta lisäisi hieman niiden koulutuksen järjestäjien hallinnollista työtä, joille myönnettäisiin englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestämislupa. Englanninkielisen lukiokoulutuksen järjestäminen olisi koulutuksen järjestäjälle vapaaehtoista, joten tällä ei olisi vaikutusta suurimpaan osaan koulutuksen järjestäjiin.

Koulutuksen järjestäjien tulisi arvioida muun muassa, että täyttävätkö hakijat opiskelijaksi otamiselle asettavat edellytykset englanninkieliseen lukiokoulutukseen sekä valita opiskelijat koulutukseen siten, että hakijoiden yhdenvertainen asema olisi turvattu. Etenkin tilanteessa, jossa hakijoita on enemmän kuin aloituspaikkoja, koulutuksen järjestäjän on kyettävä asettamaan hakijat valintajärjestykseen. Koulutuksen järjestäjä päättäisi myös englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiselle asetettujen edellytysten täyttymisestä silloin, kun opiskelija olisi suorittanut ammatillisen perustutkinnon englannin kielellä tai englanninkieliseen International Baccalaureate tai European Baccalaureate –tutkintoon tähtäävät opinnot.

Englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskeneessa selvityksessä (OKM-julkaisu 15/2018) tuotiin esille, että kansallisten opetussuunnitelman perusteiden mukainen englanninkielinen opetus ja englanninkielinen ylioppilastutkinto saattaisivat jossain määrin vähentää IB –opetuksen hakeutumääriä. Tarkastelussa oli silloin kuitenkin nyt kyseessä olevasta esityksestä oleellisesti poikkeava esitys. Englanninkielinen ylioppilastutkinto todennäköisesti voisi vaikuttaa IB-hakijamäärien alenemiseen jossain määrin. Ottaen kuitenkin huomioon erot tutkintojen rakenteissa, niiden opiskelijavalinnassa ja kohderyhmissä, ei vaikutusta voitane pitää kovin suurena. Huolimatta järjestelmien rinnakkaisuudesta, ne olisivat luonteeltaan enemmänkin toisiaan täydentäviä kuin kilpailevia vaihtoehtoja.

Taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeet edellyttäisivät kokeiden järjestämistä lukioissa Ylioppilastutkintalautakunnan määräämänä ajankohtana. Koetilanteen järjestämisvastuu olisi koulutuksen järjestäjillä ja koetilanteen tulisi täyttää tutkintalautakunnan sille asettamat vaateet vastaavalla tavoin muissakin tutkinnon kokeissa. Se edellyttäisi mm. yhden uuden koepäivän määräämistä sekä kevään että syksyn koekerralle. Koetehtävät perustuisivat oppiaineiden valtakunnallisiin opintoihin. Taito- ja taideaineiden kokeisiin voisi sisältyä varsinaista koepäivää edeltäviä valmistavia näyttöjä, jotka olisivat osa tutkintoa. Valmistavien näyttöjen ja kokeiden ajankohdasta ja sisällöstä päättäisi ylioppilastutkintalautakunta tarkemmin. Myös valmistavat näytöt edellyttäisivät koulutuksen järjestäjiltä sekä henkilöstöresurssin että tilojen ja tarvittavien välineiden kohdentamista kyseiseen tehtävään. Musiikin, kuvataiteen ja liikunnan nykyisten lukiodiplomien lakkaaminen vapauttaisi kuitenkin vastaavasti resurssia, tarvittava lisäresurssi ei olisi kokonaisuudessaan uutta nykyisen resurssin päälle tulevaa.

Taito- ja taideaineiden kokeet edellyttävät runsaasti valmistelutyötä Ylioppilastutkintalautakunnalta ja Opetushallitukselta. Opetushallitus on ministeriön kanssa tehdyn tulossopimuksen mukaisesti käynnistänyt hallitusohjelmakirjauksen mukaisen kehittämistyön diplomijärjestelmän kehittämiseksi yhteistyössä Ylioppilastutkintalautakunnan kanssa. Kehittämistoimintaa varten on varattu rahoitusta vuosille 2024–2025.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Oppimisen tuen vaihtoehtoja

Oppimisen tuen vahvistaminen lukiokoulutuksessa voitaisiin toteuttaa myös lisäämällä voimassa olevassa lukiolain 28 §:ään säännös opiskelijan oikeudesta tukiopetukseen. Tällöin jokaisella opiskelijalla olisi tukiopetuksen kautta mahdollisuus saada riittävä tuki opintojen etenemiseen. Tämän lisäksi opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, säilyisi oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti.

Tämä vaihtoehtoinen esitys ei vastaisi hallitusohjelman tavoitteeseen oppimisen tuen ketjun yhtenäistämistä varhaiskasvatuksesta toisen asteen koulutukseen. Lisäksi tämä vaihtoehto ei edistäisi opiskelijoiden oikeutta saada tukea yhdenvertaisesti, vaan lukiokoulutuksen opiskelijoiden oikeus erityisopetukseen olisi heikompi kuin ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden. Tämän vaihtoehtoisen toteuttamistavan myötä tukiopetuksen ja erityisopetuksen saamisen kriteereitä ei olisi yhtä selkeästi määritelty. Erityisopetus muistuttaisi tällöin muuta oppimisen tukea, mikä hämärtäisi eroavaisuuksia näiden tuen muotojen välillä.

Tässä toteuttamisvaihtoehdossa opiskelijan oikeusturva olisi esitettyä toteuttamisvaihtoehtoa heikompi, sillä opiskelijan oikeudesta erityisopetukseen ei tehtäisi hallintopäätöstä. Tällöin opiskelijalla ei olisi mahdollisuutta hakea oikaisua tehtyyn päätökseen Aluehallintovirastolta. Koska erityisopetuksen saamiselle ja myöntämiselle ei olisi määritelty selkeitä kriteereitä laissa, voisi yhä useampi opiskelija vaatia erityisopetusta. Koulutuksen järjestäjän voisi olla vaikeampaa kohdentaa erityisopetusta sitä eniten tarvitseville.

5.1.2 Lukiokoulutuksen rahoitusmallin muutosten vaihtoehtoja

Vaihtoehtona esitettävälle rahoitusmallin muutokselle olisi pienten lukioiden korotuksen muuttaminen saavutettavuuslisäksi siten, että yksikköhintaa korotettaisiin yksinomaan koulutuksen saavutettavuuden turvaamiseksi harvaan asutuilla alueilla sekä vähemmistökielellä järjestettävässä opetuksessa. Yksikköhinnan korotuksen määräytymisperusteet olisivat muutoin samantilaiset kuin esitetystä mallissa, mutta yksikköhintaa ei korotettaisi lainkaan pelkän vähäisen opiskelijamäärän perusteella silloin, kun koulutuksen järjestäjän syrjäisyysluku ei poikkeakaan nolosta eikä se järjestä opetusta kunnan vähemmistökielellä.

Tämä vaihtoehto tarkoittaisi, että nykyisistä pienten lukioiden korotusta saavista koulutuksen järjestäjistä noin kolmasosa jäisi vaille yksikköhinnan korotusta. Nykyisellä opiskelijamäärällä arvioituna rahoituksen vähentymät olisivat enintään noin 35 prosenttia. Tällä olisi suuri vaikutus näiden koulutuksen järjestäjien saamaan rahoitukseen ja toimintaedellytyksiin.

Toinen vaihtoehto esitettävälle rahoitusmallin muutokselle olisi, että yksikköhinnan perusteena käytettävän tunnusluvun laskennassa pienten lukioiden korotuksen opiskelijamääräraja laskettaisiin 200 opiskelijasta 170 tai 160 opiskelijaan, mikä rajaisi korotusta saavien koulutuksen järjestäjien määrää. Näin vapautuvaa resurssia voitaisiin kohdistaa tasaisesti kaikille koulutuksen järjestäjille tai suunnata pienimmille koulutuksen järjestäjille joko poistamalla tunnusluvun korottamisen nykyinen yläraja 106 tai nostamalla hieman sitä, paljonko tunnuslukua korotetaan jokaista opiskelijamäärärajan alittavaa opiskelijaa kohden,

Tämä vaihtoehto kohdistaisi pienten lukioiden lisää keskikokoisilta, hieman alle 200 opiskelijan koulutuksen järjestäjiltä pienimmille koulutuksen järjestäjille. Osittain kohdentamisen muutos vahvistaisi välillisesti koulutuksen saavutettavuutta, sillä syrjäisimmillä alueilla sijaitsevat koulutuksen järjestäjät ovat keskimäärin kooltaan pienempiä. Tämä vähentäisi tarvetta nykyisin käytössä olevan harkinnanvaraisen rahoituksen kohdistamiseen kaikkein pienimmille koulutuksen järjestäjille. Opiskelijamäärärajan laskeminen 200 opiskelijaa alemmaksi kuitenkin pienentäisi kaikkien rajaa pienempien koulutuksen järjestäjien yksikköhintaa, mikä pienentäisi vaihtoehdon vaikutuksia. Vaihtoehto ei huomioisi suoraan koulutuksen järjestämisen olosuhteita, kuten syrjäisyyttä, vaan yksikköhintaa korotettaisiin samansuuruisena kaikille opiskelijamäärältään vähäisille koulutuksen järjestäjille. Tästä syystä se vahvistaisi koulutuksen järjestämisen edellytyksiä nykyistä vähäisemmällä opiskelijamäärällä alueilla, joilla sijaitsee kohtuullisen etäisyyden päässä toinenkin lukiokoulutuksen järjestäjä, ja kasvattaisi nykyisestääänkin rahoituksellisia esteitä tällaisten koulutuksen järjestäjien yhdistymiselle.

Kolmas vaihtoehto esitettävälle rahoitusmallin muutokselle olisi, että yksikköhinnan korottamisperiaate olisi muutoin esitetyn kaltainen, mutta yksikköhinnat laskettaisiin koulutuksen järjestäjille kuntakohtaisesti, mikäli koulutuksen järjestäjällä on oppilaitoksia useassa kunnassa. Tämä vaihtoehto vähentäisi huomattavasti koulutuksen järjestäjien rahoituksellisia esteitä yhdistymiselle, mutta se loisi vastaavan esteen oppilaitosten yhdistymiselle, eikä näin ollen oleellisesti muuttaisi nykytilaa. Vaihtoehto myös siirtäisi rahoitusohjauksen tosiasiallisesti oppilaitostasolle, mikä olisi merkittävä muutos nykyiseen nähden ja vähentäisi koulutuksen järjestäjien edellytyksiä itsenäisesti päättää oppilaitosverkostaan.

5.1.3 Englanninkielisen ylioppilastutkinnon vaihtoehtoja

Englanninkielinen ylioppilastutkinto olisi mahdollista toteuttaa myös vaihtoehtoisilla tavoilla, jolloin säädettäisiin edellytyksistä, joilla kokelaalla olisi oikeus osallistua englanninkieliseen

ylioppilastutkintoon. Perusvaihtoehtoja on kolme. Ensiksi osallistuminen englanninkieliseen ylioppilastutkintoon olisi kokelaan itsensä harkittavissa. Toiseksi edellytyksenä voisi olla riittävä tutkintokielen hallinta. Tämä edellyttäisi, että rehtorille tulisi säätää velvoite varmistaa edellytykset osallistua tutkintoon myös tutkintokielen riittävän hallinnan osalta. Kolmanneksi oikeus osallistua englanninkieliseen ylioppilastutkintoon voisi perustua lukiokoulutuksen oppimäärän tai ammatillisen tutkinnon suorittaminen pääosin englannin kielellä. Kolmas vaihtoehto olisi rajatumpia kohderyhmän puolesta. Englanninkielistä lukio-opetusta ei nykyisin ole laajasti tarjolla ja jatkossakin sen voidaan arvioida painottuvan erityisesti suurimpiin kaupunkeihin.

Kaksi ensimmäistä vaihtoehtoa tarkoittaisivat, että mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi avautuisi jokaiselle lukiolaiselle ja jokaisen lukion tulisi järjestää myös englanninkielinen ylioppilastutkinto. Kaikki kolme vaihtoehtoa tarkoittaisivat, että oikeus osallistua englanninkieliseen ylioppilastutkintoon olisi myös suomen- ja ruotsinkielisillä lukiokoulutuksen opiskelijoilla. Tämä johtaisi tilanteeseen, jossa osa lukiolaisista käytännössä siirtyisi kohti englanninkielisiä koulusivistystä toisen asteen opinnoissa. Tällä olisi vaikutusta suomen ja ruotsin kielen aseman kehittämiseen suomalaisessa yhteiskunnassa.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon osalta osallistumisoikeuden edellytyksenä tulisi olla vähintään riittävä tutkintokielen hallinta. Ilman riittävää englannin kielen taitoa osallistuminen englanninkieliseen ylioppilastutkintoon ei ole tarkoituksenmukaista ja siitä voi olla haittaa tutkinnossa menestymiselle ja jatko-opintoihin hakeutumiselle. Tämä asettaisi vaatimuksia ylioppilastutkintoa edeltävän koulutuksen järjestämiseen nykyistä laajemmin englannin kielellä niille kokelaille, jotka haluavat suorittaa tutkinnon englanniksi.

Toinen englanninkielisen ylioppilastutkinnon kannalta keskeinen kysymys on äidinkielen ja kirjallisuuden koe. Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen osalta voitaisiin säätää mahdollisuudesta suorittaa ylioppilastutkinto englannin kielellä. Vieraskielisillä kokelailta, jotka osallistuisivat englanninkieliseen ylioppilastutkintoon, voidaan olettaa suomen tai ruotsin kielen taidon olevan melko heikko, joten englanninkielinen koe voisi auttaa heitä menestymään ylioppilastutkinnossa. Toisaalta kyse on kansallisesta ylioppilastutkinnosta, jossa olisi perusteltua edellyttää vähintään toisen kansalliskielen kokeen suorittamista, vaikka tutkinto muutoin suoritettaisiinkin englannin kielellä. Nykyisin vieraskieliset kokelaat voivat suorittaa suomi tai ruotsi toisena kielinä -oppimäärään perustuvan kokeen. Mahdollista olisi säätää myös äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen korvaamisesta suomen tai ruotsin kielen lyhyeen oppimäärään perustuvalla kokeella. Tällainen ylioppilastutkinto olisi kuitenkin vaativuudeltaan suomeksi tai ruotsiksi suoritettavaa tutkintoa matalampi, minkä vuoksi tätä vaihtoehtoa ei voida pitää perusteltuna ottaen lisäksi huomioon äidinkielen ja kirjallisuuden kokeelle annettu erityinen painoarvo ylioppilastutkinnon ainoana kaikille pakollisena kokeena.

Englanninkielistä opetustarjontaa on mahdollistaa vahvistaa myös ilman englanninkielistä ylioppilastutkintoa. Kansainvälinen IB –tutkinto on korkeatasoinen, maailmanlaajuisesti tunnustettu ja järjestetty ja suunniteltu vastaamaan ennen kaikkea kansainvälisen liikkuvuuden tarpeisiin. Suomeen ulkomailta muuttava opiskelija voi suoraan jatkaa aiemmassa asuinmaassaan aloittamiaan IB-opintojaan suomalaislukiossa ja päinvastoin.

Järjestämislupa IB-lukiokoulutuksen järjestämiseen on 16 koulutuksen järjestäjällä. Ne muodostavat valtakunnallisen verkon, joka kattaa Poria lukuun ottamatta kaikki maan suurimmat kaupungit. Opetus- ja kulttuuriministeriö ei ole rajoittanut järjestämisluvissa IB-koulutuksen opiskelijamääriä, joten koulutuksen järjestäjät päättävät niistä koulutustarpeen ja resurssiensa puitteissa. Koulutuksen järjestäjillä on jo mahdollisuus, voimassa olevien järjestämislupien puitteissa, lisätä IB –opetuksen tarjontaa, ja kohdentaa nykyistä suurempi osa aloituspaikoista

maahanmuutosta ja paluumuutosta syntyviin koulutustarpeisiin. Tosin on huomioitava, että IB-tutkinnon järjestäminen on kansallista lukion oppimäärää kalliimpaa.

Osa Suomeen työperäisesti muuttavista henkilöistä asuu ja työskentelee massa vain rajatun ajan ennen siirtymistä seuraavaan työhön tai tehtävään, joka usein sijaitsee muussa maassa. Kotipaikka- ja oikeuden näkökulmasta heidän Suomessa asumisensa ei ole tilapäistä, mutta perheen lasten koulutuksen kannalta Suomessa suoritettavat opinnot ovat osa usein hyvinkin monikansallista koulutuspolkua. Tällaisten henkilöiden perheitä palvelisi parhaiten IB –tutkinto ja sen kansainvälisesti tarjoamat koulutusmahdollisuudet. Tällä hetkellä pääosa IB –opetuksen aloituspaikoista kohdentuu suomen ja ruotsinkielisille opiskelijoille, joilla olisi edellytykset menestyä suomen- tai ruotsinkielisissä lukio-opinnoissa ja ylioppilastutkinnossa. Etenkään kesken vuoden hakeville opiskelijoille ei ole aina välttämättä vapaita aloituspaikkoja tarjolla.

Kansainvälisenä tutkintona IB –tutkinnon ja suomalaisen ylioppilastutkinnon ja lukion oppimäärän vaativuuden vertailu on haastavaa koska ne poikkeavat merkittävästi toisistaan rakenteellisesti, pedagogisesti ja sisällöllisesti. IB –opinnoissa korostuvat matematiikan ja luonnontieteiden opinnot. Se rinnastuisi lähinnä suomalaisen lukion oppimäärään, jossa opiskelijalla olisi pitkä matematiikka sekä vahva luonnontiedepainotteisuus. Luonteensa vuoksi IB –tutkinto ei sovellu kaikille lukioon hakeutuville vastaavalla tavoin kuin suomalainen lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto. Se sopii myös heikommin kotoutumisen ja suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisen tueksi kuin tavoitteiltaan ja sisällöiltään kansallinen opintokokonaisuus.

Samanaikaisesti IB –aloituspaikkojen lisäämisen myötä koulutuksen järjestäjillä on säädösten perusteella mahdollisuus lisätä englanninkielistä opetusta kansallisilla kielillä järjestämäänsä opetukseen. Se vahvistaisi opiskelijan laaja-alaista kykyä englannin kielen hyödyntämiseen eri yhteyksissä, mutta varmistaisi kuitenkin samalla riittävän kansalliskielten hallinnan. Se ei oikeuttaisi englanninkieliseen ylioppilastutkintoon osallistumiseen. Menettely kuitenkin palvelisi mm. opiskelijoita, jotka ovat opiskelleet englanninkielisessä opetuksessa koko perusopetusuransa ja joilla olisi sen seurauksena edellytykset lukio-opintoihin kansalliskielellä.

5.1.4 Taito ja taideaineiden koevaihtoehtoja

Vaihtoehtoinen menettely hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiselle olisi Opetushallituksen 2023 tekemän lukiodiplomin kehittämissuunnitelmaesityksen 2023–2026 mukainen jatkovalmistelu, jolloin musiikin, kuvataiteen ja liikunnan lukiodiplomeja kehitettäisiin ilman suoraa kytköstä ylioppilastutkintoon. Tämän vaihtoehdon mukaisesti lukiodiplomi olisi jatkossakin osa opiskelijan lukion oppimäärän suorittamista, jolloin opiskelijan suorittamasta lukiodiplomista annettaisiin erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä. Osana kehittämistä lukiodiplomien muotoa, rakennetta ja arviointimenettelyä yhdenmukaistettaisiin. Lukiodiplomien arvioinnin luotettavuuden, riippumattomuuden ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi Opetushallitus esitti kaksivaiheista arviointimenettelyä, jossa lukiodiplomit arvioitaisiin ensin opiskelijan lukiossa ja sitten ulkopuolisen riippumattoman arviointielimen toimesta. Tällainen riippumaton toimielin esitettiin perustettavaksi Opetushallituksen yhteyteen. Kotitalouden, käsityön, median, tanssin ja teatterin lukiodiplomisuoritusten arviointia olisi kehitetty olemassa olevien diplomiohjeiden pohjalta siten, että niiden arvioinnista ja arvosanan antamisesta vastaisi opiskelijan lukio yhteistyössä toisen lukion tai muun oppilaitoksen kanssa.

Opetushallitus myös ehdotti, että lukiodiplomien jatkokehittämisen aikana tehtäisiin selvitys mahdollisuuksista, vaihtoehdoista ja niiden edellyttämistä toimenpiteistä ylioppilastutkinnon

kehittämiseksi siten, että yksittäinen ylioppilastutkinnon koe olisi mahdollista korvata opiskelijan suorittamalla lukiodiplomilla tai että lukiodiplomi olisi muulla tavoin kytkettävissä ylioppilastutkinnon osaksi. Jälkimmäinen oli luonteeltaan pitemmän ajan visio. Kehittämistyössä olisi tavoiteltu diplomien entistä parempaa hyödynnettävyyttä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa musiikin, kuvataiteen ja liikunnan lukiodiplomien osalta.

Nyt ehdotettavassa taito- ja taideaineen ylioppilaskokeessa ei ole tarvetta luoda lukiodiplomeille erillistä ja Ylioppilastutkintolautakunnasta erillisiä toimielimiä ja digitaalista järjestelmää. Erillislisratkaisu olisi tuonut Opetushallitukselle uusia pysyviä kustannuksia. Lopputulena lukiodiplomien asema olisi jatkossakin ollut epämääräinen asema suhteessa ylioppilastutkintoon.

Opetushallituksen esityksen merkittävä ero nyt ehdotettavaan taito- taideaineiden kokeeseen on, että lukiodiplomit olisivat olleet osa lukion opetussuunnitelman mukaista opetusta ja arviointia, jolloin opetuksellinen kytkentä olisi ollut vahva. Nyt esitettävät ylioppilastutkinnon taito- ja taideaineet kokeet eivät olisi opetusta vaan tutkinnon luonteen mukainen määrämuotoinen näyttö kokelaan osaamisesta ja kypsyudesta. Myös Opetushallituksen esittämässä vaihtoehdossa lukiodiplomit olisivat myös muuttuneet nykyistä enemmän määrämuotoiseksi opiskelijan osaamista kuvaavaksi näytöksi, mutta joissa prosessinomaisuutta olisi ollut tutkintokokeita enemmän.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Lukiotasoinen koulutus muissa pohjoismaissa

Ruotsissa lukiokoulutus (gymnasieutbildning) tarkoittaa peruskoulun jälkeistä yleissivistävää ja ammatillista koulutusta. Lukiokoulussa on 18 kansallista koulutusohjelmaa, jotka sisältävät kahdeksan kaikille yhteistä ainetta sekä vapaavalintaisia aineita. Koulutusohjelmista kuusi on yleissivistäviä, erityisesti korkea-asteen opintoihin valmistavia ja kaksitoista ammatillisesti suuntautuneita. Lisäksi valittavana on useita erityisiä koulutusohjelmia. Kaikki lukioasteen koulutusohjelmat ovat kolmivuotisia. Ruotsissa ei ole Suomen kaltaista ylioppilastutkintoa. Opiskelijat saavat lukion päätteeksi päättötodistuksen. Päättötodistus on yhteenveto lukioaikana suoritetuista kursseista ja niiden arvosanoista.

Tanskassa ylioppilastutkintoon johtava yleissivistävä koulutus valmistaa korkea-asteen opintoihin. Tutkintoihin johtavia koulutusohjelmia on neljä: valmistava, yleissivistävä, kaupallinen ja teknillinen ohjelma. Koulutusohjelmat ovat, valmistavaa ohjelmaa lukuun ottamatta, kolmivuotisia ja koostuvat perusopinnoista ja suuntautumisopinnoista. Loppukokeet muodostuvat kahdesta osasta: koulukohtaisesta ja kansallisesta loppukokeesta. Opiskelijan täytyy suorittaa yhteensä 10 kirjallista ja suullista koetta lukio-opintojen aikana. Näistä kolme voidaan suorittaa 1–2 vuoden aikana. Kokeet voivat olla kirjallisia, suullisia tai luonteeltaan tapaus- tai projektityyppisiä. Lisäksi kolmannen vuoden jälkeen kaikki opiskelijat tekevät yhteisen äidinkielen kokeen sekä kokeet valituissa oppiaineissa. Ministeriö päättää, mitkä oppiaineet muodostavat kirjallisen kansallisen loppukokeen. Loppukokeiden arvosana muodostuu lukion arvosanojen ja loppukokeiden keskiarvosta. Lopullinen arvosana vaikuttaa korkeakouluhakuun.

Norjassa toisen asteen opinnoissa on sekä korkea-asteen opintoihin että ammattiin valmistavia opinto-ohjelmia. Korkea-asteen koulutukseen valmistava koulutus on teoriapainotteista ja antaa yleisen korkeakoulukelpoisuuden. Koulutus kestää kolme vuotta. Tarjolla on kolmenlaisia suuntautumisvaihtoehtoja: yleinen painotus, musiikin, tanssin ja draaman painotus sekä urhei-

lun ja liikunnan painotus. Päätötodistuksen arvosana muodostuu kahdentyyppisestä arvioinnista, kunkin oppiaineen yleisarvioinnista sekä loppukokeesta. Yleisarvosana perustuu koulutyön arviointiin ja siinä otetaan huomioon tuntiaktiivisuus, kotitehtävät, kokeet sekä erilaiset projekti- ja ryhmätyöt. Opiskelijat osallistuvat myös suulliseen kokeeseen. Suullisissa kokeissa opettaja toimii kuulustelijana ja tilaisuuteen nimetty ulkopuolinen arvioija antaa arvosanan. Arvosanan toinen osuus tulee loppukokeista. Julkiset tutkintolautakunnat toteuttavat loppukokeet. Kokeet ovat useimmiten kirjallisia. Kokeneista opettajista koostuva opettajaryhmä arvioi suoritukset. Norjan kielen kirjallinen loppukoe on pakollinen yleisen linjan opiskelijoille. Musiikin, tanssin ja draaman sekä urheilun ja liikunnan linjan opiskelijat suorittavat pakollisen kirjallisen kokeen pääaineestaan. Pakollisen kokeen lisäksi opiskelijat osallistuvat ainakin kahden muun oppiaineen kokeeseen.

Oppimisen tuki

Ruotsissa koululainsäädäntö¹⁴ koskee sekä perusopetusta sekä lukiokoulutusta, johon Ruotsissa kuuluvat sekä Suomen lukio- että ammatillista koulutusta vastaavat koulutukset. Näissä kaikissa koulutusmuodoissa on yhtäläiset tukimuodot: mukautukset (extra anpassningar) ja erityinen tuki (special stöd). Ruotsissa opiskelijan on oikeus saada mukautuksia (extra anpassningar), joka on matalan kynnyksen tuen muoto, jotta opiskelija voi saavuttaa oppimistavoitteet. Mukautukset voivat liittyä aikataulutukseen, opettajan antamiin selkeisiin ohjeisiin, työntöön käynnistämisen tukeen, läksytukeen tai siihen, että opettaja selittää opetettavan aineen yksilöllisellä tavalla. Mukautuksia voi saada joko tiettyyn aineeseen tai kaikkiin opetettaviin aineisiin. Opettaja päättää annettavista mukautuksista. Jos opiskelija tarvitsee vahvempaa tukea osaamistavoitteiden saavuttamiseen, hänellä on oikeus saada erityistä tukea (särskilt stöd). Erityisen tuen tarve kartoitetaan yhdessä erityisopettajan, kuraattorin ja/tai terveydenhoitajan kanssa ja erityisestä tuesta päättää rehtori. Diagnoosia ei tarvita, vaan tuen tarve arvioidaan sen mukaan, millaiset valmiudet opiskelijalla on saavuttaa tavoitteet. Oppijalle tehdään tukisuunnitelma (åtgärdsprogram), jossa kuvataan ne tukitoimet, joihin opiskelijalla on oikeus. Ruotsissa toimii myös resurssikouluja, jotka tarjoavat lisäresursseja opiskelijoille, jotka tarvitsevat vahvaa tukea esimerkiksi autismin kirjon takia.

Myös Norjassa laki koskee kaikkia kouluasteita¹⁵. Opiskelijalla, jolle tavanomainen opetus ei riitä, on oikeus erityisopetukseen. Ennen erityisopetuspäätöstä tulee kokeilla matalan kynnyksen tukea, ja jos se ei riitä, asiantuntija arvioi erityisopetuksen tarpeen. Erityisopetus suunnitellaan yhteistyössä oppijan ja hänen vanhempiansa kanssa. Opiskelijalle tehdään yksilöllinen suunnitelma, jossa kuvataan koulutuksen tavoitteet ja sisällöt. Koulun tai oppilaitoksen tulee laatia kerran vuodessa kirjallinen yhteenveto opiskelijan saamasta koulutuksesta ja arvioi opiskelijan kehittymisestä. Jokaisen kunnan ja maakunnan tulee järjestää opetus- ja psykologista neuvontaa. Palvelun tukee koulutuksen järjestäjää organisaation kehittämisessä parantamaan erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden sopeutumista. Kasvatus- ja psykologinen neuvonta vastaa myös siitä, että asiantuntija-arviot laaditaan lain edellyttämällä tavalla.

Tanskassa on erillinen lukiokoulutusta koskeva laki¹⁶, jonka erityisopetusta koskeva pykälä 64 a § on sanamuodoltaan samanlainen kuin ammatillista koulutusta koskevassa laissa. Laissa todetaan, että kouluilla on velvollisuus tarjota erityistä tukea niille opiskelijoille, joilla on tuen

¹⁴ Skollag 2010:800. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K1

¹⁵ Act relating to Primary and Secondary Education and Training. <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/1998-07-17-61>

¹⁶ Ministry of Children and Education, Denmark, 2019 LBK nro 957, 17.9.2019.

tarvetta. Esimerkiksi tulisi käyttää erilaisia opetusmenetelmiä, jotka huomioisivat opiskelijoiden erilaiset oppimisedellytykset. Tanskan koulutusjärjestelmään kuuluu myös erityispedagoginen tuki (Special Education Support – SPS), jonka tarkoituksena on tukea tukea tarvitsevia opiskelijoita suorittamaan koulutuksensa loppuun. Tanskan lainsäädännössä on lueteltu tukimuodot yksityiskohtaisesti (64 a §): 1) apuvälineet, 2) henkilökohtainen apu, 3) tukitunnit, 4) erityiset opetusmateriaalit, 5) viittomakieli ja kirjallinen tulkkaus.

Islannin toista astetta koskevan lain mukaan¹⁷ erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille on annettava asianmukaista opetusta ja erityispedagogista tukea. Opetus on järjestettävä lähtökohdaisesti yhdessä muiden kanssa. Oppilaitosten tulee opetussuunnitelmissaan kuvata, miten oppimisvaikeudet seulotaan ja diagnosoidaan sekä miten seuranta- ja tukitoimet järjestetään.

Taito- ja taideaineiden arvioinnin vertailua eri tutkinnoissa

Kansainväliset ja kansalliset tutkinnot toisen asteen yleissivistävää lukiokoulutusta vastaavissa koulutuksissa (ISCED 3, 34 General upper secondary education) poikkeavat rakenteiltaan, sisällöiltään ja toteutukseltaan varsin paljon toisistaan ja myös suomalaisesta ylioppilastutkinnoista. Useissa tutkinnoissa tutkintoaineiden arvosanat määräytyvät sekä oppilaitoksen antamasta arvioinnista ja ulkopuolisesta arvioinnista. Molemmilla on yleensä omat painokertoimensa kuten myös eri koeosioillakin lopullisen arvosanan määräytymisessä. Näin niiden vertailu suomalaisen ylioppilastutkintoon, jossa Ylioppilastutkintolautakunta arvostelee lopullisesti kaikki koesuoritukset, on haastavaa.

Suomessa useimmat koulutuksen järjestäjät, joilla on lupa järjestää ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettua International Baccalaureate (IB) -tutkintoon johtavaa koulutusta, eivät tarjoa mahdollisuutta suorittaa taideaineiden tutkintokokeita (The Diploma Programme).

Musiikki

IB –tutkinnoissa on musiikin osalta tarjolla kaksi tasoa: korkea taso (higher level HL) ja perustaso (standard level SL). Tavoitteet ja sisällöt pyrkivät yhdistämään musiikin teoreettisia ja käytännöllisiä osia toisiinsa. Siinä huomioidaan myös opiskelijan sitoutuminen monipuolisiin musiikkimateriaaleihin sekä musiikin kuunteluun että esittämiseen. Musiikki draaman, liikkeen, viihteen, sosiokulttuurisen ja poliittisen ilmaisun välineenä huomioidaan osana musiikin opintoja. Opinnit sisältävät myös musiikkiteknologian tarkastelua elektronisella ja digitaalisella aikakaudella. Tavoitteena on viestittää ja esittää musiikkia tutkijoina, tekijöinä ja esittäjinä.

Arviointikokonaisuus muodostuu sekä koulunarvioinnista että ulkoisesta (IBO vastaa) arvioinnista. Arvioinnissa otetaan huomioon musiikin esittäminen, kaksiosainen oppimispäiväkirja (kirjallinen osuus ja käytännön harjoitukset musiikin luovaan tuottamiseen) sekä kirjallinen tuotos. Lisäksi musiikin laajemman oppimäärän (HL) opiskelijat suorittavat yhteistyöprojektin multimediaesityksenä, jossa on dokumentoitu toteutettua projektia. Se sisältää projektisuunnitelman, kuvauksen prosessista ja arvioinnista sekä itse tuotoksen tai valikoituja osia siitä.

European Baccalaureate (EB) -tutkinnoissa musiikin arvosana muodostuu osista A ja B, joissa on sekä koulun arvioimat että EB –organisaation arvioimat osuudet. Arvosanan määräytymisessä käytetään erilaisia painoarvoja. Osa A koostuu esitys - ja sävellysosista (yhteensä 30 %),

¹⁷ Upper Secondary Education Act 2008 No 92 12 June, 34§ .

joissa kokelas voi keskittyä omaan erikoisalaansa sekä pakollisista pienimuotoisista tutkimushankkeista (10 %). B-osa sisältää kuuntelu- ja reagoititehtäviä (30 %) ja oppimispäiväkirjan (30 %). B-osan portfolioissa opiskelija osoittaa kehittymisensä opintojen A-osan aikana. Oppimispäiväkirjan tarkoituksena on myös esittää näyttöjä opiskelijan musiikin osaamisen monipuolisuudesta ja laadusta kaikilla kolmella musiikin harjoittelun ydinalueella sekä niiden edistymisestä kahden vuoden musiikkikurssien aikana. Arviointiasteikko on seitsemän portainen.

Irlannissa lukion musiikin päättöarviointi- ja suoritustasoja on kaksi; korkea taso (higher level H) ja tavallinen taso (ordinary level O). Musiikin päättökoe koostuu neljästä osasta, jotka ovat kuuntelu -, ymmärtämis-, käytännön osaamisen - ja vapaavalintainen osa. Jokaisen osuuden painoarvo on 25 prosenttia ja 100 pistettä loppuarvosanasta ja maksimimäärä on 400 pistettä. Kuuntelun osuudessa on kuusi kysymystä ja jokaisella kysymyksellä on erilainen painoarvo tuottaen yhteensä 25 prosenttia koko musiikin arvosanasta ja maksimissaan siitä voi saada yhteensä 100 pistettä. Kuuntelun osuus jakautuu melodian ymmärtämiseen (10 % ja 40 pistettä) ja harmonian tajuun (15 % ja 60 pistettä). Käytännön osuudessa opiskelija voi korkeimmalla H-tasolla soittaa kuusi musiikkiesitystä valitsemallaan musiikki-instrumentilla tai tavallisella tasolla suorittava opiskelija neljä kappaletta jollakin soittimella/laulamalla ja jollakin toisella soittimella toiset neljä kappaletta tai yhdellä soittimella/laululla ja musiikkiteknologian avulla neljä kappaletta. Käytännön kokeen voi suorittaa myös toisen opiskelijan kanssa. Kirjallisen kokeen kuunteluosuus sisältää näytteitä barokki-, modernin-, nykypäivän-, romanttisen- ja irlantilaisen musiikin kappaleista sekä lyhyestä esseestä.

Kuvataide

IB –tutkinnon kuvataiteen (Visual Arts) suorituksen voi tehdä kahdella tasolla: standarditasolla (SL) ja korkealla tasolla (HL). Standardiopintojen (SL) vähimmäistuntimäärä on 150 tuntia ja korkean tason (HL) opintojen 240 tuntia. Opiskelijoiden tuotoksia arvioidaan sekä oppilaitostasolla että ulkoisella arvioinnilla. Ensimmäisessä tehtäväosiossa opiskelija analysoi ja vertailee eri kulttuurikonteksteista peräisin olevia taideteoksia. SL-tasolla suorittava opiskelija arvioi vähintään kahden taiteilijan kolmea eri taideteosta ja laatii siitä 10-15 sivun mittaisen arvioinnin. HL-tason opiskelija edellisen lisäksi pohtii, missä määrin jokin tarkastelluista taiteista/taiteilijoista on vaikuttanut heidän omaan työhönsä ja työskentelyynsä 3-5 sivun verran. Portfolioon opiskelijat kokoavat huolellisesti valitsemiaan aineistoja, jotka osoittavat heidän kokeilujaan ja tutkimuksiaan, kehittelyjään kuvataiteen kaksivuotisen kurssin aikana. SL-opintojen portfolion mitta on 9-18 sivua pitkä ja sisältää vähintään kahden taidelajin kokeiluja. HL-tason opinnoissa opiskelija laatii 13-25 sivun mittaisen portfolion, jossa esitellään vähintään kolmella taiteen tekotavalla toteutettua teosta. Opiskelija tekee näyttelyn omista teoksistaan. Valittujen teosten tulisi olla osoituksia opiskelijan teknisestä taidokkuudesta kuvataiteen kurssin aikana sekä hänen ymmärryksestään materiaalien, ideoiden ja käytäntöjen tarkoituksenmukaisesta käytöstä visuaalisessa viestinnässä. SL-tason opiskelija kokoaa näyttelyynsä vähintään 4-7 tuotosta ja laatii siitä enintään 400 sanan kuratointiperustelun (tai kuratointilausunnon). HL-tason opiskelija laittaa esille 8-11 tuotosta ja laatii siitä enintään 700 sanan kuratointiperustelun (tai kuratointilausunnon).

EB –tutkinnon kuvataiteen (the subject Art) loppututkinto koostuu kahdesta osasta: valmisteluvaiheesta toukokuussa ja loppukokeesta kesäkuussa. Joka vuosi määritellään eri vuositeema kuvataiteen alueelta. Valmisteluvaiheen kesto on 4 x 45 minuuttia ja opiskelija valitsee toteutustavan, jonka on mahdollista enintään kolmelle 50 x 70 senttimetrin kokoiselle arkille. Opiskelijan on esiteltävä myös luonnoksia teemasta aikaisemmista opinnoista ja miten hän on teemaa kehittänyt. Jokainen esiteltävä osa työn kokonaisuudesta on leimattava koulun leimalla. Valmisteluvaihe tehdään opettajan valvonnassa. Kuvien digitaalinen muuntelu on tallennettava opettajan antamalle muistitikulle ja kaikki tuotokset tulostetaan. Loppututkinto koostuu viiden tunnin

mittaisesta jaksosta, jolloin opiskelija tekee lopputyön 2D, 3D tai monimediateoksena. Opiskelijan 3D-työ säilytetään oppilaitoksen tiloissa ja siitä otetaan useita valokuvia, jotka sitten lähetetään ulkoiseen arviointiin. Lopputyöstä tehtävä kirjallinen essee ei saa ylittää kahta A4 sivua. Arvioinnissa valmistelutyön osuus on 40 %, lopputyön osuus 50 % ja kirjallinen osuus 10 %.

Liikunta

Irlannissa liikunnan lukion päättöarviointi muodostuu kolmesta osiosta: käytännön testistä (PA assessment), joka on 20 prosenttia arvosanasta, suoritustestistä (Performance assessment), joka on 30 prosenttia arvosanasta ja kirjallisesta lopputyöstä (Paper exam), joka on 50 prosenttia loppuarvosanasta. PA-projektissa opiskelija valitsee ensin roolin (suorittaja tai valmentaja/koreografi) ja laatii kehittämissuunnitelman, jonka mukaan hän etenee. Lopuksi opiskelijan projekti arvioidaan. Valittavia suoritusympäristöjä on kuusi, joista opiskelija valitsee yhden. Suoritusympäristöt ovat taiteellisuus/esteettisyys, seikkailu (esim. suunnistus tai melonta), vesipeilit, yleisurheilu tai kuntosali- tai fitness. Opiskelija valitsee, missä ympäristössä hän suoritukseen tekee. Eri ympäristöille on erilaisia liikuntalajeja ja -kriteereitä. Kirjallinen koe jakautuu kolmeen osaan ja sen kokonaispistemäärä on 250 pistettä. Lyhytkysymysten tai monivalintakysymysten maksimipistemäärä on 80 pistettä (12 kysymystä, joista 10 vastataan). Tapaustutkimus, joka on pakollinen, voi tuottaa enintään 50 pistettä ja pitkät esseevastaukset voivat tuottaa enintään 120 pistettä. Kokeeseen on varattu aikaa yhteensä 150 minuuttia ja se toteutetaan yhden päivän aikana.

Skotlannin Advanced Higher Physical Education –opintojakso arvioidaan kahdessa osassa: kirjallinen tuotos 70 pistettä ja suoritustesti 30 pistettä. Kirjallinen tuotos voi olla pituudeltaan 4 000-5 000 sanaa ja 10 prosenttia maksimipituuden ylittävä sanamäärä heikentää suoritusta. Kirjallisessa osiossa on neljä vaihetta: hanke-ehdotusvaihe, tutkimusosuus, henkilökohtaisen kehittämissuunnitelman (PDP) toimeenpanon vaihe ja PDP:n jälkeinen analyysi ja arviointivaihe. Suoritusvaihe tehdään Skotlannin arviointiviraston ohjeiden mukaan. Opettajat arvioivat arviointikaavakkeen kautta suoritusta. Arviointi tehdään asteikolla A-D ja arviointikriteerit on määritelty arvosanoille A ja C.

Englanninkielinen lukio-opetus muissa pohjoismaissa

Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa lukiotasoinen opetus järjestetään lähtökohtaisesti kansalliskielellä. Englanninkielistä lukiotason opetusta tarjotaan lähtökohtaisesti International Baccalaureate (IB) –tutkinnoissa. Ruotsissa IB -opetusta tarjotaan 29 oppilaitoksessa. Tanskassa englanninkielinen opetus toteutuu myös (IB) –tutkinnon mukaisesti. Varsinaisia IB –opintoja edeltää englannin kielinen pre –IB opintovuosi, kuten Ruotsissa. Muutoin lukiotasoinen opetus järjestetään tanskan kielellä. Ministeriö voi kuitenkin hyväksyä opetuskieleksi englannin, saksan tai ranskan. Kööpenhaminassa toimivat sekä ranskankielinen että saksankielinen lukio. Lisäksi jotkut lukiot tarjoavat myös yksittäisten aineiden opetusta englanniksi. Samoin Norjassa englanninkielinen opetus toteutuu IB –opetuksena. IB –tutkintoon johtava opetus ei kuitenkaan ole Norjassa osa julkista koulujärjestelmää.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Lukiolaki

9 §. Tilauskoulutus. Voimassa olevan 9 §:n 1 momentissa säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä International Baccalaureate -tutkintoon johtavan koulutuksen järjestäjä saa järjestää tilauskoulutusta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättävän, että koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman koulutuksen rahoittamistarkoitusta. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättävän, että koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet, ja että tilauskoulutukseen osallistuvat ovat niistä tietoisia.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset koulutuksen järjestäjän velvollisuuksista tilauskoulutussopimuksia solmittaessa. Myös koulutuksen järjestäjän velvollisuuksia tiedottaa tilauskoulutukseen osallistuvia opiskelijoita heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan korostettaisiin. Lisäysten tarkoituksena on selventää voimassa olevaa sääntelyä. Täsmennyksillä pyritään puuttumaan tilauskoulutuksessa havaittuihin epäkohtiin muun muassa tilauskoulutussopimusten sisällössä ja opiskelijoiden tietoisuudesta omasta asemastaan. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin säännös siitä, että koulutuksen järjestäjän ei saisi järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita koulutuksen järjestäjän opiskelijoiksi. Pykälän 1 momentissa on säädetty, että koulutuksen tilaajana voi toimia toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö.

Esitys vastaa sisällöltään lakiin ammatillisesta koulutuksesta, ammattikorkeakoululakiin ja yliopistolakiin tehtäviä muutoksia.

Tilaajana ja rahoittajana voisi tyypillisesti olla Euroopan ulkopuolinen valtio, joka haluaa kouluttaa ryhmän kansalaisiaan suomalaisessa IB-lukiossa. Mahdollista olisi myös järjestää tilauskoulutusta kehitysavun tai muun kansainvälisen taloudellisen avun yhteydessä niin, että tilaajana olisi Suomen valtio, joku muu valtio taikka kansainvälinen järjestö. Lisäksi olisi mahdollista, että koulutuksen tilaisi missä tahansa kotipaikan omaava yksityinen yritys EU:n ulkopuoliselle henkilöstölleen. Tilauskoulutuksen tarkoituksena on näin ollen, että tilaaja on joko taho, jolla on intressi tilata osajia omaan käyttöönsä, kuten yritys, joka kouluttaa työntekijöitään taikka julkinen taho tai järjestösektorin toimija, jolla on intressi yleisesti edistää ihmisten kouluttautumista. Tilauskoulutuksen määritelmään kuuluu myös se, että tilaaja rahoittaa koulutuksen.

Eri koulutusmuodoissa tilauskoulutusta on järjestetty tavalla, jossa tilaajana toimii taho, jonka liiketoimintaa on nimenomaisesti opiskelijoiden välittäminen suomalaiseen koulutukseen ja mahdollisesti lisäksi siihen liittyvien palveluiden myyminen, kuten haku- ja maahantulojärjestelyissä avustaminen. Tällaiset tilaajat ovat myös perineet koulutuksen järjestäjälle maksamansa maksut täysimääräisesti tai merkittävältä osin koulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta. Tilauskoulutuksen ryhmät ovat koostuneet henkilöistä, joilla ei ole yhdistävää tekijää, kuten tilaajan palveluksessa toimimista.

Lukiokoulutuksen järjestäjillä säilyisi edelleen mahdollisuus käyttää erilaisia koulutusagentteja ja -toimijoita koulutuksensa markkinoimiseen. Tällainen agentti ei kuitenkaan voi toimia koulutuksen tilaajana, vaan opiskelijan tulee joko hakeutua koulutukseen omaehtoisesti vapaan hakeutumisen kautta tai tilaajan tulee olla laissa kuvattu hyväksyttävä taho.

Lain tärkeänä tavoitteena on opiskelijoiden varojen turvaaminen epäluotettavilta välikäsiltä. Huomioitavaa on myös, että vaikka tilaaja voi periä opiskelijoilta lainsäädäntönsä sallimia maksuja, tilaajan pitäisi pääsääntöisesti osallistua myös taloudellisiin panostuksiin opiskelijoiden kouluttamiseen. Tilaajan hyväksyttävä intressi ei voi yrityksen toimiessa tilaajana olla yleinen intressi, kuten työvoiman saaminen työvoimapula-aloille tai heikoista taloudellisista tai yhteiskunnallisista oloista tulevien henkilöiden aseman parantaminen, jos tilaaja perii koulutuksen järjestäjälle maksamansa maksut merkittävilta osin takaisin opiskelijoilta.

12 §. Opetussuunnitelma. Pykälässä säädetään opetussuunnitelman perusteista. Pykälän 2 momentissa säädetään koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännökseen lisättäisiin englannin kielellä hyväksyttävä opetussuunnitelma. Tällöin opetussuunnitelma hyväksyttäisiin erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, englanninkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Ehdotetun säännöksen myötä opetussuunnitelman perusteet annettaisiin englannin kielellä ja koulutuksen järjestäjän tulisi hyväksyä opetussuunnitelma. Englanninkielinen lukion opetussuunnitelma vastaisi sisällöltään suomen- ja ruotsinkielisiä opetussuunnitelmia.

20 §. Opiskelijaksi ottaminen. Voimassa olevan 20 §:n 1 momentin mukaan opiskelijaksi ottamisesta oppilaitokseen päättää koulutuksen järjestäjä. Opiskelija otetaan 2 momentin 1 kohdan mukaan suorittamaan joko nuorille tai aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää sekä ylioppilastutkintoa tai 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa tai yhden tai useamman lukiokoulutuksen oppimäärään kuuluvan oppiaineen opintoja (aineopiskelija).

Säännöksen 2 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskelija voitaisiin ottaa suorittamaan nuorille tai aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää myös englannin kielellä. Englanninkielinen lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto suoritettaisiin englannin kielellä, mutta osa opetuksesta voitaisiin antaa myös suomen tai ruotsin kielellä.

Tilanteessa, jossa opiskelija muuttaisi Suomeen ja lukio-opintoja vastaavat ulkomaiset opinnot jäisivät kesken, voitaisiin opiskelijan aiemmat opinnot hyväksi lukea. Opiskelija voisi siten suorittaa lukion oppimäärän loppuun Suomessa.

21 §. Opiskelijaksi ottamisen edellytykset. Pykälässä säädetään opiskelijaksi ottamisen yleisistä edellytyksistä. Sen mukaan lain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän

taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen siirrettäisiin opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen 6 §:n 2 momentin säännös opetuskielen hallinnasta. Kyseisen asetuksen 6 §:n 2 momentin mukaan hakijaa ei voida ottaa harkinnanvaraisessa haussa lukion opiskelijaksi, jos hänellä ei ole riittävää valmiutta hakukohteen opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen.

Ehdotetun säännöksen mukaisesti hakijaa ei voitaisi ottaa opiskelijaksi, jos hänellä ei olisi riittäviä valmiuksia hakukohteen opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen. Ehdotettu säännös olisi lisäedellytys oppilaaksi ottamiselle. Hakijan tulisi täten täyttää ensin muut 1 momentissa tarkoitetut edellytykset. Edellytys koskisi kaikkia hakijoita siitä riippumatta, minkä kieliseen koulutukseen hakija hakee opiskelijaksi.

Ehdotetun säännöksen myötä koulutuksenjärjestäjän tulisi jättää valitsematta hakija opiskelijaksi, jos hakijan kielitaito tai muut edellytykset suoriutua lukiokoulutuksesta oppimäärän opetuskielellä eivät olisi riittävät. Opiskelijalta ei voitaisi edellyttää opetuskielen täydellistä hallintaa. Opiskelijalla tulisi kuitenkin olla sellainen opetuskielen taito, että tämä koulutuksenjärjestäjän arvion mukaan selviäisi opinnoista lukion oppimäärän opetuskielellä.

Esitys tarkoittaa, että opetuskielen hallinta olisi opiskelijaksi ottamista koskeva kelpoisuusedellytys, joten siitä tulee säätää laissa.

21 a §. *Lisäedellytykset englanninkieliseen lukiokoulutukseen.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä lisäedellytyksistä, joiden täytyessä hakija voitaisiin valita opiskelijaksi englanninkieliseen lukiokoulutukseen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta edellytettäisiin, että henkilöllä on merkittäviä kielellisiä haasteita suoriutua lukiokoulutuksesta suomen tai ruotsin kielellä. Momentti ilmaisisi lähtökohdan, jonka mukaan lukiokoulutukseen hakkevien tulisi ensisijaisesti pyrkiä suorittamaan lukiokoulutus suomen tai ruotsin kielellä. Hakija, jota ei puutteellisen kielitaidon vuoksi voitaisi ottaa opiskelijaksi suomen- tai ruotsinkieliseen lukiokoulutukseen, voitaisiin ottaa opiskelijaksi englanninkieliseen lukiokoulutukseen. Koulutuksen järjestäjän tulisi opiskelijaksi ottamisesta päätettäessä arvioida, täyttääkö hakija säännöksen edellytykset opiskelijaksi ottamiselle.

Merkittävillä haasteilla tarkoitettaisiin sellaista kielitaidon riittämättömyyttä, joka ei mahdollista opiskelua suomen tai ruotsin kielellä. Opiskelijalla voisi olla merkittäviä haasteita suoriutua lukiokoulutuksesta suomen tai ruotsin kielellä esimerkiksi tilanteessa, jossa opiskelija olisi suorittanut sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin. Lähtökohdan kielitaidon arvioimisessa muodostaisi täten opiskelijan aikaisempi koulutuspolku.

Vaikka uuden kielen oppiminen on yksilöllistä, keskimääräisesti lukio-opintoihin edellytettävän kielitaidon on arvioitu edellyttävän keskimäärin noin kolmen vuoden pituisia perusopetuksen

opintoja. Perusopetuksen oppimäärän opintojen on katsottava lähtökohtaisesti tuottavan riittävän kielitaidon lukio-opintojen aloittamiseen. Lain tarkoittama merkitsevä haaste voisi syntyä, jos henkilöllä ei olisi ollut aikaisempaa suomen tai ruotsin kielen taustaa ja hän olisi aloittanut perusopetuksen opinnot vasta perusopetuksen yläluokilla. Tällöin opinnot eivät olisi tuottaneet hänelle lukio-opintojen aloittamiseen edellytettävää valmiutta oppilaitoksen opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen. Sama tilanne voisi osin koskea myös Suomeen palaavaa henkilöä, vaikka hänen kotikielensä olisi osin tai kokonaan suomi tai ruotsi, mutta hänen aikaisempi koulu-uraansa ei sisältyisi kotikielensä mukaisia opintoja, eikä hänen lukio-opintoihinsa edellytettävä kielitaitonsa olisi säädetyn mukaisesti riittävä. Näin keskeiseksi tekijäksi kansallisen opetuskielen hallinnan arvioinnissa muodostaisi henkilön aikaisempi koulutusura. Jos henkilö olisi suorittanut suomen tai ruotsin kielen ja kirjallisuuden oppimäärän, hänen katsottaisiin omaavan lukio-opintojen edellyttävän riittävän suomen tai ruotsin kielen kielitaidon. Koulunkäyntiin suomeksi tai ruotsiksi luettavasta ajasta ei vähennettäisi loma-aikoja, vaikka opiskelija olisi viettänyt ne muualla kuin Suomessa.

Mikäli hakijan kielitaitoa ei voitaisi arvioida samoilla koulutuspolun periaatteilla, voitaisiin kielitaitoa vaihtoehtoisesti arvioida sen perusteella, kuinka kauan lukiokoulutukseen hakeva olisi oleskellut tai asunut Suomessa. Kyse voisi olla henkilöstä, jonka perusopetuksen suorittamisesta olisi kulunut pitkä aika. Hakija voisi esittää esimerkiksi Digi- ja väestötietoviraston todistuksen tai asiakirjan, josta ilmenisi aika, jonka hakija olisi asunut Suomessa. Aikaa voitaisiin arvioida voimassa olevan asuinpaikan lisäksi entisten osoitteiden avulla. Mikäli hakija olisi asunut Suomessa vähintään kolmen vuoden ajan ennen lukiokoulutukseen hakeutumista, voitaisiin hänellä katsoa olevan riittävä kielitaito suoritua lukiokoulutuksesta suomen tai ruotsin kielellä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi oleskeluluvan perustetta koskevasta edellytyksestä. Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevilta lukiokoulutukseen otettavalta hakijalta edellytettäisiin, että henkilö oleskelee Suomessa muun kuin opiskelun perusteella.

Mikäli edellä kuvattu pelkästään kouluttautumisperusteinen hakeutuminen englanninkieliseen lukio-opetukseen mahdollistettaisiin, olisivat mainitut kouluttautumisperusteiset hakijat yhdenvertaisessa asemassa sen jälkeen myös varsinaisessa opiskelijavalinnassa. Perustuslaissa tarkoitettujen sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen ei kuitenkaan tarkoita sivistyksellisten oikeuksien ulottamista koskemaan kaikkia maailman kansalaisia. Hakukelpoisuuden mahdollistaminen kouluttautumistarkoituksessa hakeville, heikentäisi myös nyt säädettäväksi esitetyn kohde-ryhmän sivistyksellisiä oikeuksien toteutumista käytännössä, koska kaikkia hakukelpoisia tulee kohdella yhdenvertaisesti opiskelijaksi ottamisessa. Pelkästään kouluttautumistarkoituksessa hakevat voisivat sivuuttaa maassa muutoin kuin kouluttautumistarkoituksessa asuvia.

Säädettävä englanninkielinen opetus edellyttäisi sen järjestämisoikeudesta määräämistä lukio-koulutuksen järjestämisluvassa. Luvan myöntämisen keskeinen myöntämisperuste olisi kyseisen koulutuksen tarve.

Mikäli edellä tarkoitettu kouluttautumisperusteiset hakijat olisivat hakukelpoisia, hakijamäärien merkittävällä lisäyksellä voisi olla merkitystä jossain määrin myös luvan myöntämisperusteena olevaan koulutustarpeen arviointiin. Tähän saakka lukiokoulutuksen koulutustarpeen arvioinnissa on otettu huomioon vain maassa asuvan väestön koulutustarpeet. Kyseinen koulutustarpeen kasvu voisi kuitenkin luoda osaltaan painetta lupien lisäämiseen ja lupiin sisältyviin opiskelijamäärien kasvattamiseen. Opiskelijamäärien kasvulla sinänsä olisi etenkin pitemmällä aikavälillä merkittäviä kustannusvaikutuksia.

Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Euroopan talousalueen kansalaiset voisivat esittää hakuvaiheen aikana kansalaisuuden osoittavan henkilöllisyystodistuksen, jotta näiden hakijoiden ei tarvitsisi osoittaa oleskelun perustetta koskevaa todistusta.

Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevat hakijat voitaisiin tarvittaessa hyväksyä lukiokoulutukseen ehdollisesti. Lopullinen opiskelijaksi ottamisen päätös voitaisiin tehdä sitten, kun henkilöt olisivat esittäneet oleskelulupaa koskevan todistuksen. Esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilö hakisi oleskelulupaa perhesiteen perusteella, voisi tämä hakea englanninkieliseen lukiokoulutukseen jo ennen oleskeluluvan myöntämistä. Tällöin hakija voitaisiin hyväksyä ehdollisesti englanninkieliseen lukiokoulutukseen, ja ehdollinen opiskelijaksi ottamisen päätös astuisi voimaan, kun henkilö olisi esittänyt oleskelulupansa.

Tilanteessa, jossa lopullista oleskelulupaa ei myönnettäisi tai hakija ei sitä esittäisi, tulisi tehdä opiskeluoikeuden raukeamista koskeva päätös. Päätös olisi muutoksenhakukelpoinen ja hakija voisi vaatia päätökseen oikaisua siten kuin 49 §:ssä säädetään.

22 §. *Opiskelijaksi ottamisen perusteet.* Pykälässä säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista. Säännöksessä määriteltäisiin opiskelijaksi ottamista koskevat peruseriaatteet eli se, miten opiskelijaksi ottamisen valintakriteerit muodostettaisiin ja kelpoisista hakijoista valittaisiin opiskelijoiksi otettavat hakijat. 3 momentissa säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita suorittamaan 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa ja siihen valmistavia opintoja, ellei 2 momentissa tarkoitettussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa toisin säädetä.

Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että koulutuksenjärjestäjä päättäisi opiskelijaksi ottamisen perusteista ottaessaan opiskelijoita englanninkielisen lukion oppimäärän opiskelijoiksi, ellei 2 momentissa tarkoitettussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa toisin säädetäisi. Säännös antaisi koulutuksen järjestäjälle laajan toimivallan päättää opiskelijaksi ottamisen kriteereistä englanninkieliseen lukiokoulutukseen siltä osin kuin niistä ei olisi opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa toisin säädetty. Asetuksella olisi tarkoitus säätää valintaperusteista tarkemmin. Tilanteessa, jossa hakijoita olisi enemmän kuin opiskelijoita voidaan ottaa opiskelijoiksi, tulisi koulutuksen järjestäjän pitäytyä sellaiseen valintamenettelyyn, joka täyttää lain 22 §:n vaateen opiskelijaksi ottamisessa sovellettavista yhdenvertaisia valintaperusteita. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että hakijajoukko olisi kyettävä asettamaan paremmuusjärjestykseen. Koska hakijoita olisi vaikea asettaa aikaisempia opintojen ja todistusten perusteella luotettavissa määrin vertailuasemaan, tulisi koulutuksen järjestäjän tutkia hakijoiden lukio-opinnoissa tarvittavaa ydinosaamista.

3 momenttia ehdotetaan myös selkiytettäväksi pykälän 2 momenttiin nähden siten, että 3 momenttiin ehdotetaan alkuun lisättäväksi sana ”kuitenkin”. Tämä osoittaisi, että 3 momentissa määriteltyjen koulutusten valintakriteerit olisivat poikkeavat 2 momentissa säädettyihin opiskelijaksi ottamisen perusteisiin nähden.

28 §. *Oikeus oppimisen tukeen.* Voimassa olevan 28 §:n 1 momentin mukaan opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. Voimassa olevan pykälän otsikko on ”Oppimisen tuki”. Otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi selkeämmäksi käyttämällä

voimassa olevan ilmaisuuden sijaan ilmaisua oikeus oppimisen tukeen. 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi rakenteeltaan ja sisällöltään. Ehdotuksen mukaan opiskelijalla olisi oikeus oppimisen tukeen tässä laissa tarkoitettujen opintojen aikana. Oppimisen tuki olisi opiskelijan tarvitsemää tukiovetusta, ohjausta ja tukea, jota hän tarvitsee lukion oppimäärän suorittamiseksi. Voimassa olevan säännöksen 2 momentin mukaisesti tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Säännös ehdotetaan poistettavaksi, sillä esityksessä ehdotetun 28 b §:n mukaan koulutuksen järjestäjän olisi jatkossa arvioitava erityisopetuksen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana erityisopetuksen tarpeen ilmetessä.

Oppimisen tuessa pääpaino olisi helposti saavutettavassa tuessa, jota annettaisiin opiskelijalle heti tuen tarpeiden ilmetessä ja jolla voitaisiin ennaltaehkäistä vaikeuksien kasautuminen ja vaikeutuminen entisestään. Oppimisen tukea tulisi olla opiskelijoille saatavissa riittävästi, oikea-aikaisesti ja laadultaan sellaisena, että se edistäisi opiskelijoiden oppimista, osaamisen osoittamista, valmistumista ja jatko-opintoihin siirtymistä.

Oppimisen tukea voitaisiin järjestää opiskelijoille monipuolisesti, joustavasti ja vaihtoehtoisia menetelmiä hyödyntäen. Tukiovetuksella tarkoitettaisiin opettajien antamaa opetusta ja ohjausta opiskelijan tarvitsemien tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Opiskelijalla, jolla on vaikeuksia oppimisessa ja koulutuksen suorittamisessa, olisi oikeus saada tukiovetusta muun opetuksen ja ohjauksen ohella. Tukiovetusta voitaisiin antaa opiskelijalle, joka olisi jäänyt tilapäisesti jälkeen opinnoissaan tai tarvitsisi muusta syystä tukea ja ohjausta lukion oppimäärän suorittamiseksi. Tukiovetusta voitaisiin antaa myös opiskelutaitojen, kuten kielellisten, matemaattisten tai tietoteknisten valmiuksien, vahvistamiseksi taikka opiskelutekniikkaan liittyvien taitojen tukemiseksi. Tukiovetukseen voisi sisältyä kielitaidon vahvistamista silloin, kun opiskelijalla on puutteellinen osaaminen koulutukseen liittyvässä suomen- tai ruotsin kielen sanastossa tai kielen käytön tavoissa. Kielitaidon vahvistamisen tulisi aina liittyä suoritettaviin opintoihin eikä tukiovetusta saisi käyttää peruskielitaidon opettamiseen.

Osana oppimisen tukea voitaisiin antaa erityisopettajan antamaa tukea ja ohjausta. Tällainen oppimisen tuki olisi useimmiten riittävää niille opiskelijoille, joilla on esimerkiksi kapea-alaisia oppimisvaikeuksia, kuten lukemisen ja kirjoittamisen vaikeuksia. Erityisopettajan antamasta oppimisen tuesta ei tehtäisi erityisopetuksen päätöstä. Erityisopettajan antamasta oppimisen tuesta ei tehtäisi erityisopetuksen päätöstä. Erityisopettaja tukisi konsultoimalla muita opettajia ottamaan huomioon opiskelijoiden erityispedagogisia tuen tarpeita opetuksessa ja ohjauksessa. Erityisopettaja voisi suunnitella yhteistyössä opettajien kanssa opiskelijan tarpeiden mukaisia osaamisen osoittamisen tapoja ja erityisjärjestelyjä sekä arvioida erityisjärjestelyjen tarvetta ylioppilaskirjoituksissa.

Voimassa olevassa 28 §:ssä opiskelijan oikeudesta opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin. Lainkohta ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 28 a §:ään.

28 a §. *Oikeus erityisopetukseen.* Lakiin ehdotetaan säädettäväksi uusi 28 a § opiskelijan oikeudesta erityisopetukseen. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että opiskelijalla olisi oikeus erityisopetukseen, jos hän tarvitsisi todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi erityisopetusta laissa tarkoitettujen opintojen suorittamiseksi eikä 28 §:ssä tarkoitettu oppimisen tuki olisi riittävää opiskelijan tuen tarve huomioiden. Erityisopetus kirjattaisiin opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. Erityisopetuksen kirjaamista koskeva lainkohta vastaisi täten 28 §:n perusteella myönnettävää oppimisen tukea ja tuen

kirjaamisen periaatetta. Selkeillä erityisopetuksen saamisen kriteereillä varmistettaisiin, että erityisopetus kohdentuisi sitä eniten tarvitseville opiskelijoille.

Todennetuilla oppimisvaikeuksilla tarkoitettaisiin sellaisia opiskelijan oppimista vaikeuttavia tekijöitä, jotka on tunnistettu luotettavilla tavoilla joko perusopetuksen tai toisen asteen koulutuksen aikana. Nämä tekijät voivat johtua kapea- tai laaja-alaisesta oppimisvaikeudesta, neuropsykiatrista vaikeuksista tai muusta oppimista haittaavasta vammasta tai sairaudesta. Mikäli opiskelija olisi perusopetuksen aikana saanut erityistä tukea, olisi tukitoimet kirjattu koulutuksen järjestäjän käytettävissä oleviin opiskelijan tukea koskeviin asiakirjoihin. Vaikeudet voidaan tunnistaa myös toisen asteen koulutuksen alussa tai aikana. Tällöin opiskelijan oppimisvaikeudet voitaisiin todentaa erilaisten seulojen ja testien perusteella. Osana arviointia haastateltaisiin sekä opiskelijoita että opettajia, jotta voidaan arvioida opiskelijan oppimisvaikeuksien vaikutukset opiskeluun sekä tarvittavat tukitoimet. Tarvittaessa oppimisvaikeuksien todentaminen tehdään yhteistyössä opiskeluhuollon toimijoiden kanssa.

Erityisopetusta antaisi erityisopettaja, jonka kelpoisuudesta säädetään asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta. Lisäksi erityisopettaja vastaisi erityispedagogisten tukitoimien tarpeen arvioinnista ja opiskeluun sekä osaamisen osoittamiseen liittyvien tukitoimien suunnittelusta. Tukitoimet toteutettaisiin opetus- ja ohjaushenkilöstön yhteistyönä. Erityisopetusta voitaisiin järjestää opiskelijan tarpeiden mukaisesti monipuolisin ja vaihtelevien menetelmin. Erityisopetuksessa huomioitaisiin myös opiskelijan tarvitsemat erityisjärjestelyt osaamisen osoittamiseen liittyvissä tilanteissa lukiokoulutuksen aikana sekä ylioppilaskirjoituksissa. Lukiokoulutuksessa ei ole mahdollista poiketa oppimäärän mukaisista tavoitteista. Opiskelun poikkeavasta järjestämisestä säädetään 29 §:ssä. Lukion hyväksyttävillä tulee olla riittävät edellytykset suoritua lukion oppimäärän opinnoista.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi nykyisessä 28 §:n 3 momentissa oleva säännös opiskelijan oikeudesta opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin. Näissä tuen muodoissa on kyse vahvemmissa tukimuodoista, minkä vuoksi olisi selkeämpää säädellä niistä erityisopetuksen yhteydessä.

28 b §. Päätös erityisopetuksesta. Lakiin ehdotetaan säädettäväksi uusi 28 b § erityisopetuksesta tehtävästä päätöksestä. Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaisesti koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskelijalle annettavasta erityisopetuksesta. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa tulisi kuulla ennen tässä momentissa tarkoitettua päätöksen tekemistä. Ehdotetun säännöksen myötä koulutuksen järjestäjän tulisi tehdä hallintopäätös opiskelijan erityisopetusta koskevan hakemuksen tai tahdonilmaisun perusteella. Päätös tehtäisiin myös erityisopetuksen tarpeen ilmetessä. Koulutuksen järjestäjä arvioisi 28 b §:ssä tarkoitettujen erityisopetuksen edellytysten täyttymistä päätöksenteon yhteydessä, sekä kuulisi opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa.

Perustuslain 21 §:n mukaisesti jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Ehdotettu säännös hallintopäätöksen tekemisestä parantaisi opiskelijan oikeusturvaa, sillä erityisopetusta koskeva päätös olisi muutoksenhakukelpoinen. Opiskelijalla olisi mahdollisuus hakea päätökseen oikaisua aluehallintovirastolta. Erityisesti tämä turvaisi niiden opiskelijoiden asemaa, jotka saivat kielteisen päätöksen koulutuksen järjestäjältä tilanteessa, jossa opiskelija itse kokisi erityisopetuksen kriteerien täyttyvän, mutta koulutuksen järjestäjä tekisi erityisopetuksesta kielteisen päätöksen. Täten

päätöksen perustelujen sisältämä informaatio mahdollistaisi opiskelijalle päätöksen lainmukaisuuden ja muutoksenhaun tarpeen arvioinnin. Ehdotettu säännös parantaisi toisen asteen koulutuksen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta, sillä vastaavat säännökset ovat jo nykyisin voimassa ammatillisessa koulutuksessa annetussa laissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi siitä, että koulutuksen järjestäjän tulisi arvioida opiskelijan erityisopetuksen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana tuen tarpeen ilmetessä. Säännöksellä varmistettaisiin, että opiskelijan erityisen tuen tarve todettaisiin mahdollisimman varhain ja tarvittavat tukitoimet päästäisiin aloittamaan heti koulutuksen alussa. Tukitoimien vaikuttavuutta arvioitaisiin opintojen kuluessa ja tarvittaessa tukea vahvistettaisiin tai vähennettäisiin. Erityisopetuksesta olisi myös mahdollista luopua ja tuki lakkauttaa, mikäli erityisopetusta saavalla opiskelijalla ei olisi enää tarvetta tuelle.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi myös perusopetuksessa tehtävän erityisen tuen päätöksen tietojen siirrosta. Jos oppivelvolliselle olisi tehty perusopetuslain 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän olisi selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta. Ehdotettu säännös tehostaisi opiskelijan tuen tarpeen tiedonsiirtoa perusopetuksesta toiselle asteella ja mahdollistaisi tukitoimien suunnitelmallisen toteuttamisen heti lukio-opintojen alusta alkaen. Säännöksen myötä vahvistettaisiin opiskelijoiden yhdenvertaisuutta siirtymävaiheessa perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen.

7.2 Laki opetus- ja kulttuuritoimen ja rahoituksesta

24 §. Lukion yksikköhinnat. Voimassa olevan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n 2 momentin mukaan yksikköhinta porrastetaan kunnille ja kuntayhtymille vähäisen opiskelijamäärän mukaisen tunnusluvun perusteella siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Yksityisen koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on sama kuin sen kunnan yksikköhinta, jossa koulutus pääasiassa järjestetään. Jos kunta ei järjestä lukiokoulutusta, yksityisen lukio-koulutuksen järjestäjän yksikköhinta lasketaan samalla tavalla kuin kunnan yksikköhinta.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vähäisen opiskelijamäärän lisäksi yksikköhintojen porrastamisen perusteena käytettävä tunnusluku määräytyisi koulutuksen järjestäjän syrjäisyysluvun perusteella sekä sen perusteella, onko koulutuksen järjestäjän kansallisiin kuuluva opetuskieli vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään. Yksityiselle koulutuksen järjestäjälle määrättäisiin oma tunnusluku ja yksikköhinta myös silloin, jos koulutuksen järjestäjän opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään. Vähemmistökielellä tarkoitetaan tässä yhteydessä kunnan väestön kielellisestä jakaumasta riippuen joko ruotsin tai suomen kieltä. Vähemmistökielellä ei tarkoiteta pelkästään kaksikielisen kunnan vähemmistökieltä vaan myös yksikielisen kunnan sellaista kieltä, jota puhuu kunnan väestöllinen vähemmistö.

7.3 Laki ylioppilastutkinnosta

1 §. Ylioppilastutkinto. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan lukiolaissa tarkoitettua lukiokoulutuksen päätteeksi suoritetaan ylioppilastutkinto. Tutkinnon suorittanut opiskelija on

omaksunut lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot sekä saavuttanut lukiokoulutuksen tavoitteiden mukaisen riittävän kypsyysden. Ylioppilastutkinnon kokeisiin osallistuvia kutsutaan laissa kokelaiksi.

Pykälän 2 momentin pääsäännön mukaan ylioppilastutkinto suoritettaisiin suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. Lisäksi ylioppilastutkinto olisi kuitenkin jatkossa mahdollista suorittaa myös englanniksi. Mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto englanniksi turvaisi sellaisten kokelaiden asemaa, joilla on heikot edellytykset menestyä suomen- tai ruotsinkielisessä tutkinnossa. Tämä edistäisi toisen asteen koulutuksen läpäisyä ja sujuvoittaa siirtymistä korkea-asteen opintoihin. Lisättävän säännöksen muotoilulla korostettaisiin kansalliskielen asemaa siten, että ylioppilastutkinto olisi lähtökohtaisesti suoritettava suomen tai ruotsin kielellä. Oikeudesta suorittaa englanninkielinen ylioppilastutkinto säädettäisiin erikseen lain 5 a §:ssä.

3 §. Ylioppilastutkinnon kokeet. Voimassa olevassa 3 §:n 1 momentissa säädetään ylioppilastutkintoon kuuluvista ja järjestettävistä kokeista. Säännöksen mukaan ylioppilastutkintoon kuuluu äidinkiessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraisissa kielissä, matematiikassa sekä luonnontieteellisissä ja humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (reaaliaineet) järjestettäviä kokeita. 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ylioppilastutkinnossa olisi mahdollista suorittaa myös taito- ja taideaineiden (musiikki, kuvataide ja liikunta) koe.

Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, missä reaaliaineissa ja vieraisissa kielissä kokeet järjestetään sekä kokeiden laatimisesta. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin myös taito- ja taideaineiden kokeiden järjestämisestä.

4 §. Kokeiden järjestäminen. Pykälässä säädetään ylioppilastutkinnon kokeiden järjestämisestä ja prosessista. Voimassa olevan säännöksen 4 momentin mukaan ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään kirjallisesti tai sähköisesti ja niissä voi olla suullisia tehtäviä. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä.

Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että sähköisten ylioppilaskokeiden sijaan säädettäisiin digitaalisista kokeista. Terminologinen muutos on tarpeen, sillä ylioppilaskokeet on vuodesta 2019 alkaen järjestetty digitaalisesti.

4 momentin ensimmäistä virkettä ehdotetaan selkiytettäväksi siten, että 1 momentin virke kokeisiin sisältyvistä suullisista kokeista ehdotetaan siirrettäväksi toiseen virkkeeseen. Momentin toisessa virkkeessä ehdotetaan säädettäväksi, että kokeisiin voi sisältyä suullisia tehtäviä ja valmistavia näyttöjä. Selkeyttäminen on tarpeen, sillä voimassa olevasta 1 momentista voi saada käsityksen, että kirjallisissa ja sähköisissä kokeissa voisi olla suullisia tehtäviä.

Valmistavilla näyttöillä viitattaisiin sellaisiin taiteellisiin ja taidollisiin näyttöihin, joita voisi sisältyä taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden suorituksiin. Valmistavia näyttöjä olisi mahdollista järjestää muina aikoina kuin samanaikaisesti järjestettäviä ylioppilastutkinnon kokeita.

4 momentissa säädetään ylioppilastutkintolautakunnan toimivaltuudesta määrätä tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä. Lautakunta määräisi jatkossa myös kokeisiin sisältyvien näyttöjen järjestämisestä. Näytöillä viitattaisiin taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeiden prosessiin sisältyviin taito- ja taideaineiden tuotoksiin. Lisäksi sana ”koejärjestely” ehdotetaan muutettavaksi sanaksi ”järjestely”. Muutoksen seurauksena ylioppilastutkintolautakunnalla olisi toimivaltuudet määrätä taito- ja taideaineiden kokeiden ja niitä edeltävien näyttöjen järjestelyistä ja aikatauluista laajemmin.

5 a §. *Oikeus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen.* Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi 5 a §, jossa säädettäisiin oikeudesta englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi edellytyksistä, joiden täytyessä opiskelija voisi suorittaa englanninkielisen ylioppilastutkinnon.

Opiskelija voisi suorittaa englanninkielisen ylioppilastutkinnon kolmessa tilanteessa. Suoritusoikeus olisi niillä, jotka suorittavat lukiokoulutuksen oppimäärää englannin kielellä sekä henkilöllä, joka olisi aiemmin suorittanut lukiokoulutuksen oppimäärän englannin kielellä. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi suorittaa myös se, joka on suorittanut ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon englannin kielellä.

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon voisi suorittaa vielä englanninkielisen International Baccalaureate tai European Baccalaureate –tutkintoon tähtäävät opinnot suorittanut opiskelija. Edellytyksenä olisi se, ettei opiskelija ole suorittanut tutkintoa. International Baccalaureate –tutkintoon kuuluvan Diploma Programme –opetusohjelman lopussa opiskelijan on kirjoitettava päättökokeissa vähintään kuusi ainetta. Opiskelija ei olisi suorittanut tutkintoa esimerkiksi silloin, jos hän ei olisi suorittanut päättökokeissa kuutta oppiainetta hyväksytysti. Myös muiden IB-diplomin suorittamisen edellytyksenä olevien vaatimusten täyttämättä jättäminen voitaisiin katsoa tutkinnon suorittamattomuudeksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua ammatillista perustutkintoa tai vastaavaa aiempaa tutkintoa englannin kielellä suorittava voisi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana asianomaisessa perustutkintokoulutuksessa. Ehdotetun säännöksen myötä kahta tai useampaa tutkintoa samanaikaisesti suorittavilla opiskelijoilla olisi mahdollisuus suorittaa ylioppilastutkinto.

3 momentissa säädettäisiin opiskelijan kielitaitoa koskevista lisäedellytyksistä 1 momentin 2 ja 3 kohtaa sovellettaessa. Opiskelijalla tulisi 3 momentin mukaan olla 1 momentin 2 ja 3 kohtaa sovellettaessa merkittäviä haasteita ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Ehdotetulla säännöksellä estettäisiin se, että suomen tai ruotsin kieltä taitava henkilö täyttäisi 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitetun edellytyksen ja pyrkisi sen jälkeen suorittamaan englanninkielistä ylioppilastutkintoa. Tällaisen henkilön tulisi hakeutua suorittamaan ylioppilastutkintoa suomen tai ruotsin kielellä.

Merkittävillä haasteilla tarkoitettaisiin suomen tai ruotsin kielen kielitaidon riittämättömyyttä. Opiskelija, joka ei puutteellisen kielitaidon vuoksi voitaisi suorittaa suomen- tai ruotsinkielistä lukion oppimäärää ja ylioppilastutkintoa, voisi suorittaa ylioppilastutkinnon englannin kielellä.

7 §. Kokeisiin osallistumisen edellytykset. Voimassa olevassa 7 §:ssä säädetään edellytyksistä, joiden täytyessä lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeeseen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös edellytyksistä, joiden täytyessä lukion oppimäärää suorittava voi osallistua taito- ja taideaineen kokeisiin. Taito- ja taideaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voisi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Vaatimus neljän opintopisteen oppiaineen opinnoista vastaisi kokeisiin osallistumisen edellytyksiä niissä reaaliaineissa, joissa ei ole pakollisia opintoja.

8 §. Ilmoittautuminen kokeisiin. Voimassa olevan 8 §:n 1 momentin mukaan kokelaan tulee ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä siihen lukioon, jossa aikoo suorittaa kokeen. Rehtorin tehtävänä on varmistaa, että kokelas täyttää 5–7 §:n mukaiset tutkintoon ja sen kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset. Osallistumisoikeuden epäämisestä tulee antaa perusteltu kirjallinen päätös.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, säännökseen lisättäisiin viittaus 5 a §:ään. Tällöin rehtorin tehtävänä olisi varmistaa myös ehdotetun 5 a §:n mukaiset edellytykset englanninkieliseen ylioppilastutkintoon osallistumiselle.

10 §. Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet. Voimassa olevan säännöksen 1 momentin mukaan ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkieliessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. 1 momentin rakennetta ehdotetaan selkiytettäväksi numerolistauksen avulla. Kaikkien kokelaiden olisi jatkossakin suoritettava äidinkielen ja kirjallisuuden koe. Lisäksi kokelaan olisi suoritettava valintansa mukaan vähintään neljä koetta vähintään kolmesta seuraavasta ryhmästä: matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä sekä reaaliaineissa.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin taito- ja taideaineen kokeesta. Taito- ja taideaineen kokeella kokelas voisi korvata yhden 1 momentin kohdissa 1–4 tarkoitetun kokeen. Muutoksella säädettäisiin yhden ylioppilastutkinnon pakollisen kokeen korvaamisesta taito- ja taideaineiden kokeella. Ylioppilastutkinnossa opiskelija osoittaa omakseen lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaiset tiedot ja taidot, joten taito- ja taideaineiden ylioppilaskoe olisi mahdollista suorittaa nuorille tarkoitettuun lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvissä pakollisissa taito- ja taideaineissa: musiikissa, kuvataiteessa ja liikunnassa.

14 §. Koetilaisuuteen saapumatta jääminen ja keskeytynyt koe. Voimassa olevan 14 §:n mukaisesti tilanteessa, jossa kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi, koe katsotaan hylätyksi. Säännöksessä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi valmistavista näytöistä. Jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jättäisi saapumatta koetilaisuuteen tai ei jättäisi koesuoritusta tai valmistavaa näyttöä arvosteltavaksi, koe katsottaisiin hylätyksi. Muutoksen seurauksena tutkinto ei voisi 12 §:n nojalla tulla suoritetuksi, jos koe katsottaisiin ehdotetun säännöksen nojalla hylätyksi.

19 §. *Tutkintotodistus ja kokeiden suorittamisesta annettavat todistukset.* Voimassa olevassa 19 §:ssä säädetään tutkintotodistuksesta ja kokeiden suorittamisesta annettavista todistuksista. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin englanninkielisestä ylioppilastutkintotodistuksesta. Ehdotuksen mukaan englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta annettaisiin suomen- tai ruotsinkielisen ylioppilastutkintotodistuksen lisäksi englanninkielinen ylioppilastutkintotodistus. Kielilain (423/2003) 19 §:n lähtökohtana on, että tuomio, päätös ja muu viranomaisen antama asiakirja laaditaan asian käsittelykielellä, suomeksi tai ruotsiksi. Englanninkielisestä tutkintotodistuksesta on siksi tarpeen säätää erikseen ehdotetussa laissa.

21 §. *Muutoksenhaku rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenen toimielimen päätökseen.* Voimassa olevassa 21 §:ssä säädetään muutoksenhausta rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenen toimielimen päätökseen. Säännöksen 1 momentissa säädetään oikaisun hakemisesta rehtorin 8 §:n 1 momentin nojalla tekemään päätökseen, jolla on eväty osallistumisoikeus ylioppilastutkintoon tai sen kokeeseen. Päätökseen saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaisissa säädetään. Aluehallintoviraston oikaisumenettelyssä antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että päätös pantaisiin täytäntöön tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomainen kiellä täytäntöönpanoa. Osallistumisoikeutta koskevat päätökset ovat yleensä selkeitä. Englanninkielisen ylioppilastutkinnon käyttöönotto voi lisätä ulkomailta tulevia ilmoittautumisia ja pyrkimyksiä valmistua Suomesta ylioppilaaksi. Ehdotetun muutoksen myötä mahdolliset valitukset tulisivat kuitenkin käsitellyksi ennen kuin kokelas on suorittanut ylioppilastutkinnon sekä hakenut ja otettu opiskelijaksi ylioppilastutkintotodistuksella kotimaisiin tai ulkomaisiin korkeakouluihin.

7.4 Oppivelvollisuuslaki

23 §. *Tietojensaanti.* Voimassa olevan oppivelvollisuuslain 23 §:n 5 momentissa säädetään perusopetuksen järjestäjän velvollisuudesta toimittaa uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta. Päätös tulee säännöksen mukaan toimittaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Päätös on toimitettava myös koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että perusopetuslain mukainen ja perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta tulisi jatkossa toimittaa uudelle lukiokoulutusta tarjoavalle koulutuksen järjestäjälle myös lukiolain 28 b §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Ehdotettu säännös tehostaisi opiskelijan tuen tarpeen tiedonsiirtoa perusopetuksesta toiselle asteelle ja mahdollistaisi tukitoimien suunnitelmallisen toteuttamisen heti lukio-opintojen alusta alkaen. Erityistä tukea koskeva päätös olisi toimitettava tilanteissa, jossa erityisen tuen päätös olisi voimassa perusopetuksen päättyessä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta

Ylioppilastutkinnosta säädetään ylioppilastutkinnosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (612/2019). Asetuksen 4 §:ssä säädetään reaaliaineissa ja vieraissa kielissä järjestettävistä kokeista. Pykälään lisättäisiin säännös siitä, että taito- ja taideaineissa kokeet järjestettäisiin musiikissa, kuvataiteessa ja liikunnassa. Lisäksi pykälän otsikkoa muutettaisiin käyttämällä ilmaisu ”Reaaliaineissa, vieraissa kielissä ja taito- ja taideaineissa järjestettävät kokeet”.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa

Opiskelijaksi ottamisesta säädetään opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annetussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (838/2021). Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuvaa valintaa sääntelevästä 6 §:stä poistettaisiin hakukohteen opetuskielen suullista ja kirjallista käyttämistä ja ymmärtämistä koskeva edellytys opiskelijaksi ottamiselle.

Asetuksen 10 §:ssä säädetään nykyisin opiskelijaksi ottamisen perusteista International Baccalaureate -tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Pykälän 1 momentin mukaisesti asetusta sovelletaan myös valittaessa opiskelijoita International Baccalaureate -tutkintoon johtaviin opintoihin. Pykälässä säädetään 2 momentissa myös siitä, että koulutuksen järjestäjä voi selvittää hakijoiden opetuskielen hallinnan riittävyyden. Jos koulutuksen järjestäjä arvioi, ettei hakijan kielitaito ole opinnoista suoriutumiseksi riittävä, hakijaa ei voida valita koulutukseen.

Pykälää tultaisiin muuttamaan englanninkielistä lukiokoulutusta koskevien lakimuutosten myötä. Pykälässä säädettäisiin myös siitä, että asetusta sovellettaisiin valittaessa opiskelijoita myös englanninkielisen lukion oppimäärän opiskelijoiksi. Asetuksen 3 §:ää ei kuitenkaan sovellettaisi valittaessa opiskelijoita englanninkielisen lukion oppimäärän opiskelijoiksi. Englanninkieliseen lukiokoulutukseen hakeutuvilla ei välttämättä olisi voimassa olevan perusopetuslain mukaista perusopetuksen päättötodistusta, minkä vuoksi 3 §:n valintakriteereitä ei voitaisi käyttää opiskelijoita valittaessa. Lisäksi pykälän 2 momentin lainkohta hakijoiden opetuskielen hallinnan riittävyyden selvittävyydestä ehdotettaisiin poistettavaksi, sillä lukiolain 21 §:ssä ehdotetaan jatkossa säädettäväksi lukiokoulutukseen hakeutuvan riittävän kielitaidon edellytyksestä.

Valtioneuvoston asetus opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta

Lukiokoulutuksen yksikköhinnan laskemisesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1766/2009).

Voimassa olevan asetuksen 1 §:n 2 momentissa säädetään tunnusluvun laskentaperuste opiskelijamäärän perusteella. Momenttia muutettaisiin siten, että tunnusluvun korotus määräytyisi eri tavalla niille koulutuksen järjestäjille, joiden syrjäisyysluku on nolaa suurempi tai kansalliskieliin kuuluva opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, ja muilla koulutuksen järjestäjille. Tunnuslukua korotettaisiin vähäisen opiskelijamäärän perusteella enemmän ensin mainituille koulutuksen järjestäjille, jotta koulutuksen alueellinen ja kielellinen saavutettavuus turvataan. Näille koulutuksen järjestäjille tunnusluvun korottamiselle ei samasta syystä myöskään olisi ylärajaa. Jälkimmäisillä koulutuksen järjestäjillä tunnuslukua korotettaisiin vähäisen opiskelijamäärän perusteella puolet vähemmän ja tunnusluvun korottamisella olisi nykyistä säännöstä vastaava ylärajaa.

Voimassa olevan asetuksen 1 §:n 3 momentissa säädetään tunnusluvun poikkeavasta laskenta-perusteesta lukiokoulutukselle, joka on siirtynyt kuntien yhdistymisellä syntyvälle kunnalle taikka koulutuksen järjestämisluvan muutoksella osaksi toisen kunnan tai kuntayhtymän lukiokoulutusta 31.12.2012 mennessä. Momentti on tullut voimaan vuonna 2008, joten säännös koskee vuosina 2008–2012 yhdistynyttä lukiokoulutusta. Momenttia kumottaisiin. Näin samankaltaisille koulutuksen järjestäjille laskettaisiin yksikköhinta samalla tavalla riippumatta siitä, millaisia muutoksia kuntarakenteessa on aiemmin tapahtunut.

Asetukseen lisättäisiin uusi pykälä, 1 c § §, jossa säädettäisiin lukiokoulutuksen järjestäjän syrjäisyyslulun määräytymisperusteista. Pykälässä säädettäisiin siitä, miten opetus- ja kulttuuritoimen ja rahoituksesta annetun lain 24 §:ssä tarkoitettu lukiokoulutuksen järjestäjän syrjäisyysluku määräytyisi sen kunnan mukaisesti, jossa koulutusta pääasiallisesti järjestetään. Määräytymistapa olisi vastaava kuin kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1393/2022) 2 §:ssä.

Lisäksi asetuksen 20 §:n 1 momenttia täsmennettäisiin siten, että lukion yksittäisten oppiaineiden muuntaminen opiskelijamääräksi koskisi ainoastaan aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän mukaiset opinnot. Tämä muutos ei muuttaisi opiskelijamäärien muuntamisen tai yksikköhinnan laskemisen nykytilaa.

9 Voimaantulo

Lait lukiolain, ylioppilastutkintolain sekä oppivelvollisuuslain muuttamisesta tulisivat voimaan 1.1.2025.

Ylioppilastutkinnon muuttamisesta annetun lain 3 §:n 1 ja 4 momenttia, 4 §:n 4 momenttia ja 7 §:n 1 momenttia, 10 §:n 2 momenttia ja 14 §:ää sovellettaisiin ensimmäisen kerran syksyllä 2029 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin. Lain 1 §:n 2 momenttia, 5 a §:ää, 8 §:ää ja 19 §:ää sovellettaisiin ensimmäisen kerran syksyllä 2028 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

Lukiolain muuttamisesta annetun lain 12 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 20 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 21 a §:ää ja 22 §:n 3 momenttia sovellettaisiin otettaessa opiskelijoita 1.8.2026 ja sen jälkeen alkavaan englanninkieliseen lukiokoulutukseen.

Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta tulisi voimaan 1.1.2026. Lakia sovellettaisiin ensimmäisen kerran vuoden 2026 yksikköhinnoista päätettäessä.

10 Toimeenpano ja seuranta

Opiskelijoiden kokemuksia oppimisen tuen saavutettavuudesta ja toimivuudesta voidaan seurata Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselystä, joka toteutetaan joka toinen vuosi. Kouluterveyskyselyssä kysytään, onko opiskelija saanut tukea ja apua oppimiseensa ryhmänohjaajalta, opettajilta, erityisopettajalta ja opinto-ohjaajalta.

Vuonna 2027–2028 opetus- ja kulttuuriministeriö teettäisi selvityksen oppimisen tuen kehittämisestä. Selvityksessä arvioitaisiin, miten oppimisen tuki toteutuu yhdenvertaisesti kaikissa

maan lukioissa. Kyselyssä voitaisiin käyttää vertailuaineistona Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) keväällä 2024 aikana tehtyä arviointia lukion oppimisen tuesta.

Uudet yksikköhinnan määräytymisperusteet tulisivat voimaan portaittain siten, että vuosina 2026–2027 yksikköhinnat määräytyisivät esitettävien säännösten ja voimassa olevien säännösten välimuotona. Uusia määräytymisperusteita sovellettaisiin täysimääräisesti ensimmäisen kerran vuoden 2028 yksikköhinnoista päätettäessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraisi vuosittain yksikköhinnoista päättäessään koulutuksen järjestäjien toimintaedellytyksiä ja opiskelijamäärien kehittymistä erityisesti niillä alueilla, joilla opiskelijamäärät ovat vähentymässä. Tarvittaessa ministeriö voi korottaa koulutuksen järjestäjän yksikköhintaa harkinnanvaraisesti opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 § 2 momentin nojalla, jotta koulutuksen alueellinen saavutettavuus ja vähemmistökielellä järjestettävä opetus turvataan.

11 Suhde muihin esityksiin

Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Valtiovarainministeriössä valmistellaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain muuttamista, jota koskeva esitys on tarkoitus antaa keväällä 2025. Tässä vaiheessa ei ole mahdollista arvioida mikä on kunnan peruspalveluiden valtionosuuteen ja lukiokoulutuksen valtionosuusrahoituksen perusteisiin ehdotettavien muutosten yhteisvaikutus eri kuntien rahoituskelliseen asemaan.

Suhde talousarvioesitykseen

Lukiokoulutuksen rahoituksesta päätetään valtion talousarvion puitteissa, joten hallituksen esitys ei edellytä muutoksia lukiokoulutuksen rahoitukseen hallitusohjelmassa jo sovitun ja vuonna 2025 toteutuvan 10 miljoonan euron lisäyksen lisäksi. Ylioppilastutkintoa koskevat ehdotukset lisäävät pysyvästi Ylioppilastutkintolautakunnan tehtäviä, mikä edellyttää YTL:n toimintamenojen korottamista vuodesta 2026 alkaen julkisen talouden suunnitelmassa.

12 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Perustuslain (731/1999) 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp) on todettu, että pykälä ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Lailla ei voida ilman yleisesti hyväksyttävää perustetta, mielivaltaisesti asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Yhdenvertaisuussäännös ei kuitenkaan edellytä kaikkien kansalaisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia.

Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia kansalaisille sekä asetettaessa heille velvollisuuksia. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa. Perustuslakivaliokunta on käytännössään nimenomaisesti korostanut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (HE

309/1993 vp ja siinä mainitut perustuslakivaliokunnan lausunnot sekä esim. PeVL 2/2011 vp ja PeVL11/2012 vp).

Yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin syrjintäkielto. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Momentti ei toisaalta kiellä kaikenlaista erontekoa ihmisten välillä, vaikka erottelu perustuisi syrjintäsäännöksessä nimenomaan mainittuun syyhyn. Olennaista on, voidaanko erottelu perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Säännös ei estäisi tosiasiallisen tasa-arvon turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän (esimerkiksi naiset, lapset, vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia toimia (HE 309/1993 vp).

Perustuslain 16 §:n mukaan jokaisella on oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Oppivelvollisuudesta säädetään lailla. Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Lukiokoulutuksen järjestämisessä englannin kielellä on keskeisesti kysymys perustuslain 16 §:ssä tarkoitettujen sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisesta. Mainittuun perustuslain säännökseen sisältyvässä julkiseen valtaan kohdistuvassa velvollisuudessa ei ole kysymys subjektiivisesta oikeudesta, vaan yhtäläisistä mahdollisuuksista saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä turvataan sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään (HE 309/1993 vp, PeVL 20/2007 vp, PeVL 14/2003 vp).

Esitykseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta edellytettäisiin, että henkilöllä on merkittäviä haasteita suoriutua lukiokoulutuksesta suomen tai ruotsin kielellä. Englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevalta hakijalta edellytettäisiin myös, että henkilö oleskelee Suomessa muun syyn kuin opiskelun perusteella. Ehdotetut säännökset muodostaisivat poikkeukset lukiokoulutukseen hakeutuvien yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta. Ehdotukset ovat kuitenkin perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttäviä, koska niiden tarkoituksena on turvata sellaisten kokelaiden asemaa, jotka tosiasiallisesti ovat muita kokelaita heikommassa asemassa ylioppilastutkinnon kokeita suorittaessaan. Tarkoituksena on luoda kokelaille yhdenvertaiset mahdollisuudet toisen asteen koulutuksen suorittamiseen. Säännösten soveltaminen ei vaikuttaisi heikentävästi muiden kokelaiden asemaan. Sitä vastoin kouluttautumistarkoituksessa hakeutuvien henkilöiden rajoittamaton hakukelpoisuuden mahdollistaminen heikentäisi muiden opiskelijaksi hakeutuvien sivistyksellisten oikeuksien toteutumista käytännössä, sillä nämä kouluttautumistarkoituksessa tulevat hakijat voisivat sivuuttaa maassa muutoin kuin kouluttautumistarkoituksessa asuvia.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on lisäksi turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lukiokoulutuksen järjestämisessä on keskeisesti kysymys perustuslain 16 §:ssä tarkoitettujen sivistyksellisten oikeuksien toteuttamisesta. Esitykseen sisältyy ehdotus, jolla edistettäisiin opiskelijoiden mahdollisuuksia aloittaa ja suorittaa lukiokoulutus. Mahdollisuus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen mahdollistaisi tutkinnon suorittamisen myös sellaisille henkilöille, joilla ei ole riittäviä kielellisiä edellytyksiä ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä.

Lisäksi lukiokoulutuksen päätteeksi suoritettavalla ylioppilastutkinnolla on oikeudellisia vaikutuksia opiskelijan myöhemmille opiskelumahdollisuuksille. Ylioppilastutkinnon suorittaminen tuottaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakouluihin. Lukiokoulutuksen oppimäärä ja ylioppilastutkinto muodostavat tosiasiallisesti olennaisesti yhteen kuuluvan kokonaisuuden. Perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Perustuslakivaliokunta on katsonut, että ylioppilastutkinnon olemassaolo tai tutkinnon yksityiskohtainen rakenne taikka suorittamistapa tai -muoto eivät ole opiskelijan kielellisten perusoikeuksien kannalta merkityksellisiä seikkoja (PeVL 12/2004 vp). Myöskään ehdotetulla englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskevalla sääntelyllä ei puututa kansalliskielten asemaan lukiokoulutuksen opetuskielinä tai oppiaineina eikä myöskään oikeuteen suorittaa ylioppilastutkinto suomeksi tai ruotsiksi.

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan muun muassa oikeus saada perusteltu päätös kuuluu hyvän hallinnon takeisiin, jotka turvataan lailla. Näin määritellyistä oikeuksista voidaan lailla säätää vähäisiä poikkeuksia, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta kulloinkin kyseessä olevan oikeusturvatakeen asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa. Esitykseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan lukiokoulutuksen järjestäjän olisi tehtävä hallintopäätös opiskelijan erityisopetuksen tarpeen ilmetessä ja opiskelijan hakiessa erityisopetusta. Opiskelijalle tarjottavassa erityisopetuksesta annettavassa päätöksessä on kyse lapsen oikeudesta tukeen lakiehdotuksen 28 a §:ssä säädetyin täsmällisin perustein, minkä vuoksi hallintopäätös täyttää perustuslain asettamat oikeusturvan vaatimukset.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

lukiolaista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan lukiolain (714/2018) 9 §:n 1 momentti, 12 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 20 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 21 §, 22 §:n 3 momentti ja 28 §, sellaisena kuin niistä 12 § ja 21 § ovat laissa 1217/2020 sekä
lisätään 21 a §, 28 a § ja 28 b § seuraavasti:

9 §

Tilauuskoulutus

Koulutuksen järjestäjä, jonka 3 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyy lupa järjestää ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettua International Baccalaureate -tutkintoon johtavaa koulutusta, saa järjestää Suomeen tuleville opiskelijoille kyseiseen tutkintoon johtavaa opetusta, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauuskoulutus). Koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauuskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman koulutuksen rahoittamistarkoitusta. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauuskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauuskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet, ja että tilauuskoulutukseen osallistuvat ovat niistä tietoisia.

12 §

Opetussuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, englanninkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

20 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelija otetaan suorittamaan:

- 1) nuorille tai aikuisille tarkoitettua lukiokoulutuksen oppimäärää suomen, ruotsin tai englannin kielellä ja ylioppilastutkintoa tai 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa;
-

21 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Tämän lain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Hakijaa ei voida ottaa opiskelijaksi, jos hänellä ei ole riittäviä valmiuksia opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

21 a §

Lisäedellytykset englanninkieliseen lukiokoulutukseen

Englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta edellytetään, että henkilöllä on merkittäviä haasteita suoriutua lukiokoulutuksesta suomen tai ruotsin kielellä.

Englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevalta hakijalta edellytetään, että henkilö oleskelee Suomessa muun kuin opiskelun perusteella.

22 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Koulutuksen järjestäjä kuitenkin päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita suorittamaan englanninkielistä lukion oppimäärää tai 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa ja siihen valmistavia opintoja, ellei 2 momentissa tarkoitettussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa toisin säädetä.

28 §

Oikeus oppimisen tukeen

Opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen tässä laissa tarkoitettujen opintojen aikana. Oppimisen tuki on opiskelijan tarvitsemaa tukiovetusta, ohjausta ja tukea, jota hän tarvitsee lukion oppimäärän suorittamiseksi. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä.

Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan.

28 a §

Oikeus erityisopetukseen

Opiskelijalla on oikeus erityisopetukseen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi erityisopetusta lukion oppimäärän suorittamiseksi eikä 28 §:ssä tarkoitettu oppimisen tuki ole riittävää opiskelijan tuen tarve huomioiden. Erityisopetus kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan.

Opiskelijan oikeudesta opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin säädetään erikseen.

28 b §

Päätös erityisopetuksesta

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijalle annettavasta erityisopetuksesta. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa tulee kuulla ennen tässä momentissa tarkoitettua päätöksen tekemistä.

Koulutuksen järjestäjän on arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana erityisopetuksen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvitettävä ja arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Lain 12 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 20 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 21 a §:ää ja 22 §:n 3 momenttia sovelletaan otettaessa opiskelijoita 1.8.2026 ja sen jälkeen alkavaan koulutukseen.

2.

Laki

ylioppilastutkinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ylioppilastutkinnosta annetun lain (502/2019) 1 §:n 2 momentti, 3 §:n 1 ja 4 momentti, 4 §:n 4 momentti, 7 §:n 1 momentti, 8 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 momentti, 14 §, 21 §:n 1 momentti sekä
lisätään 5 a, 10 §:n 2 momentti ja 19 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

1 §

Ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. Ylioppilastutkinto voidaan suorittaa myös englanniksi siten kuin 5 a §:ssä säädetään.

3 §

Ylioppilastutkinnon kokeet

Ylioppilastutkintoon kuuluu äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa, luonnontieteellisissä, humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (reaaliaineet) sekä taito- ja taideaineissa järjestettäviä kokeita.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, missä reaaliaineissa, vieraissa kielissä ja taito- ja taideaineissa kokeet järjestetään, sekä kokeiden laatimisesta. Ylioppilastutkintolautakunta määrää, missä vieraissa kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet.

4 §

Kokeiden järjestäminen

Ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään kirjallisesti tai digitaalisesti. Kokeisiin voi sisältyä suullisia tehtäviä ja valmistavia näyttöjä. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin ko-

keiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja järjestelyistä. Ylioppilastutkintolautakunta voi kokeiden järjestämisen olosuhteita koskevasta erittäin painavasta syystä päättää, että oppilaitoksen kokeet järjestetään toisin kuin muissa oppilaitoksissa.

5 a §

Oikeus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon saa lukiokoulutuksen oppimäärää englannin kielellä suorittavan lisäksi suorittaa henkilö, joka on aiemmin suorittanut;

- 1) lukiokoulutuksen oppimäärän englannin kielellä
- 2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon englannin kielellä
- 3) englanninkieliseen International Baccalaureate tai European Baccalaureate –tutkintoon tähtäävät opinnot, mutta ei ole suorittanut tutkintoa.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana asianomaisessa perustutkintokoulutuksessa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentin säädetään, edellytetään 2 ja 3 kohtaa sovellettaessa lisäksi, että opiskelijalla on merkittäviä haasteita ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Koulutuksen järjestäjä päättää 1 momentin 2 ja 3 kohdassa säädettyjen edellytysten täytymisestä.

7 §

Kokeisiin osallistumisen edellytykset

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeeseen opiskeltuaan lukiolain 11 §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyt pakolliset opinnot oppiaineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Taito- ja taideaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kuusi opintopistettä oppiaineen opintoja.

8 §

Ilmoittautuminen kokeisiin

Kokelaan tulee ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä siihen lukioon, jossa aikoo suorittaa kokeen. Rehtorin tehtävänä on varmistaa, että kokelas täyttää 5, 5 a §:n sekä 6–7 §:n mukaiset tutkintoon ja sen kokeisiin osallistumiselle säädetty edellytykset. Osallistumisoikeuden päämisestä tulee antaa perusteltu kirjallinen päätös.

10 §

Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet

Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielen ja kirjallisuuden koe. Lisäksi kokelaan on suoritettava valintansa mukaan vähintään neljä koetta vähintään kolmesta seuraavasta ryhmästä:

- 1) matematiikka;
- 2) toinen kotimainen kieli;
- 3) vieraat kielet;
- 4) reaaliaineet.

Taito- ja taideaineen kokeella kokelas voi korvata yhden kohdissa 1–4 tarkoitetun kokeen.

14 §

Koetilaisuuteen saapumatta jääminen ja keskeytynyt koe

Jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai valmistavaan näyttöön taikka ei jätä koesuoritusta tai valmistavaa näyttöä arvosteltavaksi, koe katsotaan hylätyksi.

19 §

Tutkintotodistus ja kokeiden suorittamisesta annettavat todistukset

Englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta annetaan suomen- tai ruotsinkielisen ylioppilastutkintotodistuksen lisäksi englanninkielinen ylioppilastutkintotodistus.

21 §

Muutoksenhaku rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätökseen

Rehtorin päätökseen, jolla on 8 §:n 1 momentin mukaisesti evätty osallistumisoikeus ylioppilastutkintoon tai sen kokeeseen, saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) sääde-

tään. Aluehallintoviraston oikaisumenettelyssä antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. Päätös pannaan täytäntöön tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä täytäntöönpanoa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Lain 3 §:n 1 ja 4 momenttia, 4 §:n 4 momenttia ja 7 §:n 1 momenttia, 10 §:n 2 momenttia ja 14 §:ää sovelletaan ensimmäisen kerran syksyllä 2029 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

Lain 1 §:n 2 momenttia, 5 a §:ää, 8 §:ää ja 19 §:ää sovelletaan ensimmäisen kerran syksyllä 2028 järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 24 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 374/2017, seuraavasti:

24 §

Lukion yksikköhinnat

Kunnille ja kuntayhtymille määrättäviä yksikköhintoja porrastetaan niille laskettavan tunnustuluvun perusteella siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Tunnusluku määräytyy koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärän ja syrjäisyysluvun perusteella sekä sen perusteella, onko koulutuksen järjestäjän kansalliskieliin kuuluva opetuskieli vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään. Syrjäisyysluvun määräytymisperusteista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Yksityisen koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on sama kuin sen kunnan yksikköhinta, jossa koulutus pääasiassa järjestetään. Jos koulutuksen järjestäjän kansalliskieliin kuuluva opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, tai jos kunta ei järjestä lukiokoulutusta, yksityisen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinta lasketaan samalla tavalla kuin kunnan yksikköhinta. Ulkomailla järjestettävän koulutuksen yksikköhinta määrätään porrastamalla 23 §:n nojalla säädettyä lukiokoulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään ja opetus- ja kulttuuriministeriö asetuksen nojalla määrää. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi erityisestä muusta kuin 24 a §:ssä tarkoitetusta syystä korottaa yksikköhintaa.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2026.

Tätä lakia sovelletaan ensimmäisen kerran vuoden 2026 yksikköhinnoista päätettäessä.

4.

Laki

oppivelvollisuuslaista annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oppivelvollisuuslain (715/2022) 23 §:n 5 momentti seuraavasti:

23 §

Tietojensaanti

Perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa sekä lukiolain 28 b §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Päätös on toimitettava myös koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki**lukiolaista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan lukiolain (714/2018) 9 §:n 1 momentti, 12 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 20 §:n 2 momentin 1 kohta, 21 §, 22 §:n 3 momentti ja 28 §, sellaisena kuin niistä 12 § ja 21 § ovat laissa 1217/2020 sekä

lisätään 21 a §, 28 a § ja 28 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Tilauskoulutus

Tilauskoulutus

Koulutuksen järjestäjä, jonka 3 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyy lupa järjestää ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettua International Baccalaureate -tutkintoon johtavaa koulutusta, saa järjestää Suomeen tuleville opiskelijoille kyseiseen tutkintoon johtavaa opetusta, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauskoulutus).

Koulutuksen järjestäjä, jonka 3 §:ssä tarkoitettuun lupaan sisältyy lupa järjestää ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain 17 §:ssä tarkoitettua International Baccalaureate -tutkintoon johtavaa koulutusta, saa järjestää Suomeen tuleville opiskelijoille kyseiseen tutkintoon johtavaa opetusta, jos koulutuksen tilaa ja rahoittaa toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauskoulutus). *Koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on ainoastaan välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi ilman koulutuksen rahoittamistarkoitusta. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että tilauskoulutusta koskevassa sopimuksessa on määritelty tilauskoulutukseen osallistuvan oikeudet ja velvollisuudet, ja että tilauskoulutukseen osallistuvat ovat niistä tietoisia.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Opetussuunnitelma

Opetussuunnitelma

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelma, jossa päätetään opetuksen, opintojen ohjauksen ja oppimisen tuen toteuttamisesta, opiskelijoille tarjottavista opintojaksoista ja niihin osallistumisen edellytyksenä olevista opintosuorituksista sekä opetuksen tarkemmista tavoitteista ja sisällöistä. Opetussuunnitelma hyväksytään erikseen nuorille ja aikuisille tarkoitettuja lukiokoulutuksen oppimääriä varten sekä erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, *englanninkielistä*, saamenkielistä ja tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

20 §

20 §

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelijaksi ottaminen

Opiskelija otetaan suorittamaan:

Opiskelija otetaan suorittamaan:

- 1) nuorille tai aikuisille tarkoitettua lukio-koulutuksen oppimäärää sekä ylioppilastutkintoa tai 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa;

- 1) nuorille tai aikuisille tarkoitettua lukio-koulutuksen oppimäärää *suomen, ruotsin tai englannin kielellä ja ylioppilastutkintoa* tai 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa;

21 §

21 §

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

Tämän lain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukio-koulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

Tämän lain mukaiseen koulutukseen voidaan ottaa opiskelijaksi henkilö, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavan aikaisemman oppimäärän taikka sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukio-koulutusta vastaaviin opintoihin. Opiskelijaksi voidaan painavasta syystä ottaa myös henkilö, jolla koulutuksen järjestäjä katsoo muutoin olevan riittävät edellytykset opinnoista suoriutumiseen. *Hakijaa ei voida ottaa opiskelijaksi, jos hänellä ei ole riittäviä valmiuksia opetuskielen suulliseen ja kirjalliseen käyttämiseen ja ymmärtämiseen.* Poiketen siitä, mitä hallintolain 45 §:n 2 momentissa säädetään, opiskelijaksi ottamista koskeva päätös tulee tällöin perustella.

21 a §

Lisäedellytykset englanninkieliseen lukiokoulutukseen

Englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta edellytetään, että henkilöllä on merkittäviä haasteita suoriutua lukiokoulutuksesta suomen tai ruotsin kielellä.

Englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevalta hakijalta edellytetään, että henkilö oleskelee Suomessa muun kuin opiskelun perusteella.

Voimassa oleva laki

22 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita suorittamaan 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa ja siihen valmistavia opintoja, ellei 2 momentissa tarkoitettussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa toisin säädetä.

28 §

Oppimisen tuki

Opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä.

Tuen tarvetta tulee arvioida opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen edetessä. Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan.

Opiskelijan oikeudesta opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin säädetään erikseen.

Ehdotus

22 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet

Koulutuksen järjestäjä kuitenkin päättää opiskelijaksi ottamisen perusteista otettaessa opiskelijoita suorittamaan *englanninkielistä lukion oppimäärää* tai 6 §:ssä tarkoitettua erityisen koulutustehtävän mukaista ylioppilastutkintoa tasoltaan vastaavaa kansainvälistä tutkintoa ja siihen valmistavia opintoja, ellei 2 momentissa tarkoitettussa opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa toisin säädetä.

28 §

Oikeus oppimisen tukeen

Opiskelijalla on oikeus oppimisen tukeen tässä laissa tarkoitettujen opintojen aikana. Oppimisen tuki on opiskelijan tarvitsemää tukiopetusta, ohjausta ja tukea, jota hän tarvitsee lukion oppimäärän suorittamiseksi. Tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä.

Tukitoimet kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan.

28 a §

Oikeus erityisopetukseen

Opiskelijalla on oikeus erityisopetukseen, jos hän tarvitsee todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi erityisopetusta lukion oppimäärän suorittamiseksi eikä 28 §:ssä tarkoitettu oppimisen tuki ole riittävää opiskelijan tuen tarve huomioiden. Erityisopetus kirjataan opiskelijan pyynnöstä opiskelijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan.

Opiskelijan oikeudesta opiskelun edellyttämiin avustajapalveluihin, erityisiin apuvälineisiin ja muihin palveluihin säädetään erikseen.

28 b §

Päätös erityisopetuksesta

Koulutuksen järjestäjä päättää opiskelijalle annettavasta 28 a §:ssä tarkoitetusta erityisopetuksesta. Opiskelijaa ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa on kuultava ennen tässä momentissa tarkoitettua päätöksen tekemistä.

Koulutuksen järjestäjän on arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve opiskelijan aloittaessa opiskelun ja opintojen aikana erityisopetuksen tarpeen ilmetessä. Jos oppivelvolliselle on tehty perusopetuslain (628/1998) 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta, koulutuksen järjestäjän on selvítettävä ja arvioitava opiskelijan erityisopetuksen tarve perusopetuksen aikana tehdyn erityisen tuen päätöksen pohjalta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2025.

Lain 12 §:n 2 momenttia, 20 §:n 2 momentin 1 kohtaa, 21 a §:ää ja 22 §:n 3 momenttia sovellettaisiin otettaessa opiskelijoita 1.8.2026 ja sen jälkeen alkavaan englanninkieliseen lukiokoulutukseen.

2.

Laki

ylioppilastutkinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ylioppilastutkinnosta annetun lain (502/2019) 1 §:n 2 momentti, 3 §:n 1 ja 4 momentti, 4 §:n 4 momentti, 7 §:n 1 momentti, 8 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 momentti, 14 §, 21 §:n 1 momentti sekä

lisätään 5 a §, 10 §:n 2 momentti ja 19 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinto

Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti.

Ylioppilastutkinto suoritetaan suomeksi tai ruotsiksi oppilaitoksen opetuskielen mukaisesti. *Ylioppilastutkinto voidaan suorittaa myös englanniksi siten kuin 5 a §:ssä säädetään.*

3 §

3 §

Ylioppilastutkinnon kokeet

Ylioppilastutkinnon kokeet

Ylioppilastutkintoon kuuluu äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa sekä luonnontieteellisissä ja humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (reaaliaineet) järjestettäviä kokeita.

Ylioppilastutkintoon kuuluu äidinkielessä ja kirjallisuudessa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraissa kielissä, matematiikassa, luonnontieteellisissä, humanistis-yhteiskunnallisissa oppiaineissa (reaaliaineet) sekä *taito- ja taideaineissa järjestettäviä kokeita.*

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, missä reaaliaineissa ja vieraissa kielissä kokeet järjestetään, sekä kokeiden laatimisesta. Ylioppilastutkintolautakunta määrää, missä vieraissa kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, missä reaaliaineissa, vieraissa kielissä ja *taito- ja taideaineissa kokeet järjestetään*, sekä kokeiden laatimisesta. Ylioppilastutkintolautakunta määrää, missä vieraissa kielissä järjestetään kahden eri tason mukaiset kokeet.

4 §

Kokeiden järjestäminen

Ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään kirjallisesti tai sähköisesti ja niissä voi olla suullisia tehtäviä. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja koejärjestelyistä. Ylioppilastutkintolautakunta voi kokeiden järjestämisen olosuhteita koskevasta erittäin painavasta syystä päättää, että oppilaitoksen kokeet järjestetään toisin kuin muissa oppilaitoksissa.

4 §

Kokeiden järjestäminen

Ylioppilastutkinnon kokeet järjestetään kirjallisesti tai digitaalisesti. Kokeisiin voi sisällyä suullisia tehtäviä ja valmistavia näyttöjä. Ylioppilastutkintolautakunta määrää tarkemmin kokeiden järjestämisestä ja siihen liittyvistä aikatauluista ja järjestelyistä. Ylioppilastutkintolautakunta voi kokeiden järjestämisen olosuhteita koskevasta erittäin painavasta syystä päättää, että oppilaitoksen kokeet järjestetään toisin kuin muissa oppilaitoksissa.

5 a §

Oikeus englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittamiseen

Englanninkielisen ylioppilastutkinnon saa lukiokoulutuksen oppimäärää englannin kielellä suorittavan lisäksi suorittaa henkilö, joka on aiemmin suorittanut;

1) lukiokoulutuksen oppimäärän englannin kielellä

2) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa (531/2017) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aiemman tutkinnon englannin kielellä

3) englanninkieliseen International Baccalaureate tai European Baccalaureate –tutkintoon tähtäävät opinnot, mutta ei ole suorittanut tutkintoa.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tutkintoa suorittava opiskelija voi osallistua ylioppilastutkintoon ollessaan vielä opiskelijana asianomaisessa perustutkintokoulutuksessa.

Sen lisäksi, mitä 1 momentin säädetään, edellytetään 2 ja 3 kohtaa sovellettaessa li-

säksi, että opiskelijalla on merkittäviä haasteita ylioppilastutkinnon suorittamiseen suomen tai ruotsin kielellä. Koulutuksen järjestäjä päättää 1 momentin 2 ja 3 kohdassa säädettyjen edellytysten täyttymisestä.

7 §

Kokeisiin osallistumisen edellytykset

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeeseen opiskeltuaan lukiolain 11 §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyt pakolliset opinnot oppiaineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukio-koulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kuusi opintopistettä oppiaineen opintoja.

8 §

Ilmoittautuminen kokeisiin

Kokelaan tulee ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä siihen lukioon, jossa aikoo suorittaa kokeen. Rehtorin tehtävänä on varmistaa, että kokelas täyttää 5–7 §:n mukaiset tutkintoon ja sen kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset. Osallistumisoikeuden epäämisestä tulee antaa perusteltu kirjallinen päätös.

7 §

Kokeisiin osallistumisen edellytykset

Lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua ylioppilastutkinnon kokeeseen opiskeltuaan lukiolain 11 §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyt pakolliset opinnot oppiaineessa, jonka kokeeseen hän osallistuu. Reaaliaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja. *Taito- ja taideaineen kokeeseen aineessa, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukio-koulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua opiskeltuaan neljä opintopistettä oppiaineen opintoja.* Jos vieraan kielen koe perustuu oppimäärään, jossa ei ole pakollisia opintoja, lukiokoulutuksen oppimäärää suorittava voi osallistua kokeeseen opiskeltuaan kuusi opintopistettä oppiaineen opintoja.

8 §

Ilmoittautuminen kokeisiin

Kokelaan tulee ilmoittautua kirjallisesti kutakin tutkintokertaa ja suoritettavaa koetta varten viimeistään Ylioppilastutkintolautakunnan määräämänä päivänä siihen lukioon, jossa aikoo suorittaa kokeen. *Rehtorin tehtävänä on varmistaa, että kokelas täyttää 5, 5 a §:n sekä 6–7 §:n mukaiset tutkintoon ja sen kokeisiin osallistumiselle säädetyt edellytykset.* Osallistumisoikeuden epäämisestä tulee antaa perusteltu kirjallinen päätös.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet

Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkiessä ja kirjallisuudessa järjestettävä koe sekä kokelaan valinnan mukaan vähintään kolme koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineissa järjestettävä koe.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin kokeisiin voi kuulua vain yksi koe samassa oppiaineessa. Kokelas voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen.

Tutkintoon on sisällyttävä vähintään yksi 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu vaativampi koe taikka 11 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta suoritettu äidinkielen ja kirjallisuuden koe.

14 §

Koetilaisuuteen saapumatta jääminen ja keskeytynyt koe

Jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai ei jätä koesuoritusta arvosteltavaksi, koe katsotaan hylätyksi.

10 §

Ylioppilastutkinnossa suoritettavat kokeet

Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta, joihin sisältyy äidinkielen ja kirjallisuuden koe. Lisäksi kokelaan on suoritettava valintansa mukaan vähintään neljä koetta vähintään kolmesta seuraavasta ryhmästä:

- 1) matematiikka;
- 2) toinen kotimainen kieli;
- 3) vieraat kielet;
- 4) reaaliaineet.

Taito- ja taideaineen kokeella kokelas voi korvata yhden kohdissa 1–4 tarkoitetun kokeen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuihin kokeisiin voi kuulua vain yksi koe samassa oppiaineessa. Kokelas voi lisäksi suorittaa yhden tai useamman muun kokeen.

Tutkintoon on sisällyttävä vähintään yksi 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu vaativampi koe taikka 11 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kokeen sijasta suoritettu äidinkielen ja kirjallisuuden koe.

14 §

Koetilaisuuteen saapumatta jääminen ja keskeytynyt koe

Jos kokeeseen ilmoittautunut henkilö jää saapumatta koetilaisuuteen tai valmistavaan näyttöön taikka ei jätä koesuoritusta tai valmistavaa näyttöä arvosteltavaksi, koe katsotaan hylätyksi.

19 §

Tutkintotodistus ja kokeiden suorittamisesta annettavat todistukset

Ylioppilastutkintolautakunta antaa tutkintotodistuksen kokelaalle, joka on 12 §:ssä säädettyllä tavalla suorittanut tutkinnon.

Muulle ylioppilastutkinnon kokeen hyväksytysti suorittaneelle henkilölle annetaan todistus kokeen suorittamisesta.

Todistusten antaminen edellyttää, että 20 §:ssä säädetty maksut tutkintokertoihin ja kokeisiin osallistumisesta on suoritettu.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistukseen merkittävistä arvosanoista.

19 §

Tutkintotodistus ja kokeiden suorittamisesta annettavat todistukset

Ylioppilastutkintolautakunta antaa tutkintotodistuksen kokelaalle, joka on 12 §:ssä säädettyllä tavalla suorittanut tutkinnon.

Englanninkielisestä ylioppilastutkinnosta annetaan suomen- tai ruotsinkielisen ylioppilastutkintotodistuksen lisäksi englanninkielinen ylioppilastutkintotodistus.

Muulle ylioppilastutkinnon kokeen hyväksytysti suorittaneelle henkilölle annetaan todistus kokeen suorittamisesta.

Todistusten antaminen edellyttää, että 20 §:ssä säädetty maksut tutkintokertoihin ja kokeisiin osallistumisesta on suoritettu.

Valtioneuvoston asetuksella säädetään ylioppilastutkintotodistukseen merkittävistä arvosanoista.

21 §

Muutoksenhaku rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätökseen

Rehtorin päätökseen, jolla on 8 §:n 1 momentin mukaisesti eväty osallistumisoikeus ylioppilastutkintoon tai sen kokeeseen, saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Aluehallintoviraston oikaisumenettelyssä antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen.

21 §

Muutoksenhaku rehtorin ja koulutuksen järjestäjän monijäsenisen toimielimen päätökseen

Rehtorin päätökseen, jolla on 8 §:n 1 momentin mukaisesti eväty osallistumisoikeus ylioppilastutkintoon tai sen kokeeseen, saa vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Aluehallintoviraston oikaisumenettelyssä antamaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen. *Päätös pannaan täytäntöön tehdystä valituksesta huolimatta, jollei valitusviranomaisen kiellä täytäntöönpanoa.*

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2025. Lain 3 §:n 1 ja 4 momenttia, 4
§:n 4 momenttia ja 7 §:n 1 momenttia, 10 §:n
2 momenttia ja 14 §:ää sovellettaisiin ensim-
mäisen kerran syksyllä 2029 järjestettäviin
ylioppilastutkinnon kokeisiin. Lain 1 §:n 2
momenttia, 5 a §:ää, 8 §:ää ja 19 §:ää sovel-
lettaisiin ensimmäisen kerran syksyllä 2028
järjestettäviin ylioppilastutkinnon kokeisiin.

3.

Laki

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 24 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 374/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Lukion yksikköhinnat

Lukion yksikköhinnat

Kunnille ja kuntayhtymille määrättäviä yksikköhintoja porrastetaan vähäisen opiskelijamäärän mukaisen tunnusluvun perusteella siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Yksityisen koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on sama kuin sen kunnan yksikköhinta, jossa koulutus pääasiassa järjestetään. Jos kunta ei järjestä lukiokoulutusta, yksityisen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinta lasketaan samalla tavalla kuin kunnan yksikköhinta. Ulkomailla järjestettävän koulutuksen yksikköhinta määrätään porrastamalla 23 §:n nojalla säädettyä lukiokoulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään ja opetus- ja kulttuuriministeriö asetuksen nojalla määrää. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi erityisestä muusta kuin 24 a §:ssä tarkoitetusta syystä korottaa yksikköhintaa.

Kunnille ja kuntayhtymille määrättäviä yksikköhintoja porrastetaan *niille laskettavan tunnusluvun perusteella* siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. *Tunnusluku määräytyy koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärän ja syrjäisyyksluvun perusteella sekä sen perusteella, onko koulutuksen järjestäjän kansalliskieliin kuuluva opetuskieli vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään. Syrjäisyyksluvun määräytymisperusteista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.* Yksityisen koulutuksen järjestäjän yksikköhinta on sama kuin sen kunnan yksikköhinta, jossa koulutus pääasiassa järjestetään. *Jos koulutuksen järjestäjän kansalliskieliin kuuluva opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, tai jos kunta ei järjestä lukiokoulutusta, yksityisen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinta lasketaan samalla tavalla kuin kunnan yksikköhinta.* Ulkomailla järjestettävän koulutuksen yksikköhinta määrätään porrastamalla 23 §:n nojalla säädettyä lukiokoulutuksen keskimääräistä yksikköhintaa siten kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään ja opetus- ja kulttuuriministeriö asetuksen nojalla määrää. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi erityisestä muusta kuin 24 a §:ssä tarkoitetusta syystä korottaa yksikköhintaa.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-
kuuta 2026. Tätä lakia sovelletaan ensimmäi-
sen kerran vuoden 2026 yksikköhinnosta
päättäessä.

4.

Laki

oppivelvollisuuslaista annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan oppivelvollisuuslain (715/2022) 23 §:n 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

23 §

23 §

Tietojensaanti

Tietojensaanti

Perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Päätös on toimitettava myös koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Perusopetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle koulutuksen järjestäjälle perusopetuslain 17 §:n mukainen perusopetuksen päättyessä voimassa oleva päätös erityisestä tuesta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 67 §:n 3 momentissa ja tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain 22 §:n 1 momentissa sekä lukiolain 28 b §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa. Päätös on toimitettava myös koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2025.

Valtioneuvoston asetus

ylioppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan ylioppilastutkinnosta annetun asetuksen (612/2019) 4 §:n otsikko ja
lisätään 4 momentti seuraavasti:

4 §

Reaaliaineissa, vieraissa kielissä ja taito- ja taideaineissa järjestettävät kokeet

Taito- ja taideaineissa kokeet järjestetään musiikissa, kuvataiteessa ja liikunnassa.

Valtioneuvoston asetus

opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
muutetaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun asetuksen (1766/2009) 1 § ja 20 §:n 1 momentti sellaisena kuin niistä 1 § on osittain asetuksessa 812/2018 ja 20 § asetuksessa 127/2021, sekä
lisätään 1 c § seuraavasti:

1 §

Lukiokoulutuksen yksikköhinnan laskeminen

Lukiokoulutuksen yksikköhinta lasketaan kunnalle ja kuntayhtymälle siten, että asianomaisen kunnan ja kuntayhtymän lukioiden lukiokoulutuksen nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavien opiskelijoiden ja sellaisessa koulutuksessa, joka on lukiolain 4 §:n 2 momentin perusteella järjestetty sisäoppilaitosmuotoisesti, olevien opiskelijoiden kokonaismäärän perusteella 2 ja 3 momentin mukaan laskettu tunnusluku kerrotaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 23 §:n nojalla säädetyllä lukion keskimääräisellä yksikköhinnalla, ja näin laskettu euromäärä jaetaan luvulla 100. Tunnuslukua laskettaessa ei oteta huomioon niitä opiskelijoita, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa eikä lukiolain (714/2018) 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja yhtä tai useampaa lukion oppiainetta suorittamaan otettuja opiskelijoita.

Lukiokoulutuksen yksikköhinta lasketaan kunnalle ja kuntayhtymälle siten, että asianomaisen kunnan ja kuntayhtymän lukioiden lukiokoulutuksen nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärää suorittavien opiskelijoiden ja sisäoppilaitokseen kuuluvan majoituksen ja ruokailun saavien opiskelijoiden kokonaismäärän perusteella 2 ja 3 momentin mukaan laskettu tunnusluku kerrotaan opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) 23 §:n nojalla säädetyllä lukion keskimääräisellä yksikköhinnalla, ja näin laskettu euromäärä jaetaan luvulla 100. Tunnuslukua laskettaessa ei oteta huomioon niitä opiskelijoita, jotka opiskelevat aikuisille tarkoitetussa lukiokoulutuksessa eikä lukiolain (714/2018) 20 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuja yhtä tai useampaa lukion oppiainetta suorittamaan otettuja opiskelijoita.

Kunnan ja kuntayhtymän tunnusluku on 100. Mikäli kunnan tai kuntayhtymän syrjäisyysluku on nollaa suurempi tai sen kansalliskieliin kuuluva opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, tunnuslukua korotetaan luvulla 0,4 jokaista opiskelijaa kohden, jolla opiskelijamäärä alittaa 200, ja lisäksi luvulla 2,1 jokaista opiskelijaa kohden, jolla opiskelijamäärä alittaa 60. Muussa tapauksessa kunnan tai kuntayhtymän tunnuslukua korotetaan luvulla 0,2 jokaista opiskelijaa kohden, jolla opiskelijamäärä alittaa 200, ja lisäksi luvulla 1,05 jokaista opiskelijaa kohden, jolla opiskelijamäärä alittaa 60. Mikäli kunnan tai kuntayhtymän syrjäisyysluku ei ole nollaa suurempi eikä sen kansalliskieliin kuuluva opetuskieli ole vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, tunnuslukua korotetaan enintään luvulla 106. Kunnassa ja kuntayhtymässä, joka järjestää lukiokoulutusta sekä suomen että ruotsin kielellä, tunnusluku lasketaan erikseen suomenkielistä ja erikseen ruotsinkielistä koulutusta varten. Tunnusluku on kieliryhmittäin laskettujen tunnuslukujen opiskelijamäärillä painotettu keskiarvo. Mikäli sekä suomen että ruotsin kielellä lukiokoulutusta järjestävälle kun-

nalle tai kuntayhtymälle korotetaan tunnuslukua sillä perusteella, että sen kansalliskieliin kuuluva opetuskieli on vähemmistökieli siinä kunnassa, jossa opetusta pääosin järjestetään, tunnuslukua korotetaan vain kyseisellä opetuskielellä opiskelevia opiskelijoita kohden.

Lukiokoulutuksen yksikköhintaa määrittäessä tunnusluku lasketaan varainhoitovuotta edeltävän vuoden syyskuun 20 päivän opiskelijamäärätietojen mukaan.

1 c §

Lukiokoulutuksen järjestäjän syrjäisyysluvun määräytymisperusteet

Opetus- ja kulttuuritoimen ja rahoituksesta annetun lain 24 §:ssä tarkoitettu lukiokoulutuksen järjestäjän syrjäisyysluku määräytyy sen kunnan mukaisesti, jossa koulutusta pääasiallisesti järjestetään. Syrjäisyysluku muodostuu kahden väestöpohjaindeksin summasta, joiden kummin minimiarvo on 0. Paikallinen väestöpohjaindeksi mittaa kunnan väestön määrää 25 kilometrin etäisyydellä ja seudullinen väestöpohjaindeksi 50 kilometrin etäisyydellä väestön väestöllisestä keskipisteestä. Kunnan väestöllinen keskipiste on kunnan laskennallinen väestön keskipiste, joka lasketaan pinta-alaltaan yhden neliökilometrin suuruisista ruuduista käyttäen painomuuttujina kunkin asutun ruudun väestömäärää ja sijaintimuuttujana ruudun keskipisteen koordinaatteja.

Paikallinen väestöpohjaindeksi saadaan vähentämällä 15 000:sta enintään 25 kilometrin etäisyydellä asuvan väestön määrä ja jakamalla erotus 15 000:lla. Seudullinen väestöpohjaindeksi saadaan vähentämällä 60 000:sta enintään 50 kilometrin etäisyydellä asuvan väestön määrä ja jakamalla erotus 60 000:lla. Indeksit lasketaan Tilastokeskuksen viiden vuoden välein tarkistamasta tilastosta, joka koskee väestön jakautumista 62 500 neliökilometrin kokoisille alueille. Laskennassa käytettävät etäisyydet määritetään tieverkossa.

20 §

Lukion yksittäisten oppiaineiden ja oppivelvollisten suorittamien erityisen tutkinnon kokeiden muuntaminen opiskelijamääräksi

Lukion opiskelijaksi yhtä tai useampaa oppiainetta suorittamaan otettujen opiskelijoiden aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen oppimäärän mukaiset opinnot muunnetaan opiskelijamääräksi jakamalla varainhoitovuotta edeltävänä lukuvuonna suoritettujen lukion oppimäärään kuuluvien lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) tarkoitettujen pakollisten ja syventävinä opintoina tarjottujen valtakunnallisten kurssien määrä luvulla 15 ja lukiokoulutuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (810/2018) mukaisten pakollisten ja valtakunnallisten valinnaisten opintojen määrä opintopisteinä luvulla 30.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetus

opiskelijaksi ottamisen perusteista lukiokoulutuksessa annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen muuttamisesta

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti säädetään lukiolain (714/2018) 22 §:n 2 ja 3 momentin nojalla:

6 §

Koulutuksen järjestäjän harkintaan perustuva valinta

Koulutuksen järjestäjä voi ottaa osan opiskelijoista sellaisista hakijoista, joilla ei ole perusopetuslaissa tarkoitettua perusopetuksen päättötodistusta. Opiskelijaksi ottamisen edellytyksistä säädetään lukiolain 21 §:ssä. Jos hakija on suorittanut lukiolain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettua sellaisen ulkomaisen koulutuksen, joka asianomaisessa maassa antaa kelpoisuuden lukiokoulutusta vastaaviin opintoihin, koulutuksen järjestäjän tulee arvioida hakijan opetuskielen hallinta ja muut edellytykset suoriutua lukio-opinnoista.

Tämä asetuksen 3 §:ssä säädetystä poiketen opiskelijavalintaan sovelletaan, mitä 1 momentissa säädetään, jos hakija on perusopetuslain 17 a §:ssä tarkoitettua erityistä tukea koskevan päätöksen nojalla opiskellut opetussuunnitelman perusteiden mukaan yksilöllistetyn oppimäärän mukaisia opintoja matematiikassa ja äidinkiessä, ja hänellä on perusopetuksen päättötodistuksessa tästä merkintä edellä mainituissa oppiaineissa.

10 §

Opiskelijaksi ottamisen perusteet International Baccalaureate -tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja englanninkielisessä lukion oppimäärässä

Tätä asetusta sovelletaan myös valittaessa opiskelijoita International Baccalaureate -tutkintoon johtaviin opintoihin ja englanninkielisen lukion oppimäärän opiskelijoiksi. Mitä 3 §:ssä säädetään, ei kuitenkaan sovelleta valittaessa opiskelijoita englanninkielisen lukion oppimäärän opiskelijoiksi.